

olabilmektedir. Gazikemal Mahallesi 1316 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 60) bahçe kapısı daha dar formdadır. Buna karşılık İskender Mahallesi, 1308 (İnce) Sokak (Katalog 96) bulunan evin bahçe kapısı daha geniş ve yüksektir (Levha 404 ve 405).

Levha-403: Celal Bey Evi'nin (Katalog 37) ahşap giriş kapısı.

Levha-404: Gazikemal Mahallesi 1316 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 60) ahşap bahçe kapısı.

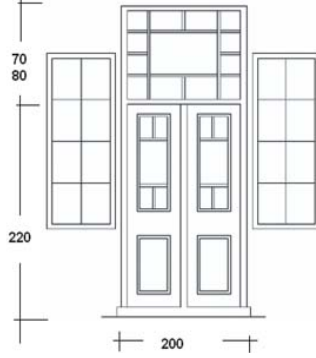

Levha-405: İskender Mahallesi, 1308 (İnce) Sokak'ta bulunan evin (Katalog 96) ahşap bahçe kapısı.

Genel anlamda bakıldığında Isparta evlerinde giriş kapıları için ortak biçim olmayıp farklı biçimlerde tasarlandıkları görülmektedir. Giriş kapılarının ortak özelliği olarak çoğunlukla iki kanatlı oldukları görülmektedir. Isparta il merkezinde sıklıkla görülen cümle kapısı tipleri olarak; Dudu-Meral Toka Evi (Katalog 133), ve çizimleri Belediye Kültür Evi (Katalog 142), Toru Mehmet Güncan Evi (Katalog 5) ve İskender Mahallesi, 1308 (İnce) Sokak, 65 numarada bulunan evin cümle kapıları gösterilebilir (Levha 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412 ve 413).

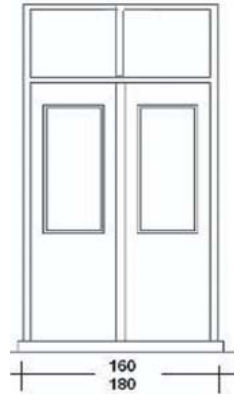
Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, "*Isparta'da Sivil Mimari Doku Analizi*" başlıklı çalışmada Isparta il merkezinde bulunan geleneksel evlere ait cümle kapıları benzer biçimde çizilmiş; Levha 406'da yer alan kapının sıklıkla rastlanılan bir örnek olduğu, Levha 408, 410 ve 412'de yer alan kapıların ise 1,5 katlı evlere mahsus olduğu belirtilmiştir. Çalışmalarımızda ise bunun tersine yani Levha 408, 410 ve 412'deki kapıların iki katlı evlere ait olduğu tespit edilmiştir³⁴².

(342) Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, "Isparta'da Sivil Mimari Doku Analizi", *Isparta Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Hükümleri*, Ankara, 1980. s. 19.

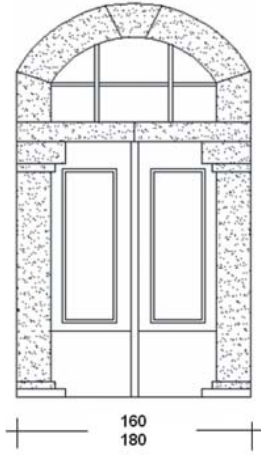
Levha-406: Yalancı tablalı tipte bir dış kapı örneği. Toru Mehmet Güncan Evi kapısı.

Levha-407: Yalancı tablalı tipteki dış kapının çizimi (Toru Mehmet Güncan Evi kapısı) (Çizim B. Kayalı).

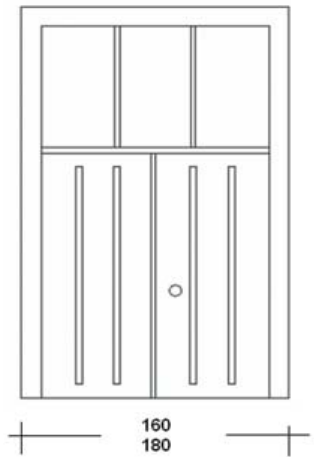
Levha-408: Üst bölümü camlı bir dış kapı örneği. Dudu-Meral Toka Evi kapısı.

Levha-409: Üst bölümü camlı dış kapının çizimi (Dudu-Meral Toka Evi kapısı) (Çizim D. Demirci).

Levha-410: Taş söveli bir dış kapı örneği. Isparta Belediyesi Kültür Evi kapısı.

Levha-411: Taş söveli dış kapının çizimi (Isparta Belediyesi Kültür Evi kapısı) (Çizim B. Kayalı).

Levha-412: Tablaları arasında binileri olan bir dış kapı örneği. İskender Mah., İnce Sokak, 65 numarada bulunan evin cümle kapısı.

Levha-413: Tablaların arasında binileri olan dış kapının çizimi (İskender Mah., İnce Sokak, 65 numarada bulunan evin cümle kapısı) (Çizim B. Kayalı).

Beylikler döneminde başkentlik yapmış iki ayrı ilçede bulunan evlerin giriş kapıları il merkezinden biraz daha farklıdır. Kapılardan birisi Uluborlu diğeri ise Eğirdir ilçesinde bulunmaktadır. Uluborlu'da Zincirli Mahallesi, Kapıdağı Çıkmaşı No 2'de bulunan evin dış kapısı geçirme tekniğinde yapılmıştır. Eğirdir'de 196 Ada 19 parseldeki evin hemen karşısında metruk bir eve ait kapı ahşap süslemelidir. Kapı üst ve altta dikdörtgen, ortada kare formlu ahşap tablalardan oluşmuştur. Bu tablalar eğri kesim tekniğinde bitkisel süslemelidir. Evler Katalog kısmında yer almamıştır. Yaptığımız incelemelerde ilçelerde bulunan ahşap cümle kapılarının, il merkezinde bulunan evlere göre daha itina ile yapıldıkları ve daha süslü oldukları görülmüştür. Hâlbuki il merkezinde imkânların ve yetişmiş elemanların daha fazla olması nedeniyle; il merkezinde bulunan evlerin kapılarının daha itina ile yapılmış ve daha süslemeli olmaları gerekirdi (Levha 414 ve 415).

Levha-414: Uluborlu'da Zincirli Mahallesi, Kapıdağı Çıkmağı No 2'de bulunan evin dış kapısı.

Levha-415: Eğirdir'de 196 adada bulunan evin dış kapısı.

Sonuç olarak Isparta evlerinin cümle kapılarının tamamına yakını ahşaptır. Ölçüleri ise belli bir standart göstermemektedir. İç sofalı evlerin cümle kapıları genellikle daha dar, dış sofalı evlerin kapıları ise daha geniştir. Isparta evlerinin en eski örneklerinin düğ girişli oldukları sanılmaktadır. Konak tipindeki büyük evlerde at arabasının veya devenin geçebileceği genişlik ve yükseklikte ikinci bir kapı daha bulunmaktadır. Büyük olan kapı evin bahçesine ya da avlusuna açılmaktadır. Ancak avluya açılan bu ikinci kapılar evlerin giriş cephelerinde yer almakta olup, diğer bahçe kapılarına oranla daha itina ile yapılmışlardır.

Giriş kapılarının yönlerine göre dağılımında ise en fazla kuzey yöne bakan kapı bulunmaktadır. 147 kapıdan 50 adedi kuzeye bakmaktadır. Isparta'da giriş kapısının kuzey yöne bakması; yaşamın büyük bölümünün geçtiği, bahçenin ya da hanay bölümünün de tersi, yani güney yöne bakması anlamına gelmektedir.

6.1.2. Oda Kapıları:

Oda kapıları genellikle tek kanatlı ve ahşap olup, bir insanın geçebileceği yükseklikte, yani yaklaşık 180-200 cm kadardır. Isparta evlerinde oda kapılarında - bir iki örnek hariç - herhangi bir süslemeye rastlanılmamaktadır. Isparta il merkezindeki evlerin oda kapıları yaklaşık birbirinin aynısıdır. Kapılar ahşap malzemedен yapılmaktadır. Genellikle krem renğinde veya açık mavi renkte boyalı oldukları görülmektedir. Isparta il merkezinde sıkça rastlanan oda kapıları Kulalılar Evi'nde (Katalog 23) olduğu gibi tek kanatlı ve çift tablalı ya da Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nde (Katalog 141) olduğu gibi çift kanatlı olabilmektedir (Levha 416, 417,418 ve 419).

Levha-416: Tek kanatlı ve çift tablalı oda kapısının ön görünümü (Kulalılar Evi).

Levha-417: Tek kanatlı ve çift tablalı oda kapısının önden görünümü (Çizim B. Kayalı).

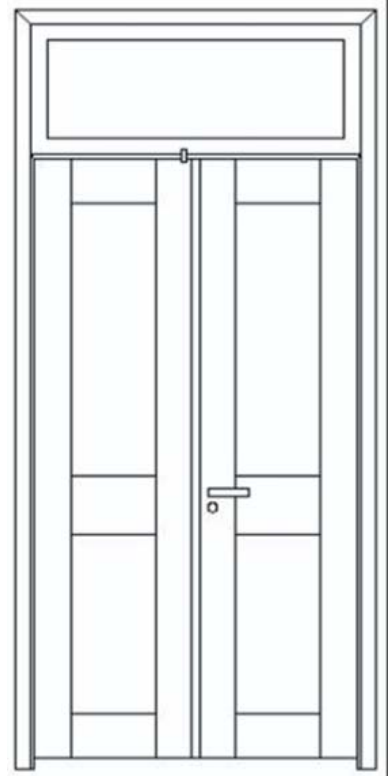
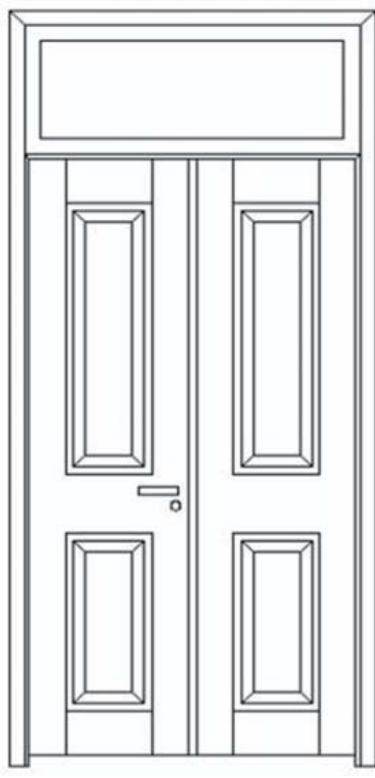
Levha-418: Çift Kanatlı ve çift tablalı oda kapısının ön yüzden görünümü (Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi).

Levha-419: Çift kanatlı ve çift tablalı oda kapısının önden görünümü (Çizim B. Kayalı).

Bazı evlerin oda kapısının üzerinde ise Vesile Atay Evi'ndeki gibi (Katalog 113) aydınlık penceresi yer almaktadır. Ancak bu tipteki oda kapılarına pek rastlanılmamaktadır (Levha 420,421 ve 422).

Isparta'da büyük ölçülerdeki evlerde çift kanatlı kapıların da kullanıldıkları görülmektedir. Ancak yaygın değildir. Kapıların kanatları aynı tek kanatlı kapılarda olduğu gibi aynı tipte olup, ölçüleri farklı olabilmektedir. Çift kanatlı kapılar, tek kanatlı kapılara göre daha yüksek tutulmuştur. Aynı evde ve aynı katta hem tek kanatlı hem de çift kanatlı kapılar kullanılabilir. Tahir Paşa konağı, Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi, Kulalılar Evi, Vesile Atay Evi'nin üst katlarında hem tek kanatlı hem de çift kanatlı kapılar vardır. Çift kanatlı kapıların genellikle daha geniş tutulmuş veya yola bakan odalarda kullanıldığı anlaşılmaktadır (Levha 423).

Isparta'da kapıların tamamına yakını ahşap tablaların kanat çerçevesine takılmasıyla oluşturulmuştur. Çakma tekniğinde yapılan kapıların ön yüzlerinde "ayna" adı verilen ahşap tablalar bulunmakta, odanın içerisine bakan arka yüzlerinde ise yatay olarak çakılmış ahşap kuşaklar bulunmaktadır. Muzaffer Evran Evi'nde (Katalog 47) olduğu gibi oda kapılarının sofaya bakan dış yüzleri tablalı ve geçmeli ahşap işçiliği göstermesine rağmen, odanın içerisine bakan yüzleri ise düz ve geçmesizdir.

Levha-420: Çift kanatlı çift tablalı ve aydınlık pencereli oda kapısının ön görünümü (Vesile Atay Evi).

Levha-421: Çift kanatlı çift tablalı ve aydınlık pencereli oda kapısının ön görünümü (Çizim B. Kayalı).

Levha-422: Çift kanatlı çift tablalı ve aydınlık pencereli bir kapının arka görünümü (Çizim B. Kayalı).

Kapılar ise odaların köşelerinde yer almaktadırlar. Bunun yanı sıra farklı bir oda kapısı örneği de Çelebiler Mahallesi, 1410 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 15) oda kapısı ince uzundur. Eşit ölçülerdeki dört panodan oluşan kapı kanadı açık ve koyu kahverenginde boyanmış ve tablaları stilize bitkisel motiflerle süslenmiştir. Bu kapı ve boyamanın yakın zamanlarda yapıldığı tahmin edilmektedir (Levha 424 ve 425).

Levha-423: Kulalılar Evi'nde (Katalog 23) kapılar diğer evlerde olduğu gibi mekanların köşelerinde yer almaktadır

Levha-424: Muzaffer Evran Evi'ninin (Katalog 47) tek kanatlı ahşap oda kapılarının iç yüzü

Levha-425: Çelebiler Mahallesi, 1410 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 15) oda kapısı.

Kapı kanadının açıldığı duvar yüzü yüklüktür³⁴³. Yalnızca, Isparta'ya yaklaşık 20 km. kadar yakınlıkta olan İğdecik Köyü'ndeki Demirci Mehmet Efe Evi'nin karargah olarak kullandığı konakta geçirme tekniğinde yapılmış oda kapılarına rastlanılmıştır. Isparta merkezde üstte kitabelik kısımları ya da eşiklik kısımları olan oda kapılarına pek görülmemektedir. Tahir Paşa Konağı'ndaki (Katalog 121) kapılar ve Afşar Köyü, Hacıalilerin Evi'nin üst katındaki oda kapıları gibi çok nadir olan örnekler bunların dışındadır. Her iki ev de konak biçiminde yapılmış olup, üst katlarındaki tüm kapıları kitabeliklidir (Levha 426 ve 427).

Levha-426: Tahir Paşa Konağı'nın (Katalog 121) üst katındaki odalara ait kitabelikli kapı.

Levha-427: Hacıalilerin Evi'nin üst katındaki odalara ait kitabelikli kapı.

İlçelerde bulunan evlerde daha süslü oda kapılarına rastlanması ilginçtir. Örneğin Gelendost İlçesi'nin Afşar Köyü'ndeki 54 pafta 147 numaralı evin zemin katında; depo, samanlık ve kiler olarak kullanılan birimlere ait kapıların itina ile yapıldıkları görülmektedir. Afşar Köyü'nde bulunan 54 pafta 147 numaralı evin özellikle sofaya bakan mekanın kapıları yivli ahşap çıtalarla süslemeli olarak yapılmıştır. Kapıların eşiklikleri ahşap yuvarlak kemerlidir. Isparta'da zemin katta yuvarlak kemeri bulunan tek kapı örneği Demiralay Konağı Misafirhanesi'ndedir (Katalog 24). Kapı evin zemin katında bulunan müştemilat yapısına aittir. Afşar Köyü Osmanlı döneminde nahiye idi. Bu nedenle olmalıdır ki köy içerisindeki evlerde süsleme unsurlarına sıkça rastlanmaktadır (Levha 428, 429 ve 430).

(343) Haşim Karpuz, *a.g.e.*, s. 23.

Levha-428: Afşar Köyü'ndeki 54 pafta 147 numaralı evin zemin katındaki kapılar.

Levha-429: Afşar Köyü 54 pafta 147 numaralı evin zemin kat kapısı.

Levha-430: Aksu'da Hacı Memiş Evi'ndeki bir kapı.

Isparta'da bazı oda kapılarında 'şingirak' ya da 'şıkdüştü'³⁴⁴ adı verilen, mandalina basarak kapıyı açmaya yarayan bir mekanizma bulunmaktadır. Genellikle birbirlerinin aynısı olan bu mekanizmalar baş parmağın basabileceği küçük basit bir mandal vasıtasıyla kapının açılıp kapatılması işini gerçekleştirmektedir. Fakat bu mekanizmalara pek sık rastlanılmamaktadır. Genellikle kilitli ve kapı kollu olan tipler yaygındır. Kilit mekanizmaları demir malzemedendir yapılmaktadırlar. Çok nadir olan bazı örnekleri ise biraz daha süslüdür. Isparta il merkezindeki Hendenlerin Evi (Katalog 106) ile Uluborlu ilçesinde Zincirli Mahallesi'nde bulunan evin oda kapılarına ait mekanizmalar en tipik olanlarıdır. Isparta'da da buna benzer biçimde ancak daha sade tiplerin kullanıldığı görülmektedir. Bu mekanizmalar oda kapılarında bulunmaktadır. Dış kapılarda yer almamaktadırlar (Levha 431 ve 432).

Levha-431: Hendenlerin Evi'nin (Katalog 106) kapı mandallı kilit mekanizması.

Levha-432: Uluborlu, Zincirli Mahallesi'nde bulunan evin oda kapısının mandal mekanizması.

(344) Nuri Güngör Veziroğlu, *a.g.e.*, s. 223.

6.1.3. Kapı Tokmakları, Kolları ve Çekecekleri:

Kapı çekecekleri ve tokmakları küçük ölçülerde olması nedeniyle, yerlerinden çok kolay sökülebilmekte ya kaybolmakta veya bilinçsiz bazı kişiler tarafından çalınmaktadır. Bu nedenle hızla kaybolmaktadırlar. Üzerlerinde önemle durulmaz, yeterince inceleme yapılmazsa yarınlara ulaşacak kapı tokmağı örneği kalmayacaktır. Isparta’da yaşayan Ermenilerin en ince altın ve gümüş işleri dahil olmak üzere metal işleriyle meşgul oldukları, Rumların da inşaat işleri ile uğraştıkları, hatta Ermenilerin Isparta’dan ayrılmaları sonucunda Isparta esnafının İzmir’deki kuyumcularla çalışmak zorunda kaldıkları kaynaklarda belirtilmektedir. Bir de metal işçiliğinin kaba yanlısı olduğu; pencere korkulukları, bahçe çitleri, kapı kanatları, kapı tokmakları ve olukların da Ermeniler tarafından yapıldığı söylenmektedir³⁴⁵. Buna göre Isparta’daki metal kapı işçiliği, kapı kolları, kapı tokmakları gibi aksamaların gayrimüslimler tarafından yapılmış olması ihtimali oldukça güçlüdür.

Kapı kollarının ve kapı tokmaklarının belirli tiplerde olması; bir dönemin modası olabileceği gibi, o dönemde belli bir şahıs ya da şahıslarca da yapılabileceğini akla getirmektedir. Yapılan incelemelerde evlerde, kapılarda, kapı kolları ve tokmakları gibi metal aksamalarda usta ismine ya da usta işaretine rastlanılmamıştır. Bunların Isparta’da yapıldığına dair elimizde bir bilgi bulunmamaktadır. Yani ısmarlama üzerine başka bir ilde yapılması da muhtemeldir. Isparta’da kapı kolları, kapı tokmakları ve çekecekleri diğer illerle benzerlik göstermektedir. Çok değişik tiplere rastlanılmamaktadır.

Kapı tokmaklarının bilinen en eski örneği, Cizre Ulu Camisi’nin 14. yüzyıla tarihlenen ejder biçimli kapı tokmağı olup Anadolu’da bu sanatın çok eskilere dayandığı anlaşılmaktadır³⁴⁶. Buna karşılık günümüzde her eski Isparta evinde kapı tokmağının bulunmadığı görülmektedir. Bunun nedeni Isparta’da pek çok evin kapı kolunun ya da kapı tokmağının düşmüş ya da yerinden sökülmüş olmasıdır. Kapı tokmaklarının çok ilginç biçimde yapılmaları, belki de onlara ilgi duyan kişilerce yerlerinden sökülmelerine neden olmaktadır. Genellikle metruk durumda olan evlerin kapı kolları ve özellikle kapı tokmaklarının yerlerinden sökülmüş oldukları görülmektedir. Yakın zamanımızda kapı zillerinin kullanılmaya başlaması ile kapı tokmağına gerek duyulmamaya başlanmıştır. Yapılan inceleme sonucuna göre kökü çok eskilere dayanan bu eski sanata ait bazı örnekler verilmeye çalışılmıştır. Yine ilçelerde bulunan bazı kapı tokmaklarının daha farklı formlarda olması oldukça ilginçtir.

Kapı tokmakları, kapıları kapatmanın yanı sıra, kapıya vurarak içeridekilere gelenin olduğunu haber vermek için kullanılmaktadır. Isparta’da incelenen 147 evden 11 tanesinde “el” biçimli kapı tokmağı bulunmaktadır. Bu rakamlar gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. Zira pek çok evin kapısında izleri mevcut olmasına rağmen tokmaklar düşmüş ya da yerlerinden sökülmüştür. Isparta evlerinde kapı tokmakları çeşitli biçimlerde. Tokmakların içerisinde pirinç malzeme ile yapılmış el biçimli olanları çok yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Hafif içeriye doğru kıvrılmış sol el biçimli ve avucunun ortasında küçük bir top tutan bu kapı tokmaklarında büyüklük açısından bir standart yoktur³⁴⁷. Kapı tokmağında el biçiminin tercih edilmesinin sebebinin ilk çağlardan beri insan elinin bereketi ve kazancı sembolize etmesi gibi bir inanışla ilgili olduğu sanılmaktadır³⁴⁸. İncelemelerde sadece kapı tokmağı olarak kullanılan üç ayrı tip tespit edilmiştir. Bunlar aşağıdaki biçimde iki ana başlığa ayrılabilir;

(345) Sümer Şenol, *a.g.e.*, s. 7.

(346) Halit Çal, “Afyon Şehrinin Kapı Tokmakları”, *Vakıf ve Kültür Dergisi*, Ankara, 1999, s. 50.

(347) El biçiminde olan kapı tokmaklarının antik dönemden bu yana özellikle Hıristiyan evlerinde kullanılageldiği belirtilmektedir. Bkz. Reha Günay, *a.g.m.*, s. 76. Ülkemize Batıdan geldiği hususu ise diğer bir kaynakta ifade edilmektedir. Bkz. Halit Çal, *a.g.m.*, s. 50.

(348) Yüksel Sayan, *a.g.e.*, s. 110.

- 1-El biçimli kapı tokmakları,
- 2-“L” biçimli kapı tokmağı, (yalnız iki evde rastlanılmıştır)
- 3-Diğer tipteki kapı tokmakları.

Bunların dışında kalan kapı tokmakları hem tokmak hem de çekecek olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle çekecek tokmaklar olarak ayrıca incelenmiştir. Isparta’da el biçimli kapı tokmaklarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Kapı tokmakları bazen sağ kanatta, bazen de sol kanatta yer almaktadır. Ancak incelenen evlerin pek çoğunda kapı tokmaklarının genellikle sol kanat üzerinde yer aldığı görülmektedir. “el” biçimli kapı tokmakları değişik ölçü ve tiplerde karşımıza çıkmakta olup, büyük çoğunluğunda sol el, çok az bir kısmında ise sağ el olarak yapılmışlardır. El biçimli kapı tokmaklarında yüzüğün yeri veya elbisenin yen kısmı farklı tiplerde yapılmıştır. Fitnet, Mustafa ve Ali Haydar Doğan Evi’nin (Katalog 66) “el” biçimli kapı tokmağında; bilekteki kumaş üstünde inci dizisi biçimli bir takısının olması açısından bu tiplere diğer illerde nadir karşılaşıldığı belirtilmektedir³⁴⁹. Ancak Isparta’da sadece bu tipler kullanılmamaktadır. El biçimli kapı tokmakları da kendi içerisinde çok farklı özellikler göstermektedir. P. Leyla Akaslan Evi’nin (Katalog 97) el biçimli kapı tokmağı böyle değildir. Bilek dikdörtgen formlu bir parça gibi görünmektedir. Orta parmağa yüzük takmanın Müslümanlarca tercih edilmediği ve orta parmağa “Gevur Parmağı” adı verildiği halk arasında söylenmektedir. Fethi Gülyağcı Evi’ndeki (Katalog 140) sol el olarak yapılan kapı tokmağında yüzüğün orta parmakta yer aldığı görülmektedir. Ama bu evin daha önce Rum bir doktor tarafından kullanıldığı da unutulmamalıdır. İmam Hasan Sokak 18 numarada bulunan evin kapı tokmağı yine sol el biçiminde yapılmıştır. Ama yüzük orta parmakta değildir (Levha 433, 434 ve 435).

Levha-433: Fitnet, Mustafa ve Ali Haydar Doğan Evi’nde (Katalog 66) “el” biçimli kapı tokmağı.

Levha-434: Fethi Gülyağcı Evi’nin (Katalog 140) kapı tokmağı.

Levha-435: İmam Hasan Sokak 18 numarada bulunan evin kapı tokmağı.

(349) Halit Çal-Özlem Çal, *Trakya Bölgesi Kapı Tokmakları ve Çekecekleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2008, s. 80. Eserde Kastamonu’da 22 el biçimli tokmaktan 6 tanesinin, Hatay’daki 97 örnekten 13 tanesinin bu gruptan olduğu Niğde ve Erzurum’da da birer örneği olduğu belirtilmektedir.

Isparta'ya 20 km kadar yakınlıkta olan Atabey İlçesi'nde Himmet Karahan Evi'nin hem güney hem de batı yönlerinde birer giriş kapısı vardır. Güney yöndeki, cumba altında bulunan kapının ana giriş kapısı diğerinin tali giriş kapısı olduğu anlaşılmaktadır. Tali giriş kapısının sağ kanadı üzerinde demir olduğu tahmin edilen el biçimli kapı tokmağı vardır. Tokmaktaki sağ elin bileğinde kurdele vardır. Orta parmağında bir yüzük bulunduğu görülmektedir. Isparta merkez ve ilçelerinde yapılan araştırmada iki evdeki kapı tokmağında orta parmağa yüzük takılı olduğu görülmektedir. Bunlar Himmet Karahan ve Fethi Gülyavaş Evi'dir. Bunu yapan ustanın gayrimüslim olması ihtimali kuvvetlidir. Buna karşılık Himmet Karahan Evi'nin ana giriş kapısı üzerindeki yine el biçimli kapı tokmağı ise diğerinden farklıdır. Sağ el bileğinde oval biçimli bir halka bulunmaktadır. Küçük parmağın hemen yanındaki parmakta bir yüzüğünün olduğu görülmektedir. Yüzüğün kaşı önceki örneğe göre daha düzdür. Himmet Karahan Evi'ndeki diğer kapı tokmağı, Keçeci Mahallesi 2315 Sokak No. 9'da bahçe kapısında bulunan tokmakla benzerlik göstermektedir (Levha 436, 437 ve 438).

Levha-436: Himmet Karahan Evi'nde tali giriş kapısının üzerindeki tokmak.

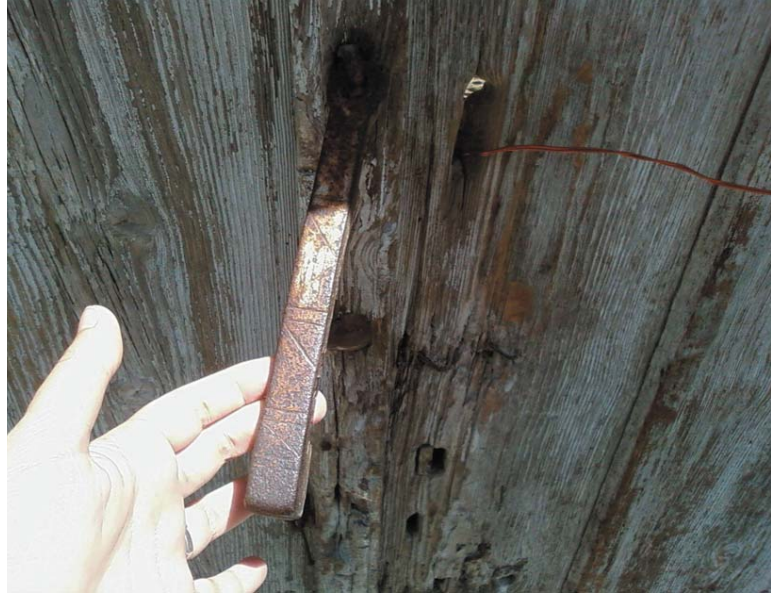
Levha-437: Himmet Karahan Evi'nde ana giriş kapısı üzerindeki farklı bir tokmak.

Levha-438: Keçeci Mahallesi 2315 Sokak No. 9'da bahçe kapısında bulunan el biçimli kapı tokmağı.

Bunun dışında Çelebiler Mahallesi, 1401 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 26) kapısında ve Keçeci Mahallesi, Uzun Sokak 11 nolu evin bahçe kapısında diğerlerinden farklı olarak "L" biçimli kapı tokmaklarının olduğu görülmektedir. "L" biçimli kapı tokmakları ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada bu tip tokmakların muhtemelen Türkiye'nin geleneksel ve en eski tipleri olduğu, bu tip tokmak benzerlerinin Isparta ile birlikte Afyon, Akşehir, Antalya gibi komşu il ve ilçelerde, Adana, Çemişgezek, Karaman, Samsun Sivrihisar, Tokat, Harput, İçel gibi merkezlerde yaygın olduğu belirtilmektedir³⁵⁰ (Levha 439 ve 440).

(350) Halit Çal-Özlem Çal, *a.g.e.*, s. 86. Ancak burada verilen örneklerde tokmakların uçlarında Isparta'daki örneklerine göre küçük farklar bulunmaktadır.

Levha-439: Keçeci Mahallesi, Uzun Sokak 11 nolu evin bahçe kapısındaki “L” biçimli kapı tokmağı.

Levha-440: Çelebiler Mahallesi, 1401 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 26) “L” biçimli kapı tokmağı.

Eğirdir İlçesi, 185 ada, 15 parselde bulunan evin çok farklı kapı tokmağı vardır. Evin cümle kapısında görülen demir kapı tokmağı baklava dilimini andırmaktadır. Böyle bir kapı tokmağına Isparta il merkezinde rastlanılmamıştır. Metal olmasına rağmen üzeri boyanan kapı tokmağı adeta ahşap gibi görünmektedir (Levha 441).

Uluborlu İlçesi'nde de çok farklı kapı tokmaklarının bulunduğu görülmüştür. Uluborlu İlçesi'nin en eski mahallelerinden olan Zincirli Mahallesi'nde iki kapı tokmağı özellikle bu açıdan dikkate değerdir. Tokmaklar Uluborlu İlçesi, Zincirli Mahallesi, Kapıdağı Çıkmazı, No 2'deki evin kapısının her iki kanadında yer almaktadır. Kapı tokmakları birbirinden farklıdır. Bu tokmaklar pirinç döküm olup palmet biçiminde kabartmalıdır. Bu tip kapı tokmaklarına Isparta il merkezinde nadir de olsa rastlanılmaktadır. Örneğin Doğanlı Mahallesi'nde bulunan evin (Katalog 34) kapı tokmakları böyle olup, aynı zamanda çekecek olarak kullanılmaktadır (Levha 442 ve 443).

Levha-441: Eğirdir İlçesi, 185 ada 14 parselde bulunan evin kapı tokmağı.

Levha-442: Uluborlu İlçesi, Kapıdağı Çıkmazı No 2'deki evin sağ kanadındaki kapı tokmağı.

Levha-443: Doğanlı Mahallesi'nde bulunan evin (Katalog 34) kapı tokmakları.

Yine Zincirli Mahallesi, Sultan Alaaddin Cad., No 2-4’de bulunan evin el biçimli pirinç döküm kapı tokmağının göbeği daha itina ile yapılmıştır. Uluborlu İlçesi’nde düşey tipte sarkacı andıran tokmakların çokluğu dikkat çekmektedir. Pirinç döküm tekniğinde yapıldığı görülen tokmakların ayna kısımları dairesel formda palmet kabartmalıdır. Bunların hem çekecek hem de tokmak olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir

Kapı kolları kapıları çekip kapatma işlevini görmektedir. Isparta’da incelediğimiz 147 eski evden 69 adedinde kapı kolu bulunduğu görülmektedir. Bunlardan 38 tanesi silindirik formlu, 29 tanesi de yassı formludur. Isparta il merkezinde incelenen evlerin içerisinde üç evin kapı kolunun “C” formlu, iki evin kapı kolunun ise “S” formlu olduğu görülmüştür.

Bu verilere dayanarak Isparta’da evlere girişi sağlayan cümle kapılarında yassı ya da silindirik profilli, döküm pirinç malzeme ile yapılmış kapı kollarının kullanıldığını söyleyebiliriz. Kapı kollarını dört ana başlıkta toplayabiliriz;

- 1- Silindirik kapı kolları,
- 2- Yassı kapı kolları,
- 3-“C” biçimli kapı kolları,
- 4-“S” biçimli kapı kolları.

Silindirik profilli olan kapı kolları genellikle düşey, yassı olan kapı kolları ise genellikle çapraz olarak takılmıştır. Silindirik kapı kollarının en tipik olanlarından birisi Muzaffer Evran Evi’nde (Katalog 47) evin cümle kapısında. Kapı kollarının arasında -yarım daire- palmet biçimli bir de çekecek-tokmak vardır. Aynı tip kapı kolundan Şükrü Dulupçu Evi’nde (Katalog 63) ve İskender Mahallesi İnce Sokak 6 numarada bulunan evin araba garajında görülmektedir. Garajda bulunan bu kapı tokmakları muhtemelen sonradan buraya takılmıştır. En yaygın olan tipler bunlardır. Bu tip kapı kolları düz sayılabilecek en sade olanlardır (Levha 444, 445 ve 446).

Levha-444: Muzaffer Evran Evi’nde (Katalog 47) evin cümle kapısında bulunan kapı kolu.

Levha-445: Şükrü Dulupçu Evi’nde (Katalog 63) cümle kapısında kapı kolu.

Levha-446: İskender Mahallesi İnce Sokak 6 numarada bulunan kolları oldukça sadedir.

Diğer düşey bir tip olarak boğumlu kapı kolları bulunmaktadır. Boğumlu diyebileceğimiz bu tip kapı kollarında dörder boğum bulunmaktadır. Turan Mahallesi 1308 Sokak 3 numarada bulunan ev ile Suzan Esendir Evi’nin (Katalog 67) bu şekilde silindirik formlu boğumlu kapı kolları vardır. Bunların sayıları da, düz olan silindirik tipler kadar fazladır. Bunun yanı sıra Pirimehmet Mahallesi, 1714 Sokak, 31 numaradaki evde olduğu gibi silindirik kapı kollarından burgulu tipte olanlara da rastlamak mümkündür. Ancak burgulu olan tipler çok nadirdir (Levha 447, 448 ve 449).

Levha-447: Turan Mahallesi 1308 Sokak 3 numarada bulunan evin silindirik formlu ve boğumlu kapı kolları.

Levha-448: Suzan Esendir Evi'nin (Katalog 67) kapı kolu.

Levha-449: Pirimehmet Mah. 1714 Sok., 31 numaradaki evde burmalı kapı kolu.

Kapı kolları genellikle döküm pirinç malzeme ile yapılmıştır. Yassı olan tiplerden bazılarının ise dövme demirden yapıldığı görülmektedir. Kapı kolları doğal olarak her iki kanatta da yer almaktadır. Yassı kapı kolları genellikle çapraz takılmaktadır. Yassı tipte kapı kolu yukarıya doğru genişlemekte ve kalınlaşmaktadır. Sayıları silindirik formda olduğu kadar çok fazla değildir. Gazi Kemal Mahallesi, 1308-1310 sokak, No: 70'deki evin çapraz takılmış yassı kapı kolları bunların en güzel örneğidir. Yine bunun aynısı olan yassı kapı kolu Karaağaç Mahallesi 1210/1 sokak no 4'deki evin cümle kapısında. Kapı kolu çapraz takılmış olup, pirinç döküm tekniğinde yapılmıştır. Isparta evlerindeki yassı kapı kollarının hemen tamamı bu şekildedir. Bu yassı tip kapı kolunun Isparta'da çok sevilmiş ve tutulmuş olduğu anlaşılmaktadır (Levha 450 ve 451).

Levha-450: Gazi Kemal Mahallesi, 1308-1310 sokak, No: 70'deki evin çapraz takılmış yassı kapı kolları.

Levha-451: Karaağaç Mahallesi 1210/1 sokak no 4'de çapraz takılmış pirinç döküm tekniğinde yapılmış kapı kolları.

Daha farklı yassı bir kapı kolu Ahmet Hilmi Şani Evi'ndedir (Katalog 45). Evde yassı ve çapraz olarak takılmış kapı kolunun ortası olukludur. Bu kapı kolu diğer yassı tipte olanlara göre daha incedir. Sayı olarak çok az evde rastlanılmıştır. Ahmet Hilmi Şani Evi'ndeki kapı kolu, diğer yassı kapı kollarına göre daha hafif ve incedir. Bu kapı kolunun daha geç dönemlere ait olduğu tahmin edilmektedir. Uluborlu İlçesi'ndeki yassı ve düşey olarak takılmış kapı kollarının Isparta Merkezi'ndekilerle benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Uluborlu, Zincirli Mahallesi, Sultan Alaaddin Caddesi No: 12'de bulunan evin pirinç döküm olarak yapılmış yassı kapı kolları Isparta merkezindekilerle yaklaşık aynı tiptedir (Levha 452 ve 453).

Levha-452: Uluborlu, Zincirli Mahallesi, 186 ada, 2 parseldeki evin kapı kolları.

Levha-453: Ahmet Hilmi Şani Evi'nin (Katalog 45) yassı kapı kolları.

Birkaç evde “C” ve “S” kıvrımlı kapı koluna rastlanılmıştır. Müşerref Büyüksilleli Evi'nde (Katalog 99) dikey konulmuş “C” kıvrımlı, Şükrü Dulupçu Evi'nin (Katalog 63) diğer cümle kapısında yine “C” kıvrımlı ama bu kez yatay konulmuş bir kapı kolu vardır. Bu iki kapı kolu incelendiği zaman birbirinin aynısı olduğu ancak farklı biçimlerde yani birisi yatay diğeri dikey olarak takılmışlardır. Buna benzer biçimde İbrahim Karakaya Evi'nde (Katalog 54) yatay olarak takılmış “C” biçiminde kapı kolu bulunmaktadır. Yatay olarak takılan bu tip kapı kolları daha fazla rağbet görmüştür (Levha 454, 455 ve 456).

Levha-454: Müşerref Büyüksilleli Evi'nde (Katalog 99) “C” biçimli kapı kolu düşey olarak takılmıştır.

Levha-455: Şükrü Dulupçu Evi'nde (Katalog 63) diğer cümle kapısındaki kapı kolu.

Levha-456: İbrahim Karakaya Evi'nde (Katalog 54) C biçimli kapı kolu.

Demiralay konağında (Katalog 2) “S” kıvrımlı kapı kolları bulunmaktadır. Buna karşılık İmam Hasan Sokak 18 numarada bulunan evin “S” biçimli kapı kolları Demiralay Konağı'ndaki kapı kollarından farklıdır. Demiralay Konağı'nın kapı kolları içeriye yani kapıya dönük olarak yapılmış olup, “S” biçimli yerine “S” kıvrımlı demek daha uygun olacaktır. İmam Hasan Sokak 18 numarada bulunan evin kapı kolları kapıya paralel olarak takılmış ve tam olarak “S” biçimlidir. Isparta'da yatay olarak takılmış olan “C” kıvrımlı kapı kollarının “S” kıvrımlı olanlardan sayı olarak daha fazla olduğunu söylemek gerekir (Levha 457 ve 458).

Levha-457: Demiralay Konağı'nın (Katalog 2) kapısında "S" biçimli kapı kolları.

Levha-458: İmam Hasan Sokak 18 numarada bulunan evin "S" biçimli kapı kolları.

Zincirli Mahallesi, Uluborlu ilçesinin en eski mahallelerindedir. Burada kapı ve kapı kollarının değişik örneklerini görmek mümkün olmaktadır. Ancak her halükarda kapı kolları, Isparta il merkezi ile paralellik göstermektedir. Özellikle düşey takılan silindirik formlar ve yassı formlar aynı tiptedir (Levha 459, 460 ve 461).

Levha-459: Zincirli Mahallesi, 186 ada, 2 parseldeki evin kapı kolu.

Levha-460: Zincirli Mahalle, Sultan Alaaddin Cadde, No: 2-4'deki evin burmalı kapı kolu.

Levha-461: Zincirli Mahallesi, 203 ada, 6-9 parseldeki evin kapı kolu.

Tarihsel açıdan kapı çekecekleri ve tokmaklarının içerisinde halkanın en eski biçim olarak görüldüğü ilgili yayınlarda bildirilmektedir³⁵¹. Halkalar kapıları çekip kapatma işlevinde kullanıldığı gibi asma kilitle kilitleme; yani her iki halkadan da geçirilen bir zincirle kapıyı kilitleme işlevini görmektedir. İnceleme sonucunda 14 evde halka biçimli, 1 evde de yarım halka biçimli kapı çekeceğinin olduğu tespit edilmiştir. Bahçe kapılarında kapı kolu kullanımının olmadığı, bunun yerine

(351) Halit Çal-Özlem Çal, *a.g.e.*, s. 5.

çeşitli boyutlarda halka biçimli kapı çekeceklerinin kullanıldığı görülmektedir. Bahçe kapılarında kullanılan halka biçimli kapı çekecekleri dövme demir malzemedendir yapılmıştır. Halkalar yuvarlak kesitli olup, incelenen formların içerisinde dikdörtgen kesitli veya içe eğimli kesitli halka bulunmamaktadır. Bu tür kapı çekeceklerinde süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Buna karşılık kapı çekeceklerinin ayna tabir edilen metal göbekleri ise süslüdür³⁵². Bu göbeklerden ışınal tipte olanların Ampir dönemine ait olduğu ifade edilmektedir.³⁵³ Çekecekler doğal olarak kapıların her iki kanadında da bulunmaktadır. Kapı çekeceklerinden Mehmet Şefik Doğan Evi (Katalog 20) ile Mehmet Şani ve Zübeyde Sezgin Evi'nin (Katalog 104) kapı çekecekleri en çok görülen tiplerdir. Bunlar halka biçimli olup göbekleri tenekedir. Göbeklerinin kenarları ise testere dişi biçiminde sade süslemelidir (Levha 462 ve 463).

Levha-462: Mehmet Şefik Doğan Evi'nin (Katalog 20) kapı çekeceği.

Levha-463: Mehmet Şani ve Zübeyde Sezgin Evi'nin (Katalog 104) kapı çekeceği.

İskender Mahallesi İnce Sokak no 10'da bulunan evin kapı çekecekleri yine halka biçimindedir. Ancak çekecek göbeklerinin kenarları testere dişi biçiminde değil, düzdür (Levha 464).

Levha-464: İskender Mahallesi İnce Sokak no: 10'da bulunan evin kapı çekecekleri.

Isparta'da kapı çekeceklerinin küçük birer halka biçiminde oldukları, kapı kanatlarının her iki yanında da yer aldıkları görülmektedir. Hemen hemen birbirinin aynısı olan göbeklerinin ise teneke malzeme ile yapıldıkları ve pek süslü olmadıkları görülmektedir.

(352) Halit Çal-Özlem Çal, *a.g.e.*, s. 91. Çekeceklerin göbekleri "Ayna" olarak tabir edilmektedir.

(353) Reha Günay, *a.g.m.*, s. 76.

Kapı tokmaklarında fazlaca görülen ikinci ana gurubu hem çekecek hem de tokmak olarak kullanıldığı anlaşılan yine pirinç malzeme ile yapılmış halka veya yarım halka biçimli çekecek-tokmaklar oluşturmaktadır. Bunlardan özentsiz ve daha ince olarak yapılanların dövme demir oldukları anlaşılmaktadır. Kapıyı çekmek için her iki kanatta da takılı olan küçük halkalara “şakşak” denilmektedir. Bunlar kapı tokmaklarına göre daha az ses çıkarmaktadırlar³⁵⁴. Bunların kapıyla temas ettikleri noktalara ses çıkarması amacıyla metal bir kabara konulmuştur. Bu tip tokmaklarında kapıya çiviyle sabitlenmiş yine “göbek” adı verilen -çoğu zaman süslü- metal parçaları bulunmaktadır³⁵⁵. Bu tip olanlar genellikle döküm pirinç malzemedir yapılmaktadırlar. Buna karşılık demirden yapılanlarına da rastlanılmaktadır.

Isparta il merkezinde değişik mahallelerde karşımıza çıkan çekecek-tokmaklar, genellikle kapıların her iki kanadında da yer almaktadır. Göğüs seviyesinden biraz yukarıya takılmaktadır. Kapı çekeklerine göre daha kalın ve göbeklerinin daha süslü oldukları anlaşılmaktadır. Oval, yarım halka ve halka gibi formlara sahiptirler. Çekecek-tokmak örnekleri olarak İskender Mahallesi, Doğancı Mahallesi, Turan Mahallesi civarında daha da yoğunlaşmaktadır. Isparta’da 147 ev üzerinde yapılan incelemede; şakşak tabir edilen çekecek-tokmalardan 7 adet olduğu tespit edilmiştir (Katalog 35, 47, 69, 73, 83, 137 ve 144).

Kurtuluş Mahallesi 1308 Sokak No 10’da bulunan evin pirinç malzeme ile yapılmış çekecek tokmağı da Isparta için karakteristiktir. Karaağaç Mahallesi 1210/1 sokak no 12’deki evin kapı tokmağı da bununla aynıdır. Bu tip çekecek tokmaklarına Isparta’da sıkça rastlanmaktadır (Levha 465 ve 466).

Levha-465: Karaağaç Mahallesi 1210/1 sokak no 12’deki evin çekecek tokmağı

Levha-466: Kurtuluş Mahallesi 1308 Sokak No 10’da bulunan evin çekecek tokmağı.

(354) Gül Pulhan, *Dünya Mirasında Türkiye*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2006, s. 430.

(355) Adil Özme-Hüseyin Şahin, “Geleneksel Malatya Evlerinde Cümle Kapıları”, *Türk Arkeoloji ve Etnoğrafya Dergisi*, Ankara, 2001, s. 125.

Isparta’da daha farklı formlarda çekecek tokmak kullanımı da görülmektedir. Bunlardan İskender Mahallesi İnce Sokak’ta yer alan evin (Katalog 83) kapısındaki çekecek-tokmakları oval biçimde ve pirinç malzeme ile yapılmıştır. Bu evin bahçe kapısındaki çekecek-tokmalardan soldaki kırılmış olup göbeğinden az bir parça kalmıştır. Karaağaç Mahallesi 1210/1 sokak no 8’de “C” biçimli kapı-tokmağı pek görülmeyen formdadır. Doğancı Mahallesi, 2435 Sokak’ta yer alan evin (Katalog 35) çekecek-tokmakları ise diğerleri gibi döküm pirinç olarak yapılmıştır. Ancak bu çekecek-tokmak diğerleri gibi oval olmayıp yarım elma biçimindedir (Levha 467, 468 ve 469).

Her halükarda çekecek-tokmakların aynı işlevi görmelerinden dolayı form olarak birbirine yakın oldukları hatta bazılarının birbirinin aynısı olduğu görülmektedir. Uluborlu İlçesi, Küçük Gülbahar Kuyusu’nda metruk bir yapıda bulunan kapının çekecek-tokmağı değişik bir form olarak karşımıza çıkmaktadır. Çekecek-tokmak pirinç döküm tekniğiyle yapılmıştır. Dairesel formlu olan bu çekecek-tokmağın göbeği Rumi süslemelidir. Ancak göbeğin bir kısmı kırılmıştır (Levha 470).

Levha-467: İskender Mahallesi İnce Sokak’ta yer alan evin (Katalog 83) çekecek-tokmağı.

Levha-468: Karaağaç Mah. 1210/1 sokak no 8’de “C” biçimli pirinç döküm çekecek tokmağı.

Levha-469: Doğancı Mahallesi, 2435 Sokak’ta yer alan evin (Katalog 35) çekecek tokmakları.

Bazı yörelerde halka biçimli bu çekecek-tokmalara “şakşakı” adı verildiği, bunların ses çıkarmak için vurduğu noktadaki parçaya da “ayna” denildiği söylenmektedir. Kapıya gelen kişi erkek ise üstte bulunan kapı tokmağı ile kapıyı, kadın ise şakşakıyı çaldığı belirtilmektedir³⁵⁶. Birbirine çok benzeyen bu dış kapı elemanlarının göbekleri değişik biçimde süslemelidir. Bu yönleri ile birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

Çekecek tokmaklar genellikle pirinç döküm olarak yapılmaktadırlar. İbrahim Uzan Evi’nde (Katalog 144) olduğu gibi çok az demir olan örneklerine rastlanılmaktadır. Göbek, Kurtuluş Mahallesi 1308 Sokak No 10’da bulunan evin çekecek tokmağının aynısı ve bir yaprağın dış çizgilerine benzeyen ve ortadaki yüksek dilimden yanlara doğru kademeli olarak alçalan dörder dilimden oluşmaktadır. Bu tip aynaların 18. yüzyıldan itibaren yaygınlaştığı ve 19.-20. yüzyıllarda devam ettiği kaynaklarda belirtilmektedir³⁵⁷ (Levha 471). İbrahim Uzan Evi’ndeki çekecek-tokmak muhtemelen son yıllarda değiştirilmiş olmalıdır. Çünkü süslü bir göbek üzerinde çok küçük eğreti bir halka takılıdır. Halka oldukça küçük olup demir malzemeyle yapılmış ve eğrilmiştir. Halkanın bu göbeğe ait olmadığı gibi bir izlenim vardır. Kapının açılması ve kapatılmasına yardımcı olan bu metal elemanlar aynı zamanda tokmak işlevini de beraber görmektedir. İskender Mahallesi İnce Sokak’ta yer alan evin (Katalog 83) çekecek tokmaklarına ilişkin olarak yayınlarda 4 ana tipinin bulunduğu, Beypazarı’nda 162 adet tespit edildiği ve bunun yanında bu tipin Erzurum, Afyon, Niğde, Ayaş, İnebolu ve Tarsus’ta görüldüğü belirtilmektedir³⁵⁸.

(356) Ali Atalar, “Kapı Tokmakları”, *Ayıntap Dergisi*, Sayı 12, Gaziantep, 2008, s. 12.

(357) Halit Çal-Özlem Çal, *a.g.e.*, s. 158; eserde bu örnekten Edirne’de 12, Tekirdağ’da 16 adet tespit edildiği bildirilmektedir.

(358) Halit Çal-Özlem Çal, *a.g.e.*, s. 51.

Levha-470: Uluborlu İlçesi, Küçük Gülbahar Kuyusu Mevkii'ndeki çekecek tokmak.

Levha-471: İbrahim Uzan Evi'nde (Katalog 144) çekecek tokmak.

Kapı kilidi ve mekanizmalarının yaklaşık aynı biçimde yapılmış oldukları görülmektedir. Demir malzemeden yapıldığı görülen bu mekanizmaların hemen tamamı aynı şekilde çalışmaktadır. Evlerin içerisinde kullanılan kilit mekanizmaların bir muhafaza ile kapatıldıkları, bahçe kapısına ait mekanizmaların ise açık bırakıldıkları görülmektedir. Evlerin içerisindeki mekanizmalar kapının renginde boyanmaktadır. Gazi Kemal Mahallesi, 1307-1308 Sokak, No 16'daki evin (Katalog 69) ve Fethi Gülyaçcı Evi'nin (Katalog 140) kapı kilit mekanizmaları bir muhafaza ile kapatılmışken, Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nin (Katalog 141) bahçe kapısına ait olan kilit muhafazası kapatılamayarak açık bırakılmıştır. Bu evlere ait kapı kilit mekanizmaları; Isparta'da kullanılan kapı kilitleri ile ilgili biraz bilgi vermektedir (Levha 472, 473 ve 474).

Kapı zıvanaları ise dövme demir malzemeden yapılmaktadır. Bahçe kapıları ahşap söveye demir zıvanayla bağlanarak dönebilmekte iken cümle kapıları demir zıvana ile menteşeye irtibatlandırılmaktadır. Kapı menteşe ve zıvanalarının herhangi bir özelliği bulunmamaktadır. Isparta'daki tüm evlerin menteşe ve zıvanalarının ölçü ve form olarak birbirine çok yakın veya birbirinin aynısı oldukları görülmektedir.

Levha-472: Gazi Kemal Mahallesi, 1307-1308 Sokak, No 16'daki evin (Katalog 69) kapı kilit mekanizması.

Levha-473: Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nin (Katalog 141) cümle kapısı kilit mekanizması.

Levha-474: Fethi Gülyaçcı Evi'nin (Katalog 140) cümle kapısı kilit mekanizması.

Sonuç olarak çift kanatlı ve ahşap olan cümle kapıları genellikle içe doğru açılmaktadır. Isparta’da nadiren demir kapıya rastlanılmaktadır. Isparta’da dış kapılar ile oda kapıları yalancı künde kari ya da yalancı tablalı denilen tiptedir. Çok süslemeli olanlara fazla rastlanılmamaktadır. Bazı evlerde giriş kapısının tablaları arasında biniler süs unsuru olarak kendini göstermektedir. Düzgün kesme taş yapılarda kapı taş sövelidir. Isparta evlerinin cümle kapılarının üzerindeki madeni aksam, genellikle dövme demir, delme demir veya tunç döküm tekniğinde yapılmıştır. “L” tipi olan tokmaklar dövme demir tekniğinde yapılmıştır. Kapı kolları, tokmakları ve çekeceklerinde olduğu gibi aynaların da çoğu döküm tekniği ile yapılmıştır. Her kapıda mutlaka kapı kolu ya da tokmağı bulunmaktadır. Ancak kapı kolları veya tokmaklarından çok az bir kısmı günümüze kadar gelebilmiştir.

Düşey takılmış silindirik ve dört boğumlu kapı kolunun (Levha 421 ve 422), İmam Hasan Sokak’taki ‘S’ biçimli kapı kolunun (Levha 431 ve 432), küçük halka biçimli kapı çekeceklerinin (Levha 435, 436 ve 437), Kurtuluş Mahallesi 1308 Sokak No 10’da bulunan evin çekecek tokmağı (Levha 439) ile İbrahim Uzan Evi’ndeki palmet biçimli göbeğinin (Levha 442) aynısının Bolu il merkezindeki bazı evler de bulunduğu, ama kapı çekecekleri için ‘kapı tutacağı’ adının verildiği görülmektedir³⁵⁹. Kapı kolları, tokmakları, çekecekleri ve göbeklerinin standart bir kalıbının bulunduğu düşünülmekte; çokça rağbet gördüğü anlaşılan ve kalıba dökülerek hazırlanan bu tip malzemenin bir merkezde yapılarak diğer illere gönderildiği tahmin edilmektedir. Bu nedenle kapı kollarının, tokmaklarının ve çekeceklerinin bir başka ilde yapılarak Isparta’ya getirilmiş olması da kuvvetle muhtemeldir.

6.2. Pencereler:

Anadolu’da 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başlarında pencere oranları 3/5’ ten 1/2 ye uzamış, doğramanın giyotin denilen sürme haline gelmesi gereği oranlar da 1/2 olmuştur. Bu durum Avrupa etkileri ve Baroklaşmanın etkisi olarak açıklanabilirse de en önemli etkenin alt pencerelerde camlı çerçevelerin daha yaygın olarak kullanılmaya başlaması olduğu düşünülmektedir. İç sofalı plan tipi yaygınlaşmaya başladığından, evin cephesinin iki yanında simetrik oda ve iki yanda simetrik oda pencereleri, ortadaki sofa pencereleri daha da uzamıştır. Oda pencerelerinden daha aşağı uzayarak veya üstü kemerli olarak yükseltilerek oranı genellikle 2/5 olmuştur. Üzerine bağdaş kurularak oturan sedir yükseltinin biçimlenmesindeki değişmeyen tek temel kural olarak pencere alt sınırını da belirlemiştir. 17. ve 18. yüzyıl sedir yüksekliğine bağlı olarak yaklaşık 42-50 cm kadar olan pencere yüksekliği; 19-20. yüzyılda zamanla değişen mobilya yüksekliğine bağlı olarak yaklaşık 60-70 cm ye yükselmiş, odayı tek boyuta indirerek odadaki yatay çizgi olan rafı ortadan kaldırmış, iç düzenindeki değişim dıştaki değişimi oluşturmuştur³⁶⁰.

Eski Isparta evlerinde pencerelerin boyu uzun, eni dardır. Genellikle demir parmaklıklar ile muhafaza altına alınmışlardır³⁶¹. Tescilli konutlarda genellikle giyotin pencere tiplerine rastlanmaktadır. Taş işçiliği ile yapılan konutlarda pencereler taş sövelerle süslenmiş, ahşap duvarlara açılan pencereler ise ahşap pervazlarla çerçevelenmiştir³⁶². Başkasının evini veya komşusunu görebilecek şekilde pencere açmak adet olmayıp, bu şekilde pencere açmanın Rumlara mahsus olduğu söylenmektedir. Bazı oda pencereleri ise geniş sofalara açılmaktadır³⁶³.

Isparta evlerinde sokağa bakan hareketli cephelerde pek çok pencerenin yer aldığı görülmektedir. Özellikle güney yöne bakan hanay kısımları tamamen pencere ile kaplıdır³⁶⁴. Genellikle sokağa bakan bazı odaların çıkmalarla sokağa uzanması, bu odaların yan pencerelerden bakan kişilere 180 derecelik görüş alanı sağlanmaktadır.

(359) Ebru Eroğlu, *a.g.e.*, s. 294’de 20 nolu evdeki kapı kolu ve göbek, s. 260’da Fethiye Sarıbina Evi’ndeki çekecek-tokmak, s. 295’de 21 numaralı evdeki ‘S’ biçimli kapı kolu, s. 297’de gösterilen halka biçimli kapı çekecekleri Isparta il merkezindekilerle aynıdır.

(360) Nihal Yöney Uluengin, *a.g.e.*, s. 105-209.

(361) Isparta gov.tr.index3 Halk Kültürü Değerleri-Halk Mimarisi- 22.03.2008.

(362) Ali Türk, *a.g.m.*, s. 281.

(363) Böcüzade Süleyman Sami, *a.g.e.*, s. 33.

(364) Türk evlerinde çok pencere bulunmasına değeri verilir, evlerin cephesinde pek çok pencere bulunurdu. Bkz. Celal Esat Arseven, *a.g.e.*, s. 111.

6.2.1. Bodrum Kat Penceresi:

Isparta il merkezinde en sık görülen bodrum kat penceresi; mazgal tip olan çok dar pencerelerdir. Bunların dışında taş söveli pencerelerin en yaygın olanı basık kemerli tiplerdir. Bazı bodrum kat pencerelerinin yaklaşık yarısı yol seviyesinin altında, bazılarının tamamı, yol seviyesinin üzerine kalmaktadır. Pencerelerden bir kısmı ise bazen diğerlerine göre biraz daha geniş olabilmektedir. Yarısı yol seviyesinin altında kalabilen pencereler ince dikdörtgen formlu ve mazgal tipe yakın olanlardır. Taş söveli pencerelerin tamamı yol seviyesinin üzerinde kalmaktadır. Taş söveli pencerelerin daha gösterişli ve alımlı olması, muhtemelen pencerenin tamamının teşhir edilmesi gibi bir gerekliliği beraberinde getirmektedir.

Mehmet Şefik Doğan Evi (Katalog 61) ile Melihat Zeynelgil Evi'nde (Katalog 46) olduğu gibi Isparta il merkezindeki evlerin büyük bir kısmında bodrum katlara ait pencereler çok küçük ölçülerde dar dikdörtgen formlu olup cepheden adeta mazgal pencere gibi görünmektedirler (Levha 475 ve 476).

Levha- 475: Mehmet Şefik Doğan Evi'nin (Katalog 61) bodrum katında bulunan biraz daha geniş ölçülerdeki mazgal penceresi.

Levha- 476: Melihat Zeynelgil Evi'nin (Katalog 46) bodrum katında bulunan daha dar mazgal tip penceresi.

Geleneksel Isparta evlerinde çok sık görülen taş söveli ve basık kemerli pencere tipi Fadime Düzenli Evi'nin (Katalog 102) bodrum kat penceresinde olduğu gibi dış kısmı dikdörtgen içeride basık kemerlidir. Diğer tiplere çok daha az rastlanılmaktadır. Bu pencerelerin zengin evlerine ait olduğu söylenilmektedir. Mehmet Şefik Doğan Evi'nin (Katalog 61) bodrum kat penceresi ile Ahmet Çelik Evi'nin (Katalog 29) bodrum kat pencerelerine ise nadiren rastlanılmaktadır. Bu tipteki pencerelerin tek katlı evlerde bulunduğu tespit edilmiştir. İki katlı evlerde taş söveli bodrum kat pencerelerine rastlanılmamaktadır. Şaban Karadağ Evi'nin (Katalog 4) ve Toru Mehmet Güncan Evi'nin (Katalog 5) bodrum kat pencereleri basık kemerli ve taş sövelidir. Ama bunlardan farklı olarak H. Hüseyin Toka Evi'nin (Katalog 134) bodrum katında bulunan biraz daha geniş ölçülerdeki penceresi taş söveli olmasına rağmen basık kemerli değildir (Levha 477, 478, 479, 480 ve 481).

Levha- 477: Şaban Karadağ Evi'nin (Katalog 4) bodrum katında bulunan taş söveli penceresi.

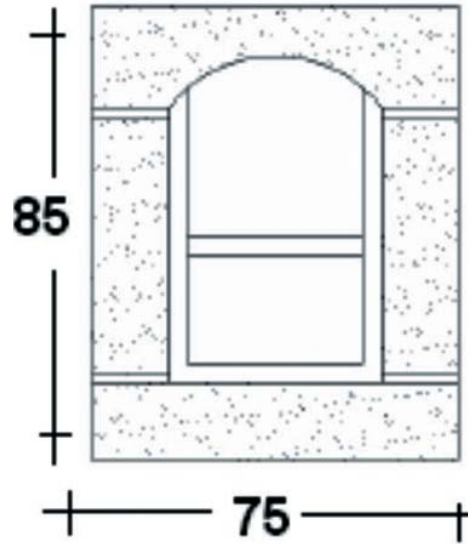
Levha- 478: Toru Mehmet Güncan Evi'nin (Katalog 5) bodrum katında bulunan taş söveli penceresi.

Levha- 479: H. Hüseyin Toka Evi'nin (Katalog 134) bodrum katında bulunan taş söveli penceresi.

Levha-480: Fadime Düzenli Evi'nin (Katalog 102) bodrum kat penceresi çok sıklıkla görülmektedir.

Levha-481: Bodrum kat penceresine ait çizim (Çizim B. Kayalı).

Demiralay Konağı'ndakilere (Katalog 2) benzeyen bodrum kat pencereleri Nevzat Orhan (Katalog 78) ve Nuri Karataş evlerinde de (Katalog 79) görülmektedir. Demiralay Konağı'nda olduğu gibi diğerleri de ikişer katlıdır. Ancak bu tip haçvari pencerelere çok az rastlanıldığından haçvari pencerelerle ilgili bir genelleme yapmak oldukça zordur (Levha 482, 483, 484 ve 485).

Taş söveli pencereler süsleme unsuru olarak evin cephesine de zenginlik katmaktadır. Taş söveli basık kemerli ve diğerlerine göre daha büyük boyutlarda olan pencerelerin Isparta il merkezi için tipik olduğu, buna karşılık küçük ölçülerdeki haçvari pencerelerin ise sadece zengin evlerinde bulunduğu söylenilmektedir³⁶⁵.

(365) Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, "Isparta'da Sivil Mimari Doku Analizi", *Isparta Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Hükümleri*, Ankara, 1980. s. 19. Kaynakta Isparta'daki pencere tipleri benzer biçimde çizilmiş, Levha 477, 478 ve 480'de yer alan pencerelerin tipik olduğu, Levha 482, 483 ve 484'de yer alan pencerelerin yalnızca zengin evlerine mahsus olduğu belirtilmektedir.

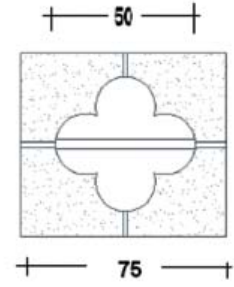
Levha-482: Nevzat Orhan Evi'nin (Katalog 78) bodrum kat penceresi.

Levha-483: Nuri Karataş Evi'nin (Katalog 79) bodrum kat penceresi.

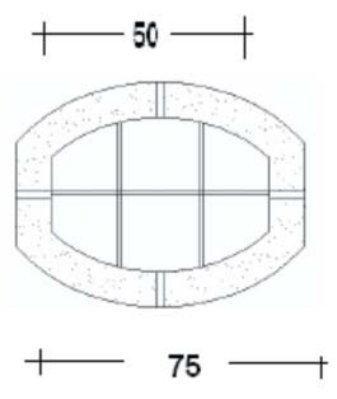
Levha-484: Demiralay Konağı (Katalog 2) bodrum kat penceresi.

Levha-485: Demiralay Konağı pencere çizimi (Çizim B. Kayalı).

Levha-486: Hüseyin Baykara Evi'nin (Katalog 11) elips tipli bodrum kat penceresi nadiren görülmektedir.

Levha-487: Hüseyin Baykara Evi'nin bodrum kat penceresinin çizimi (Çizim B. Kayalı).

Yine taş söveli olan ancak oval biçimdeki tek bodrum kat penceresi ise Hüseyin Baykara Evi'nde (Katalog 11) bulunmaktadır (Levha 486 ve 487).

Bu pencere güney yönündeki evin ana cephesinde yer almaktadır. Böyle bir bodrum kat penceresine başka bir evde rastlanılmamıştır. Hüseyin Baykara Evi bu yönüyle tek örnek kabul edilebilir. Pencere diğerlerinde olduğu gibi demir parmaklıklıdır.

6.2.2. Yaşama Birimlerine Ait Pencereleer:

Üst kattaki yaşama birimlerine ait pencereler 80 cm x 100 cm ölçülerinde genellikle dikdörtgen bazen de üzeri yuvarlak kemerlidir. Kimi evlerde üst katta orta aksta 150-160 x 180-200 cm ölçülerinde giyotin pencerelere de rastlanılmaktadır. Alt katlardaki servis mekanlarına ait pencereler ise 75 cm x 85 cm ölçülerinde olup, genellikle kareye yakın formdadır. Zengin evi olarak bilinen evlerde 50 cm x 50 cm ölçülerinde haçvari eliptik forma sahip pencereler bulunmaktadır. Geleneksel Isparta evlerinde üst katlarda genellikle giyotin tipi pencerelere rastlanılmaktadır. Taş olarak inşa edilen evlerde pencereler taş sövelerle süslenmiş, bağdadi duvarlardaki pencereler ahşap pervazlarla çerçevelenmiştir. Geleneksel Isparta evlerinde en sade pencere tipi iki parça camdan oluşurlardır. Bunlar giyotin tipinde açılıp kapatılmaktadır. Oldukça yaygın bir kullanımı vardır. Çelebiler Mahallesi, Damgacı Sokak, No: 1'de bulunan evin üst kat pencereleri, İbrahim Behçet Balbay Evi (Katalog 13) ve Halid Bey Evi'nin (Katalog 45) cumba penceresi böyledir (Levha 488, 489 ve 490).

Levha-488: Çelebiler Mahallesi, Damgacı Sokak, No 1'de bulunan evin üst kat pencereleri.

Levha-489: İbrahim Behçet Balbay Evi'nin (Katalog 13) pencereleri.

Levha-490: Halid Şimşek Evi'nin (Katalog 145) cumba penceresi.

Bununla beraber bu sade tipin bir varyasyonu olarak görebileceğimiz pencere tipleri bulunmaktadır. Bu pencerelerde ise yine giyotin tipinde olmalarına karşılık önceki pencerelerdeki her parça dörde ayrılmıştır. Toplam sekiz parça camdan oluşmaktadır.

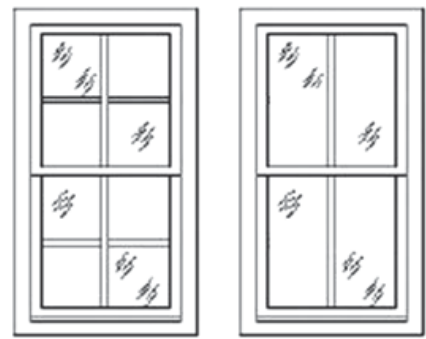
Neriman Görgülü Evi'nde (Katalog 122) ahşap sürgülü giyotin tip pencere kullanılmaktadır. Ev tek katlı olup, pencereleri aşağıdan yukarıya doğru raylı bir sistemle yarım olarak açılıp kapatılabilmektedir. Evde kullanılan pencere tipi böyledir. Fikret Göksel Evi (Katalog 10) iki katlıdır. Pencereler aynı tiptedir. Bu tip pencereler Isparta'da çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Ama hem Isparta olarak hem de ülkemizdeki geleneksel mimarimizin en eski örneklerinin bunlar olmadığı düşünülmektedir (Levha 491, 492 ve 493).

Levha-491: Neriman Görgülü Evi'nin (Katalog 122) üst kat pencereleri.

Levha-492: Fikret Göksel Evi'nin (Katalog 10) üst kat pencereleri.

Levha-493: Neriman Görgülü ve Fikret Göksel evinin pencere çizimleri (Çizim D. Demirci).

Isparta il merkezinde iki katlı evlerde zemin kat pencereleri farklı boyutlardadır. Bazı zemin katlar küçük pencereye iken bazı evlerin zemin katlarının pencereleri ise üst katlarla eşit ölçülerdedir. Zemin katta bulunan küçük pencereleri de kendi içerisinde iki kısma ayırmak mümkün bulunmaktadır.

- 1-Kare formlu küçük pencereler,
- 2-Dikdörtgen formlu küçük pencereler.

Dikdörtgen formlu olan pencereler kare formlu olanlara göre biraz daha büyüktür. Çelebiler Mahallesi, 1412 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 22) zemin kat pencereleri küçük kare formlu üst

kat pencereleri yaklaşık ½ oranında dikdörtgen formludur. Buna benzer şekilde Erol Büyükselçuk Evi'nin (Katalog 58) zemin kat pencereleri de kare formlu ve küçüktür. İskender Mahallesi İnce Sokak'taki evin (Katalog 95) zemin kat pencereleri küçük dikdörtgen formludur. İsmail Yeşilpınar Evi'nde (Katalog 146) zemin katta kare ve dikdörtgen formlu küçük iki pencere bir arada kullanılmıştır. En eski ev örneklerinde zemin kat pencerelerinin küçük kare formlu olduğu tahmin edilmektedir. Çünkü bu pencereler doğal olarak zemin kat, depo, odunluk veya ahır gibi mekanlara ait olmalıdır (Levha 494, 495, 496 ve 497).

Levha-494: Çelebiler Mahallesi 1412 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 22) zemin kat pencereleri.

Levha-495: Erol Büyükselçuk Evi'nin (Katalog 58) zemin kat pencereleri.

Levha-496: İskender Mahallesi İnce Sokak'taki evin (Katalog 95) zemin kat penceresi.

Levha-497: İsmail Yeşilpınar Evi'nde (Katalog 146) küçük ve büyük pencereler.

Pek çok evin zemin kat pencereleri değiştirilmiş durumdadır. Değiştirilmediği düşünülen ancak zemin katında büyük pencerelere sahip evler de bulunmaktadır. Bu evlerde zemin kat muhtemelen oturmak için kullanılmaktadır. Çelebiler Mahallesi, 1413-1412 Sokakların kesiştiği köşede bulunan Ethem Pehlivan Evi'nin (Katalog 21) üst ve alt kat pencereleri yaklaşık aynı ölçülerde dikdörtgen formlu ve büyüktür. Ethem Pehlivan Evi'ne benzer biçimde İskender Mahallesi İnce Sokak'ta bulunan evin (Katalog 94) zemin kat penceresi ve İbrahim-Şöhret Karakaya Evi'nin (Katalog 54) zemin kat penceresi yine aynı şekilde dikdörtgen formlu ve büyüktürler (Levha 498, 499 ve 500).

Levha-498: Ethem Pehlivan Evi'nin (Katalog 21) zemin kat penceresi.

Levha-499: İskender Mahallesi İnce Sokak'ta bulunan evin (Katalog 94) zemin kat penceresi.

Levha-500: İbrahim-Şöhret Karakaya Evi'nin (Katalog 54) zemin kat penceresi.

Isparta’da genellikle pencereler ikişerli olarak dizilmektedirler. Böyle bir düzen çoğunluk tarafından benimsenmiştir. Bu nedenle ikiz pencere uygulaması pek çok evde karşımıza çıkmaktadır. İkiz pencereler evin zemin katında, üst katında veya cumbasında rahatlıkla uygulanmıştır. İskender Mahallesi 1308 İnce Sokak’ta bulunan (Katalog 84) evde sadece cumba cephesinde ikiz pencere uygulanırken İsmail Kılıcı ve Emine Kılıcı Evi’nde (Katalog 105) hem cumbada hem de yanlarında yer alan odalarda da uygulanmıştır. Kadir Boylu Evi’nde (Katalog 36) ise bu durum bariz olarak görülmektedir. Evin zemin ve üst katında pencereler ikişerli olarak dizilmişlerdir (Levha 501, 502 ve 503).

Isparta evlerinde cumba kenarlarında “köşe penceresi” tabir edilen³⁶⁶ ve diğerlerinden daha dar ölçülerde pencereler kullanılmaktadır. Örneğin İskender Mahallesi, 1308 (İnce) Sokak, No: 76’da bulunan ev (Katalog 93) ile Hakkı Kütük Evi’nin (Katalog 88) köşe pencereleri bu şekilde daha dardır. Isparta merkezindeki evlerdeki tüm cumbalarda pencere düzeni bu şekildedir (Levha 504 ve 505).

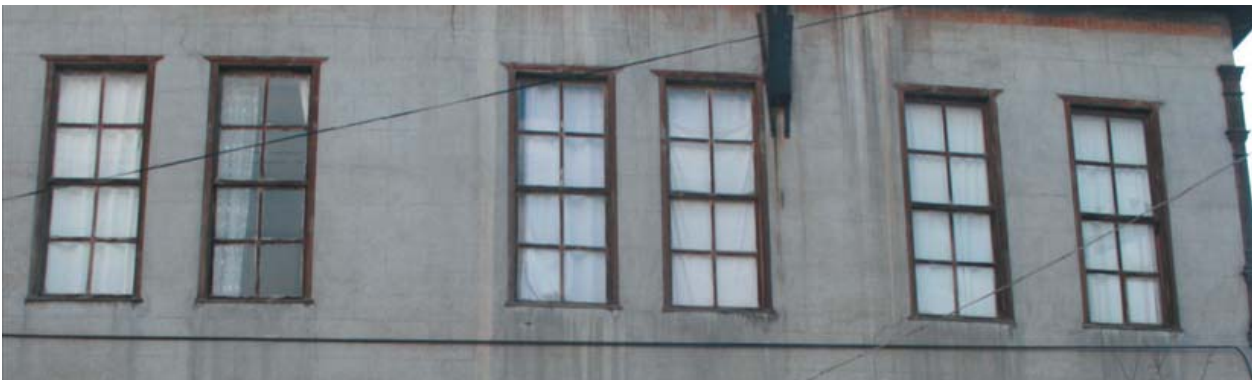
Manzara yönündeki pencereler doğal aydınlatma yönünden yeterli, diğer dilimlerde ise çoğunlukla tüm hacimlerde yetersizdir. Kalın olan duvarlarda, pencereler dış yüze yakın düzenlenmiş, çoğu kez açıklık içe doğru mazgal deliği şeklinde genişlediğinden mekanın daha fazla ışık alması sağlanmıştır. Daha büyük ölçülerdeki pencerelerin ise sonradan açıldıkları tahmin edilmektedir.

Levha-501: İskender Mahallesi 1308 İnce Sokak’ta bulunan evde (Katalog 84) ikiz pencereler.

Levha-502: İsmail Kılıcı ve Emine Kılıcı Evi’nin (Katalog 105) üst katında ikiz pencereler.zemin kat penceresi.

Levha-503: Kadir Boylu Evi’nde (Katalog 36) doğu cephe de ikiz pencereler.

(366) Celal Esad Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, MEB Basımevi, C. I, İstanbul, 1983, s. 575.

Levha-504: İskender Mah., 1308 (ince) Sokak No:76'daki evin (katolog 93) köşe penceresi

Levha-505: Hakkı Kütük Evi'nin (katolog 88) köşe penceresi

6.2.3. Pencere Söveleri:

Isparta'da ahşap evlerin pencere söveleri de ahşaptır. Bazı evlerde başlıklı tip pencere kullanımı görülmektedir. Başlıklar düz silmeler halinde olabildiği gibi dandanlı motiflerle süslü olanlara da rastlanılmaktadır. Müslüman evlerindeki pencereler sade ve klasik oranlarda yapılırken, Ermeni evlerinde çeşitli tiplerdeki kemerler içine oturtularak yapılan yuvarlak hatlı pencere pencerelere rastlanılmakta olduğu belirtilmektedir.³⁶⁷ Bu durum Isparta evleri için de söz konusu olabilir. Turan ve Doğancı Mahallelerinde bulunan evlerde taş söveli ve üzeri kilit taşı biçiminde süslemeli pencerelere sıkça rastlanmaktadır. Bu iki mahallede de Ermeni Kilisesi değil ama birer Rum Ortodoks kilisesi bulunmaktadır. Bu civardaki evlerin pencereleri de diğer mahallelere oranla daha süslü görünmektedir. Isparta'da zemin katı düzgün kesme taş ile yapılan evlerden pek çoğunun pencereleri taş söveli ve sövelerinin üzeri yuvarlak ya da basık kemerlidir. Kemerlerde kabartma olarak kilit taşı süslemesi vardır.

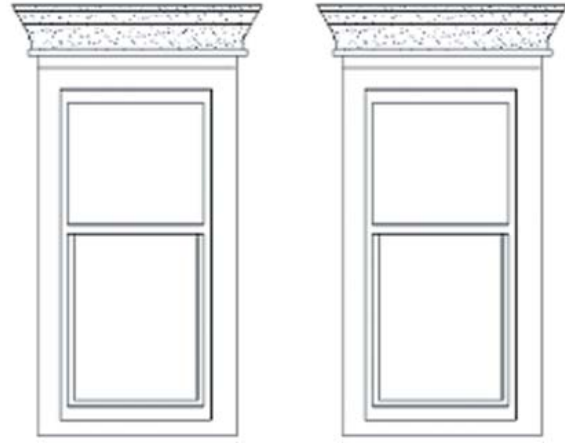
Düz silmeli ve süslemesiz başlıklı pencerelere en güzel örnek Kıymet Dolmacı Evi'nin pencereleridir (Katalog 3). Başlıklı olan pencereleri yol cephesinde yer almaktadır. Diğer cephelerde başlıklı penceresi bulunmamaktadır. Başlıklı tip pencerelerin evlerin cephelerine zenginlik kattıkları görülmektedir. Tek katlı evlerde fazlaca karşılaşıldığı gibi nadiren iki katlı evlerde de başlıklı pencereler ile karşılaşılmaktadır (Levha 506 ve 507).

Isparta'da yalnız iki evde üçgen alınlıklı taş pencere sövesine rastlanılmıştır. Bunlardan birisi H. Hüseyin Toka Evi (Katalog 134) diğeri ise Fethi Gülyağcı Evi'dir (Katalog 140). H. Hüseyin Toka Evi tamamen düzgün kesme taş ile yapılmış olup tek katlıdır. Güney ve batı yönlerinde bulunan pencerelerin üzerinde taş silmelerle yapılmış üçgen alınlıklar bulunmaktadır.

(367) Gonca Büyükmıhçı, *a.g.e.*, s. 184.

Levha-506: Kıymet Dolmacı Evi'nin (Katalog 3) yola bakan cephesindeki pencereleri.

Levha-507: Kıymet Dolmacı Evi'nin pencere çizimleri (Çizim D. Demirci).

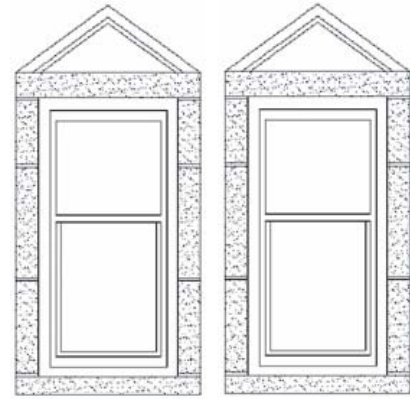
Fethi Gülyaçcı Evi'nin pencere söveleri diğeri ile aynıdır. İki katlı olan bu evde yalnızca zemin kat düzgün kesme taş ile yapılmış olup üçgen alınlıklı pencereler bu katta yer almaktadır. Fethi Gülyaçcı Evi'nin girişi cephe aksının sağından verildiğinden yine aynı şekilde iki adet olan üçgen alınlıklı pencereler yalnızca cephe aksına göre sol tarafta bulunmaktadır. Bu tip taş söveli evlerin Turan Mahallesi gibi Rum nüfusun daha önce yoğun bulunduğu mahallelerde yer alması dikkat çekicidir (Levha 508, 509 ve 510).

Levha-508: H. Hüseyin Toka Evi'nin (Katalog 134) pencere söveleri.

Levha-509: Fethi Gülyaçcı Evi'nin (Katalog 140) pencere söveleri.

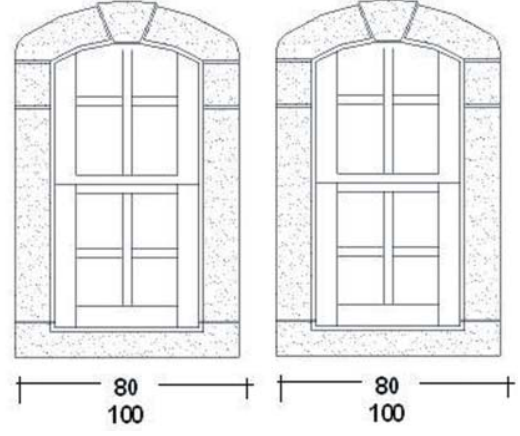

Levha-510: Taş söveli üçgen alınlıklı pencere çizimleri (Çizim B. Kayalı).

Kepeci Mahallesi 1215 Sokak'ta bulunan ev (Katalog 117) ile Şükriye Velioğlu Evi'nin (Katalog 6) zemin kat pencereleri, taş söveli, kemerli ve kilit taşlıdır. Evlerin ortak özellikleri düzgün kesme taş ile yapılan iki katlı evlerde bu tip pencerelerin zemin katlarda yer almasıdır (Levha 511, 512, 513 ve 514).

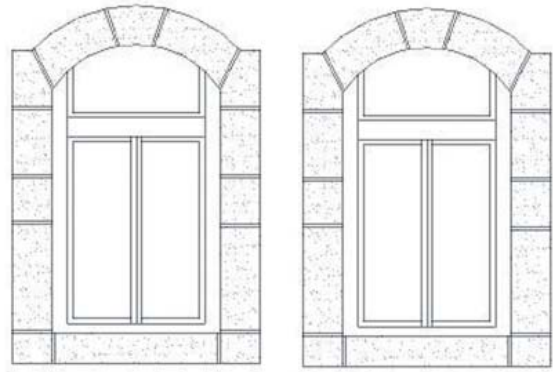
Levha-511: Kepeci Mahallesi 1215 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 117) zemin katındaki taş söveli penceresi.

Levha-512: Kepeci Mahallesi 1215 Sokak'ta bulunan evin zemin katındaki taş söveli pencere çizimleri (izim B. Kayalı).

Levha-513: Őukriye Veliöğlu Evi'nin (Katalog 6) zemin katındaki taş söveli pencereler.

Levha-514: Őukriye Veliöğlu Evi'nin zemin katındaki taş söveli pencereler (izim B. Kayalı).

Düzgün kesme taş ile yapılmayan bağdadi evlerde ise tuğla ile yapılan ve üzeri sıvanarak kesme taş ss verilen birkaç örnek bulunmaktadır. Fuat zkurt Evi (Katalog 25) bu Şekildedir. Tuğla hareketleriyle yapılan pencere svesinin üzeri düz biçimde sıvandığından taş söve izlenimi verilmiştir (Levha 515). Katalogda yer almayan Kurtuluş Mahallesi nder Sokak 7 numarada bulunan evin üst katındaki pencere söveleri de Fuat zkurt Evi'ne benzer Şekildedir (Levha 516). Isparta'da kargir olarak yapılan evlerde böyle bir uygulamanın benimsendiği ve sıklıkla uygulandığı anlaşılmaktadır.

Levha-515: Fuat Özkurt Evi'nin (Katalog 25) üst katındaki pencere söveleri.

Levha-516: Kurtuluş Mahallesi Önder Sokak 7 numarada bulunan evin üst katındaki pencere söveleri.

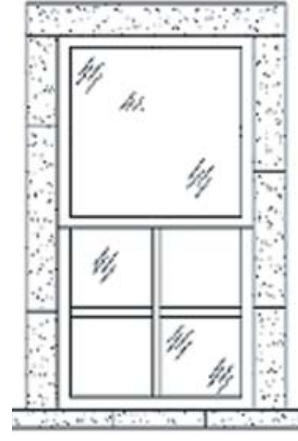
Taş sövelerin içerisinde sıklıkla görülen başka bir taş söve tipi ise düz sövelerdir. Hasan Çoban Evi'nin (Katalog 137) pencereleri bu şekildedir. Ev tek katlı ve düzgün kesme taş ile inşa edilmiştir. Fethi Gülyağcı Evi'nin (Katalog 140) bodrum kat pencereleri de düz taş sövelidir. Her iki ev de düzgün kesme taş ile yapılmışlardır (Levha 517, 518 ve 519).

Levha-517: Fethi Gülyağcı Evi'nin (Katalog 140) bodrum katındaki taş söveli pencereleri.

Levha-518: Hasan Çoban Evi'nin (Katalog 137) zemin katındaki düz taş söveli pencereleri.

Levha-519: Düz taş söveli pencere çizimleri (Çizim B. Kayalı).

6.2.4. Tepe Pencereleri ve Sofalara Açılan Pencereler:

Isparta'da yaygın olarak uygulanan ve evlerin en önemli karakteristik özelliklerinden birini yansıtan diğer bir pencere tipi ise tepe pencereleridir. Genellikle odanın kullanımındaki işlevlere bağlı olarak insan elinin yetişemediği yükseklikler tepe pencerelerinin başlangıcı olarak tanımlanmaktadır. Türklerin ev geleneğinde alt pencerelerin tasarlanmasındaki gerçekçiliğin ve yalınlığın tersine üstteki tepe pencerelerinin soyut ve özenli olduğu belirtilmektedir³⁶⁸. Evlerde genellikle cümle kapılarının üzerinde ve servis mekanlarında kullanılan tepe pencereleri tamamen iç me-

(368) Önder Küçükerman, *Kendi Mekan Arayışı İçinde Türk Evi*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul, 1996, s. 129.

kanın ışık ve hava alması amacıyla yönelik olarak yapılmış küçük boşluklardır. Mekanın durumuna göre farklı formlarda olabilmektedir. Ama bu tanımın tersine Isparta’da tepe pencereleri pek özenli yapılmamışlardır. Kare formlu ve çok özensiz oldukları görülmektedir. Genellikle kuzey yönü taş duvar olarak inşa edilen evlerde rastlanılmaktadır. Çelebiler Mahallesi, Eski Tabakhane Sokakta bulunan ev ile Doğancı Mahallesi, 1210 Sokakta bulunan evin (Katalog 32) üst katlarında, kuzeye bakan yönlerde, evin mekanlarının ışık alabilmesi için mazgal tipte aydınlık pencereleri vardır. Evlerin her ikisi de ikişer katlıdır. Bodrum katları bulunmamaktadır. Aydınlık pencerelerinin olduğu duvarlar moloz taş ile yapılmıştır. Çelebiler Mahallesi, Eski Tabakhane Sokak’ta bulunan ev bugün mevcut değildir. Böyle pencereleri olan diğer bir ev ise Remziye Tatar’a aittir (Katalog 90). Pencereler ölçü ve tip olarak birbirine yakındır (Levha 520, 521 ve 522).

Levha-520: Çelebiler Mahallesi, Eski Tabakhane Sokak’taki evin kuzey yöne bakan üst kat aydınlık pencereleri.

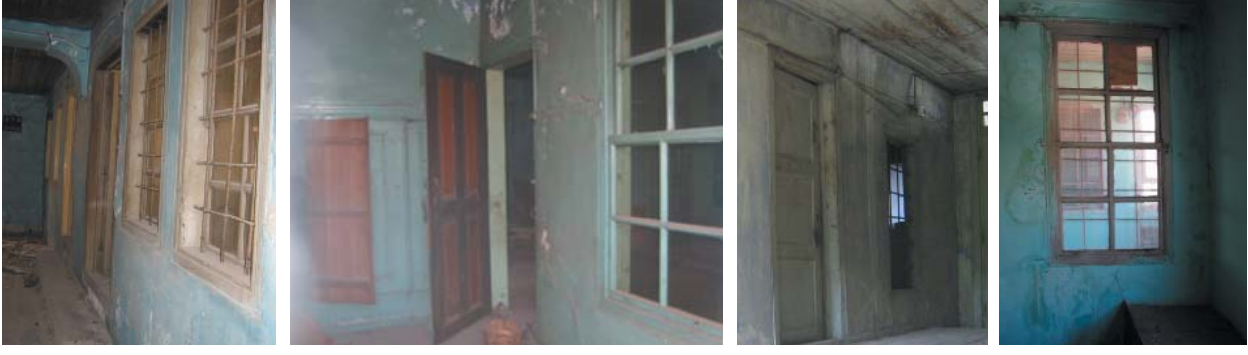
Levha-521: Doğancı Mahallesi 1210 Sokak’taki evin (Katalog 32) kuzey yöne bakan üst kat aydınlık pencereleri.

Levha-522: Remziye Tatar Evi’nin (Katalog 90) aydınlık pencereleri.

Zemin kat ve üst katlarda sofaya açılan giyotin tipi pencereler Isparta’da sıkça rastlanan bir uygulamadır. Pencereler genellikle yaklaşık $\frac{1}{2}$ ölçülerinde ve geçme demir parmaklıklıdır. Sofaya açılan pencereler, dış cephelere açılan pencerelerle aynı orandadır. Pencereler genellikle giyotin tipinde açılıp kapanmaktadır. Bazı evlerde sonradan bu pencerelerin kapatılarak iptal edildikleri görülmektedir. Buna karşılık sofaya açılan bir pencereye ihtiyaç duyulmadığından olmalıdır ki bu tip bir pencerenin sonradan açılmış örneğine rastlanmamıştır. Isparta’da sofasına odalardan pencerelerin açıldığı pek çok ev bulunmaktadır. Bu pencereler aynı tip ve yaklaşık aynı ölçülerdedir. Kulahlılar Evi’nin (Katalog 23) zemin katında sofasına açılan giyotin tipli ve yaklaşık $\frac{1}{2}$ ölçülerinde büyük pencereleri bulunmaktadır. Buna benzer şekilde Tefik Turak Evi’nin (Katalog 85) üst kat sofasında yine odalardan açılan penceresi bulunmaktadır. Yine Celal Bey (Katalog 37) ile Mehmet Ali Işık (Katalog 50) evlerinin pencereleri bizi aydınlatmaktadır (Levha 523, 524, 525 ve 526).

Odalarından sofasına penceresi açılan evlerin tamamının ikişer katlı olduğu görülmektedir. Tek katlı evlerde sofaya açılan pencerelere rastlanılmamıştır. Genelleme yapılacak olursa pencereler ise giyotin tipinde ve büyük dikdörtgen formludur. Çoğu zaman geçme demir parmaklıklıdır. Ancak, sofalara açılan pencere sayılarında farklılıklar bulunmaktadır. Bazen tek pencere sofaya açılırken bazen iki pencere sofaya açılabilir.

Levha-523: Kulalılar Evi'nin (Katalog 23) zemin kat sofasına açılan pencereleri.

Levha-524: Tevfik Turak Evi'nin (Katalog 85) üst kat sofasına açılan penceresi.

Levha-525: Celal Bey Evi'nin (Katalog 37) sofaya açılan penceresi.

Levha-526: Mehmet Ali Işık Evi'nin (Katalog 50) sofaya açılan penceresi.

6.2.5. Farklı Tipteki Pencereler:

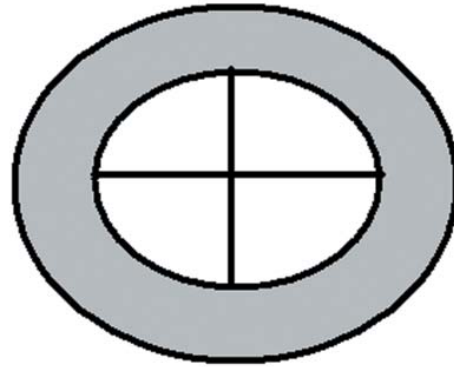
Isparta'da yaygın pencere tiplerinin yanı sıra farklı pencere tipleri de bulunmaktadır. Farklı tipler olarak tanımlayabileceğimiz bu pencereler iki katlı evlerde üst katta ve ortada yer alan büyük boyutlu pencereler veya yuvarlak tipteki pencerelerdir. Pek çok evin penceresi sonradan değiştirilmiştir. Tüm bunların içerisinde iki katlı evlerin üst katlarında ortada yer alan büyük boyutlardaki pencereler daha eski tipler gibi görünmektedir.

Emre Mahallesi, 3801-3805 Sokak bulunan evin (Katalog 39) zemin kat penceresi içeriden demir kapakla kapatılabilmektedir. Demir kapak iki kanatlı olup, ortadaki bir göbekten aşağı ve yukarı doğru açılmaktadır. Evin penceresi bu yönüyle Isparta'da tek örnektir. Buna benzer başka bir pencere bulunmamaktadır. Bu pencere tipine sahip olan evin yine daha önce Rumların yoğun olarak yaşadıkları mahallede bulunması, evin bir Rum usta tarafından yapılmış olabileceğini akla getirmektedir (Levha 527 ve 528).

Çok az görülen bir pencere de üst katlarda yer alan çok büyük boyutlarda, bazen yatay bazen dikey durumda dikdörtgen formlu pencerelerdir. Bu pencereler genellikle dokuz parça camdan oluşmaktadır. Dokuz parçalık camın üçerli olarak çerçeve içerisine yerleştirildikleri ve üst katta sofanın yola bakan cephesinde buldukları görülmektedir.

Levha-527: Emre Mahallesi, 3801-3805 Sokak bulunan evin (Katalog 39) zemin kat penceresi.

Levha-528: Emre Mahallesi, 3801-3805 Sokak'ta bulunan evin zemin kat penceresinin çizimi (Çizim D. Demirci).

Dikdörtgen formlu ve büyük tipteki pencerelerden; Nimet Yazgan Evi'nin (Katalog 9), Tevfik Turak Evi'nin (Katalog 85), Kepeci Mahallesi 1214 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 115) ve Nevzat Orhan Evi'nin (Katalog 78) üst kat sofalarının yol cephesinde görülmektedir. Nimet Yazgan Evi gönyeli çıkmalı, Nevzat Orhan Evi düz çıkmalı, diğerleri ise düz cephelidir. Büyük tipte pencere kullanılan evlerde bir standart olmadığı anlaşılmaktadır (Levha 529, 530, 531, 532, 533, 534 ve 535).

Batı etkisinde yapılan evlerde, yol cephesinde alt ile üst kattaki pencere ölçüleri ve sayıları yaklaşık olarak aynıdır. Sadece güvenlik nedeniyle alt katlarda demir parmaklık, üst katlarda ise, ahşap pencere kepenkleri kullanılmaktadır. Eski Isparta evlerinin sokak cephesinde Batı etkisi görüldüğü, yani pencerelerin ölçülerinin ve tiplerinin büyük olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu durum evin yapım aşamasında planlandığı gibi sonradan bazı ev sahiplerinin pencerelerini değiştirmeleri sonucu oluştuğu da görülmektedir.

Levha-529: Tevfik Turak Evi'nin (Katalog 85) üst kat penceresi.

Levha-530: Tevfik Turak Evi'nin üst kat penceresi (içeriden).

Levha-531: Nimet Yazgan Evi'nin (Katalog 9) üst kat penceresi.

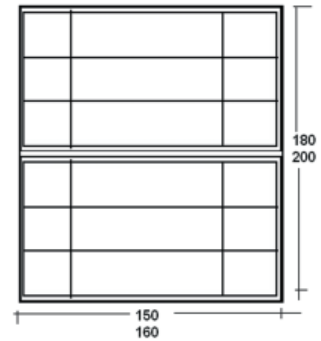
Levha-532: Nimet Yazgan Evi'nin penceresi (içeriden).

Levha-533: Kepeci Mahallesi 1214 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 115) üst kat penceresi.

Levha-534: Nevzat Orhan Evi'nin (Katalog 78) üst kat penceresi.

Levha-535: Sıklıkla görülen pencerenin çizimi (Çizim B. Kayalı).

Geleneksel Isparta evlerinde pencereler çok çabuk değiştirilebilen elemanlardır. Bazı pencere açıklıklarının kapatıldığı gibi, sonradan sağır duvar cephelerine pencere açıldığı da görülmektedir. Daha önce giyotin tipte olduğu sanılan bazı pencerelerin sonradan değiştirilerek tek kanatlı tipte düzenlendikleri görülmektedir. Isparta'da pek çok evde bu durumu görmekteyiz. Yeni pencereler ahşap olduğu gibi plastik malzemeden de yapılabilir.

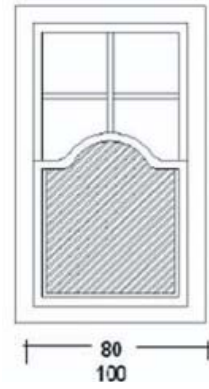
6.2.6. Pencere Kafesleri:

Isparta evlerinin pencerelerinde önceleri ahşap kafesler bulunduğu, zamanla bu kafeslerin eskidikleri ve kayboldukları evlerin pencerelerinde kalan birkaç kafes kalıntısından anlaşılmaktadır. Ahşap kafesler bir parmaklık görevinden çok güneşlik görevi görmektedir. Ayrıca evlerin cephelelerini de zenginleştirmektedir. Kafesler de değişik biçimlerde olmaktadır. Farklı kafes tiplerinden birisi Haştemoğlu Evi'nin (Katalog 41) üst katındadır. Kafes, evin pencerelerinin alt bölümünü örtmektedir. Kafesin üstü kavis yapmaktadır.

Mustafa Altınbaş Evi'nde ise (Katalog 71) kafesler sürgülü olup üzerleri düzdür. Sürgülü olan bu tiplerde pencerenin üst veya alt kısımlarından birisini kapatmak mümkün olmaktadır. Evin kuzey cephesindeki ahşap kafes ise sabit olup pencerenin yalnızca üst bölümünü örtmektedir. Ancak kafeslerden pek azının günümüze ulaşabildiği düşünülmektedir. Çünkü bazı eski evlerde tek ahşap kafesin kaldığı, bununda çürüdüğü ya da düşmek üzere olduğu görülmektedir. Bu nedenle hangi evlerde kafes kullanıldığını tespiti oldukça güçtür. Eski Isparta evlerinde ahşap kafes kullanımının yaygın olduğunu söylemek mümkündür. Bununla beraber günümüze gelebilen çok az örnekle kafeslerin gruplandırılması mümkün olmamaktadır. Mustafa Altınbaş Evi'nde (Katalog 71) ve Haştemoğlu Evi'nde (Katalog 41) bulunan pencere kafesleri kuzey yöne bakmaktadır. Haştemoğlu Evi'nde bulunan kafeslere nadir olarak rastlanılmaktadır (Levha 536 ve 537).

Levha-536: Haştemoğlu Evi'nin (Katalog 41) üst katındaki ahşap pencere kafesleri.

Levha-537: Haştemoğlu Evi'nin üst katındaki ahşap pencere kafeslerinin çizimi (Çizim B. Kayalı).

Diğer yarım ve sürgülü olan tiplere Mehmet Feray Evi'nde (Katalog 19) ve Muzaffer Evran Evi'nde (Katalog 47) olduğu gibi pek çok evde rastlanılmıştır (Levha 538 ve 539).

Levha-538: Mehmet Feray Evi'nin (Katalog 19) sürgülü tipte pencere kafesi.

Levha-539: Mustafa Altınbaş Evi'nin (Katalog 71) sürgülü tipte pencere kafesi.

Evlerin ortak özelliklerinin ikişer katlı olmaları dikkat çekmektedir. Tek katlı evlerde ahşap pencere kafeslerinde rastlanılmamıştır. Hendenlerin Evi'nde (Katalog 106) kuzey yönde ahşap pencere kafeslerinin bulunduğu ancak sonradan bunların kayboldukları kalan tek kafes parçasından anlaşılmaktadır. Evde (Katalog 106) pencere kafesleri hem güney yönde hem de batı yöndedir (Levha 540 ve 541).

Levha-540: Muzaffer Evran Evi'nin (Katalog 47) üst katındaki sürgülü tipte ahşap pencere kafesi.

Levha-541: Hendenlerin Evi'nde (Katalog 106) kuzey yönde ahşap pencere kafesi.

Bu evin her iki cephesi cumbanın tüm pencereleri dahil olmak üzere ahşap kafesle kaplıdır. İncelenen evlerdeki ahşap pencere kafeslerinin belli bir yöne bakmadıkları anlaşılmaktadır. Pencere formları ise dikdörtgendir. Pencere kafeslerinin sürgülü tipte olmasının getirdiği bazı avantajlar vardır. Bunlardan birisi kafesin yarım olması nedeniyle odanın gün ışığından fazlaca yararlanmasını sağlamaktadır. Ayrıca kışın alttan biraz aşağıdan yazın tepeden geçen güneşe, odanın doğrudan maruz kalmaması için pencere kafesi güneşin bulunduğu yere doğru kaydırılabilmektedir. Bunların yanı sıra aşağıda duran pencere kafesleri odanın içerisinin dışarıdan görünmesini de engellemektedir. Diğer bazı illerde bulunan cumba tipi pencere kafeslerine Isparta il merkezinde rastlanılmamıştır³⁶⁹.

6.2.7. Kepenkler:

Isparta'da evlerin pencerelerinde ahşap ve demir kepenk kullanıldığı görülmektedir. Ahşap kepenkler birkaç çeşittir. Demir kepenkler ise tamamıyla düzgün kesme taştan yapılmış evlerde görülmektedir. En çok karşılaşılan ahşap kepenk tipleri Dudu ve Meral Toka Evi (Katalog 133) ile Niyazi Halil Anlıoğlu Evi'nin (Katalog 101) pencerelerinde kullanılan biçimler olarak görülmektedir. Dudu ve Meral Toka Evi'nde (Katalog 133) zemin katta yer alan ahşap kepenkler iki kanatlıdır. Niyazi Anlı Haliloğlu Evi'nde (Katalog 101) üst katta yer alan kepenkler de iki kanatlı olup, kanatların alt ve üst bölümleri farklı olarak birbirinden ayrı hareket edebilmektedirler. Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nde (Katalog 141) Dudu ve Meral Toka Evi'nde olduğu gibi (Katalog 133) çift kanatlı ahşap kepenkler günümüze kadar sağlam gelebilmiştir (Levha 542, 543 ve 544).

(369) Ebru Eroğlu, *a.g.e.*, s. 304. Tezin Katalog kısmında 19 ve 24 numaralı evlerin cumba tipinde pencere kafeslerine sahip oldukları görülmektedir.

Levha-542: Dudu-Meral Toka Evi'nin (Katalog 133) zemin kat pencerelerine ait ahşap kepenkler.

Levha-543: Niyazi Anlı Haliloğlu Evi'nin (Katalog 101) cumbasındaki ahşap pencere kepenkleri

Levha-544: Niyazi Anlı Haliloğlu Evi'nin (Katalog 101) ahşap kepenklerinin çizimi (Çizim B. Kayalı).

Bunların dışında, Dudu ve Meral Toka ve Niyazi Anlı Haliloğlu evlerinin kepenklerine çok benzeyen ancak yekpare ahşaptan oluşan kanat tipleri de vardır. Ancak bu tipler yaygın değildir. Bu tiplere ait bir örnek katalog 141'deki Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nin ahşap kepenkleri gösterilebilir. Cumba cephesindeki pencere kepenkleri ikişer kanatlı yekpare ahşaptan oluşmaktadır. Ancak bu kepenkler önceki örneklere göre daha özensiz yapılmıştır. Bu tip kepenklerin evin sahibinin kendisinin yapmış olması ihtimali oldukça yüksektir (Levha 545).

Isparta'da çokça rastlanan kepenklerden büyük bir bölümü de yerel olarak "karakapak" olarak bilinen düz ahşap kepenklerdir. Bunların herhangi bir süslemesi bulunmamaktadır. Yapımı da gayet kolay olduğundan herhalde daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Karakapak kepenkler kendi içerisinde iki başlık halinde incelenebilir:

1-Yekpare ahşaptan yapılan kepenkler³⁷⁰,

2-Düşey ahşap parçalarının (aynı bahçe kapılarında olduğu gibi) yan yana getirilmesiyle oluşturulmuş kepenkler.

İlk sırada yer alan yekpare ahşaptan oluşan kanat tipleri oldukça yaygındır. Turan Mahallesi 1218 Sokak 3 numarada bulunan evin ahşap pencere kepenkleri yekpare ahşaptan yapılmıştır. Buna benzer biçimde İsmail Yeşilpınar Evi'nin (Katalog 146) cumba cephesindeki pencere kepenkleri de ikişer kanatlı yekpare ahşaptan oluşmaktadır. Ancak bu kepenkler diğer ahşap kepenklere göre daha özensiz yapılmıştır. Bu tip kepenklerin evin sahibinin kendisinin yapmış olması ihtimali oldukça yüksektir (Levha 546 ve 547).

Demir kepenkler ise tek tiptir. Hepsi hemen hemen birbirinin aynıdır. Demir menteşelerle, demir çerçevelere takılı olan bu kepenklerin her bir kanadı üçer parça demir panolardan oluşmaktadır. Demir panonun pencereye göre şekil aldığı da olmaktadır. Örneğin pencere yuvarlak kemerli ise kanadı da yuvarlak kemerli olabilmektedir. Demir kepenklerin ortak özelliği evlerin zemin katlarında yer almasıdır. Isparta Belediyesi Kültür Evi'nin (Katalog 142) demir kepenkleri böyledir.

(370) Reha Günay, *a.g.e.*, s. 280; eserde karakapak, tek parçalı pencere kepenği olarak tanımlanmaktadır.

Levha-545: Hamidoğlu Hüseyn Ağa Evi'nin (Katalog 141) üst katında bulunan ahşap pencere kepenkleri.

Levha-546: İsmail Yeşilpınar Evi'nin (Katalog 146) üst katında bulunan ahşap pencere kepenkleri.

Levha-547: Turan Mahallesi 1218 Sokak 3 numarada bulunan evin ahşap pencere kepenkleri.

Bu ev iki katlı olup zemin kata ait pencere kepenkleri demirdir. Yola bakan cephedeki pencereler yuvarlak kemerli olduğundan demir kepenklerde aynı biçimde yapılmıştır. Evin restorasyon sonrasında pencere kepenklerinin kaldırılarak cumba demir parmaklık takıldığı görülmektedir. Buna karşılık Hasan Çoban Evi'nin (Katalog 137) pencereleri düz taş söveli olduğundan kepenkler de dikdörtgen formlu yapılmıştır (Levha 548 ve 549).

Demir kepenklerin kullanıldığı evler yine daha önceki tarihlerde Rumların yoğun olarak yaşadığı Turan Mahallesi'nde bulunmaktadır. Demir kepenklerin kullanıldığı bu evlerin yine daha önceki tarihlerde Rumların yoğun olarak yaşadığı Turan Mahallesi'nde bulunmaları oldukça ilginçtir. Demir kepenk kullanılması gibi bir geleneğin bizim mimarimizde olmadığı ve bu uygulamanın gayrimüslimlere mahsus olduğu gibi bir sonucun ortaya çıkmaktadır.

Levha-548: Isparta Belediyesi Kültür Evi'nin (Katalog 142) zemin kat demir pencere kepenkleri

Levha-549: Hasan Çoban Evi'nin (Katalog 137) demir pencere kepenkleri.

7. Merdivenler:

Anadolu evlerinde merdivenlerin önemli bir mimari özelliğinin olmadığı bildirilmektedir. Birinci kata çoğu zaman dışarıdan bir merdivenle çıkılmaktadır. Evin içerisindeki merdivenler ise daha dar olup, evin bir köşesine konumlandırılmıştır³⁷¹.

Isparta evinde genellikle merdiven sahanlığı üst katta torna işi parmaklıkla üç yönden çevrelenerek bu boşluk güvenlik altına alınmıştır. Bazılarında ise üst kat sofasına çıkışta, merdiven basamaklarının bitiminin bazen sağında bazen de solunda, yarım metreden daha yüksek, kürsü biçiminde –genellikle çeyrek daire biçiminde- bir bölüm yapılmış ve bu bölüm korkuluğun üzerinde daha küçük parmaklıklarla çevrelenmiştir. Bazen ilçelerde bulunan evlerde ise merdiven sahanlığının parmaklıkla çevrelenerek boşluğun üzerine sekili ayrı bölüm olarak testiliğin yapıldığı görülmektedir. Kimi evlerde ise üst kata çıkılmasını önlemek için kutu gibi açılıp kapanan birer kapıları vardır. Bazı merdivenlerin üzeri hafif kavisli ahşap tavanla kaplıdır. Bazen de merdiven lambri kaplı iki ahşap duvar arasında kalmaktadır. Çoğu zaman katlar arasında geçişi sağlayan merdivenler bir yandan evin duvarına oturtulmuş, diğer yandan ahşap korkuluklarla kaplanmıştır. Katlar arası irtibatı sağlayan merdivenler genellikle içte yer almaktadır. Çoğunlukla bağlantı sofalar arasında kurulmuştur. Basamak yükseklikleri yaklaşık 30 cm civarındadır. Kenarları duvarla sınırlı değilse mutlaka ahşap bir korkuluk bulunmaktadır.

Türk evlerinde merdivenin konumları çeşitlilik göstermekle birlikte genellikle evin ortasında, aralıktan başlayıp iç sofaya ulaşacak şekilde yer alır. Bazı örneklerde ise duvara yaslı olarak iki oda arasında konumlandırıldığı görülmektedir. Tamamı ahşap malzemeden yapılan merdivenlerin rıhtları çakılmamış ve basamakları ise limon kirişlerine tutturularak sabitlenmiştir³⁷². Ahşap malzemeden şekillendirilmiş korkuluk ve küpeşteler, genellikle tornada işlenmiştir. Sokak seviyesinden evin giriş kapısına çıkışı sağlayan birkaç basamaklık giriş merdivenlerinde taş malzeme kullanılmıştır. merdiven sahanlığı, iç sofalı konutlardaki plan düzeninde sofanın arka duvarında veya sofanın dışında, oda dizisinin arasında olmak üzere iki farklı konumda karşımıza çıkmaktadır. Yan merdivenli evlerde merdiven, sofanın bütünlüğünü bozmamaktadır. Sofanın karşı duvarında merdiveni bulunan evlerde, merdiven sofanın adeta bir devamı gibi görünmektedir. Bazen bu tür merdivenlere çift kollu olanına rastlamak mümkündür.

Çok az evde merdivenin odaların arasında bir bölüm içerisine alınmasıyla, sofa ile görsel-mekansal bağlarının koparılıp kapı ile girilen ayrı bir mekan haline getirildiği de görülmektedir. Bu durum daha farklı bir ev tipinin doğmasına neden olmaktadır. Alandan kazanmak amacıyla merdiven altlarının çoğu kez tuvalet olarak değerlendirildiği görülmektedir.

7.1. Evin Dışındaki Merdivenler:

Dışarıdan eve girişte yer alan merdivenler taş basamaklarla olmaktadır. Tek katlı olan evlerin yükseltilmiş girişleri genellikle yaklaşık 8-10 basamaklıdır. Bu tip merdivenler giriş sahanlığının tam ortasında bulunabildiği sahanlığın sağında veya solunda da bulunabilmektedir. Bunun yanı sıra üç veya dört basamak kadar yükseltilmiş olan iki katlı evler bulunmaktadır. Bazı evlerde merdivenler üç dört basamaklı olabilmektedir. Bu tip evler genellikle iç sofalı tiptedir. Evlerin giriş kısmında çift basamaklı merdivenlere –Keçeci Mahallesi 2316 Sokak'ta bulunan ev (Katalog 109) hariç- rastlanılmamıştır. Evin karşılıklı dörder basamaklarından birisi yıkılmış diğeri ise sağ-

(371) Celal Esat Arseven, *Türk Sanatı*, Cem Yayınları, B. Y. Y., 1988, s. 108.

(372) Neslihan Özhan, *Anadolu'nun Geleneksel Konutlarında Ahşap Kullanımına Ait Bir Derleme*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s. 107.

lam durumdadır. Karşılıklı çift basamağı halen günümüze kadar gelen örnek Gönen İlçesi İğdecik Köyü'nde Demirci Mehmet Efe'nin karargah olarak kullandığı konak bulunmaktadır. Konağın karşılıklı merdivenleri de aynı Keçeci Mahallesi 2316 Sokak'ta bulunan evde (Katalog 109) olduğu gibidir. Konağa sağdan dört soldan üç basamaklı taş bir merdivenle girilmektedir. Buna göre Isparta il merkezinde karşılıklı merdiven basamakları ile girilen başka evin bulunmadığı söylenebilir (Levha 550 ve 551).

Levha-550: Keçeci Mahallesi 2316 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 109) karşılıklı merdiven basamakları (sağ tarafta olan merdiven yıkılmıştır).

Levha-551: Demirci Mehmet Efe Konağı'nın girişindeki karşılıklı merdiven basamakları.

Tek katlı ve ortadan merdivenli evlerde merdiven basamağı çok geniş tutulmaktadır. İki katlı evlerde giriş yüksek olduğu zaman merdiven basamakları giriş sahanlığına göre ayarlanarak daralmaktadır. Turan Mahallesi Leylak Sokak'ta bulunan evde (Katalog 137) merdiven ortadan verilmiş olup basamak sayısı altıdır. Basamaklar profilli blok taşlardan oluşmaktadır. Buna karşılık Zehra Gümüş ve Zehra Ülker Evi'nde (Katalog 44) merdiven yandan verilmiştir. Dolayısıyla basamak sayısı çoğalarak on adet olmuştur. Doğancı Mahallesi 2435 Sokak'ta bulunan ev (Katalog 35) iki katlıdır. Evin zemin katına köfke taşların yan yana getirilmesiyle oluşturulmuş 3 basamaklı bir merdivenle girilmektedir (Levha 552, 553 ve 554).

Evlerdeki basamak sayıları incelendiği zaman farklı oldukları görülmüştür. Basamak sayıları ile ilgili bir genelleme yapmak oldukça zordur. Son dönemlerde bazı evlerin merdivenleri beton malzeme ile yapılmaktadır. Blok veya kesme taş malzemenin zamanla yıpranması veya kırılması sonucunda beton olarak tamamlandığı görülmektedir.

Dış sofalı ve hanaylı tip evlerin merdivenleri bahçe yönünde ve taşlık kısmında bulunmaktadır. Buradan ahşap bir merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Taşlık kısmının bir ucunda bulunması halinde merdivenlerin altları etrafı duvarla çevrili ve depo gibi işlev görmektedir. Sözelimi Çelebiler Mahallesi 1412 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 22) ve Kulalılar Evi'nin (Katalog 23) üst kat sofasına çıkan merdivenleri taşlık kısmının doğu yönünde yer almaktadır.

Levha-552: Hasan Çoban Evi'nde (Katalog 137) merdiven ortadan verilmiştir.

Levha-553: Zehra Gümüş ve Zehra Ülker Evi'nde (Katalog 44) merdiven yandan verilmiştir.

Levha-554: Doğancı Mahallesi 2435 Sokak'ta bulunan eve (Katalog 35) üç basamaklı merdivenle çıkılmaktadır.

Bu kaç evde merdivenlerin alt kısımları kapatılarak ayrı bir mekan olarak değerlendirilmiştir. Bunlardan Kamile Büyükyörük Evi'nde (Katalog 70) avludan üst kata çıkan betonarme merdivenin altı yine bu şekilde mekan olarak değerlendirilmiştir. Sarıtepeilerin Evi'nde (Katalog 38) ise batı yöndeki ahşap bir merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Hendenlerin Evi'nde (Katalog 106) ahşap merdiven ortada yer almaktadır (Levha 555, 556 ve 557).

Levha-555: Çelebiler Mah. 1412 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 22) merdiveni.

Levha-556: Sarıtepeilerin Evi'ndeki (Katalog 38) merdiven.

Levha-557: Kulalılar Evi'nin (Katalog 23) üst kata çıkan merdiveni.

Dış sofalı ve hanaylı tip evlerin merdivenleri doğu yönde, batı yönde veya ortada olabilmektedir. Ortak özellikleri ahşap ve kırma merdivenlere sahip olmalarıdır. Bazılarında görüldüğü üzere merdiven altları değerlendirilmiştir. Bazılarında da merdiven üzerinde üst katın güvenliğini sağlamak üzere bir kapı yapılmıştır.

7.2. Evin İçerisinde Bulunan Merdivenler:

Isparta evlerinde iç kısımlarda ahşap ve kırma merdivenler yer almaktadır. Çok zellikli değildirler. Genellikle birbirine çok yakın ölçü ve tiplerde yapılmışlardır. Evlerde bodruma inen merdivenler de aynı st kata çıkan merdivenler gibi yapılmaktadır. Ahşap merdiven korkuluklarının da yaklaşık aynı oldukları görülmektedir. Merdiven korkulukları muhtemelen torna ile yapılmıştır. Merdiven sahanlığının üzeri çoğu kez yine aynı tipte ahşap korkuluklarla çevrilidir. İ sofalı evlerde sağ veya soldaki odaların arasında kalan mekanlardan birisi merdiven sahanlığı olarak değerlendirilmektedir.

Eyüp Bey Evi'nin (Katalog 125) bodrum kata inen ahşap merdiven korkuluğu Isparta'da sıkça karşılaştığımız tipik bir merdiven korkuluğu olarak gösterilebilir. Merdiven sahanlığı zemin katta  yandan çevrilidir. Bodrum kata inen merdivenin bir tarafı duvarla sınırlandırıldığından tek yönde korkuluk bulunmaktadır. Eşref Karcan Evi'nde (Katalog 123) st kata çıkan kırma merdiven "L" tipindedir. Merdivenin tek yönünde korkuluk bulunmaktadır. st katta merdiven sahanlığı yine iki yandan korkulukla çevrilidir. Isparta merkezinde yapmış olduğumuz incelemelerde merdiven korkuluklarının ölçü olarak hemen hemen birbirinin aynısı oldukları görülmektedir. Ancak Emre Mahallesi 3801 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 39) merdiven korkulukları diğer evlerden farklıdır (Levha 558, 559 ve 560).

Levha-558: Eyüp Bey Evi'nin (Katalog 125) bodrum kata inen ahşap merdiveni.

Levha-559: Eşref Karcan Evi'nde (Katalog 123) st kata çıkan kırma merdiveni.

Levha-560: Emre Mahallesi 3801 Sokak'taki evin (Katalog 39) kırma merdiveni.

Evin st kata çıkan kırma merdiveni çok kalın korkulukludur. Biçim olarak diğerleri gibi olmasına karşılık ölçü olarak kalın ve kısadır. Korkuluk babaları yarım küre biçiminde ahşaptır. Bu tip korkuluk muhtemelen başka bir usta tarafından yapılmış olmalıdır

7.3. Merdivenlerde Yer Alan Değişik İşlevli Bölümler:

Isparta evlerinin merdivenlerinde dikkati çeken bir husus merdiven sahanlığının st bölümünde ikinci katta yerel olarak "kitaplık" adı verilen ayrı bir bölüm oluşturulmasıdır. Pek çok evde görülen bu uygulamanın Isparta için karakteristik olduğu anlaşılmaktadır. Sedat Hakkı Eldem;

merdiven bitimindeki boşluğa taşkın çiçeklik veya sekilerin sevilen motiflerden olduğunu söylemekte, bunların en güzellerinin ise 1800 seneleri etrafında yapıldığını belirtmektedir³⁷³. Buna göre bu bölümlere başka yörelerde çiçeklik adı verildiği anlaşılmaktadır.

Isparta'da merdiven sahanlığının üzerinde ve merdivenin bitiminde oluşturulan bu bölüm çeyrek daire formunda olup zeminden yaklaşık bir metre kadar yüksektedir. Çeyrek daire formundaki bölüm merdiven korkulukları ile aynı tipte ancak daha küçük ahşap korkulukla çevrilmektedir. Bu tipte olan merdivenlere pek çok örnek verilebilir. Kitaplıklar ölçü ve tip olarak hemen hemen birbirlerinin aynısıdır.

Isparta evlerinin bir kısmında bu bölümlere rastlanmaktadır. Bunlardan birisi de Süleyman Güngör Evi'ndedir (Katalog 68). Süleyman Güngör Evi'ndeki merdiven, evin doğu yönünde yer almaktadır. Tek tarafında korkuluğu bulunan merdiven sahanlığının diğer tarafı duvar ile sınırlanmıştır. Merdivendeki kitaplık veya çiçeklik bölümü merdivenin doğu yönündedir. Mustafa Altınbaş Evi'nde (Katalog 71) ve Mustafa Güllü Evi'nde (Katalog 27) bulunan diğer kitaplıklar ise yine doğu yönde yer almakta olup beyaz renkte boyalıdır. Evlerden ikisi Gazikemal Mahallesi'nde iken birisi Doğanca Mahallesi'ndedir (Levha 561, 562 ve 563). Isparta'da incelenen evlerde kitaplık bölümünün doğu yönde yer alması kural gibi görünmektedir.

Levha-561: Süleyman Güngör Evi'nin (Katalog 68) kitaplık bölümü.

Levha-562: Mustafa Altınbaş Evi'nin (Katalog 71) kitaplık bölümü.

Levha-563: Mustafa Güllü Evi'nin (Katalog 27) kitaplık bölümü.

Merdiven sahanlığının üzeri bazı evlerde sekili olarak etrafı çevrilmekte ve burası ayrı bir mekan halinde değerlendirilmektedir. Merdiven sahanlığının üzeri sekili olarak yükselen ve farklı işlevler için kullanıldığı anlaşılan evlerden birisi Tahir Paşa Konağı (Katalog 121), diğeri ise Hendenlerin Evi'dir (Katalog 106). Birisi hanaylı olan her iki ev de oldukça büyük ölçülerdedir. Kadir Boylu Evi de (Katalog 36) aynı bu şekildedir. Hendenlerin Evi'nde (Katalog 106) merdiven sahanlığı üzerinde oluşturulan sekinin etrafı yine üçer yandan daha küçük ahşap korkuluklarla çevrilmiştir. Muhtemelen ilk seki testilik için, onun bir basamak üzerinde bulunan diğeri ise daha geniş olduğundan başak işlevler için kullanılmaktadır (Levha 564 ve 565).

(373) Sedat Hakkı Eldem, *Türk Evi Osmanlı Dönemi-II*, İstanbul, 1987, s. 136.

Levha-564: Tahir Paşa Konağı'nda merdivenin üzerinde oluşturulan mekan.

Levha-565: Hendenlerin Evi'nde (Katalog 106) hanaya çıkan merdiven.

Levha-566: Demiralay Konağı Misafirhanesi'nin (Katalog 24) merdiveni.

Demiralay Konağı Misafirhanesi'nin (Katalog 24) merdiven sahanlığı üzerinde kare formlu üç ahşap sütünla desteklenen çardak oluşturulmuştur. Ev büyük ölçülerdedir. Merdiven zemin kattan açık hanaya çıkmaktadır. Ev her iki katta da açık hanalıdır. Bu nedenle diğer evlerden farklı konumdadır. Belki açık hanalı olduğu için ikinci katında merdiven sahanlığının üzerinde çardak gibi bir uygulama yapılmış olabilir. Ancak her halükarda Isparta'da diğer evlerde merdiven sahanlığının üzerine çardak yapılması gibi bir uygulamayla karşılaşılmamıştır (Levha 566).

Bazı evlerin üst kata çıkan merdivenleri ahşap tek kanatlı bir kapıyla kapatılmıştır. Bu evlerin üst katına küçük kapılardan çıkılabilmektedir. Doğancı Mahallesi, 2416 Sokak'ta bulunan ev (Katalog 33) ile Sarıtepelilerin Evi de (Katalog 38) bu Şekilde merdiven üzerinde yer alan ahşap bir kapılıdır.

Kapı bazen zemin katta bazen de biraz daha yukarıda duvarda yer almaktadır. İncelemelerde kapıların evlerle birlikte tasarlandıkları anlaşılmaktadır. Yani sonradan kapı yapılmamıştır. Bunlardan Doğancı Mahallesi, 2416 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 33) hayat kısmından üst kata çıkan merdivende 8 basamaktan sonra tek kanatlı ahşap bir kapı bulunmaktadır. Bazı evlerde merdiven sahanlığına oda kapıları gibi ayrı bir kapıdan geçildiği görölmektedir. Isparta'da nadir olarak görölen bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna benzer biçimde Kurtuluş Mahallesi Çayboyu Çınar Cade'de bulunan evin (Katalog 124) zemin katında sanki ayrı bir oda kapısı gibi düzenlenen merdiven sahanlığına tek kanatlı ahşap bir kapıyla geçilmektedir. Bu merdivende korkuluk bulunmamaktadır. Merdivenin her iki yanını duvarlarla sınırlıdır. Bu uygulamanın muhtemelen güvenlik nedeniyle yapıldığı düşünölmektedir. Isparta'da yaygın değildir. Çok nadir örneklerde görölmektedir. Ayrıca bu evin zemin katına inen merdiven hemen yanındaki diğer bir kapıdan verilmiştir.

Isparta evlerinde içerisinde çift kollu merdiven uygulamasına Çetin Atman ve Sadık Öncü Evi (Katalog 139) hariç rastlanılmamıştır. Çetin Atman ve Sadık Öncü Evi'nin merdivenleri çift kollu olmasına rağmen sonradan evin ortadan duvarla bölünerek iki ayrı ailenin kullanımına açılması nedeniyle tek kollu olarak görölmektedir. Ahşap merdivenler iç sofanın sağ ve sol kenarlarından başlayarak içeriye doğru kırılmakta ve üst katta birleşmektedir. Bunun dışında

çift kollu merdiven kullanımı Isparta evlerinde bulunmamaktadır. Resmi daire yapılarında çokça görülen çift kollu merdivenin evlerde uygulanması, muhtemelen Turan Mahallesi'nde ve Aya Payana Kilisesi civarında olan bu evin Rum ustalar tarafından yapılabileceğini akla getirmektedir. Ev üçgen alınlıklı ve kargir bir yapıdır. Dış cephesi üçgen alınlıklı ve madalyonludur. Pencereler ve kapılarının tuğla sövelerle belirginleştirilmiş olması nedeniyle çok dikkat çeken bu evin Rum ustalar tarafından yapılmış olması muhtemel görünmektedir (Levha 567, 568 ve 569).

Levha-567: Doğançı Mahallesi, 2416 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 33) üst kata çıkan merdiveni ve kapısı.

Levha-568: Kurtuluş Mah. Çayboyu Cad. bulunan evin (Katalog 124) üst kata çıkan merdiveni ve kapısı.

Levha-569: Çetin Atman ve Sadık Öncü Evi'nin (Katalog 139) çift kollu merdiveni sonradan bölünmüştür.

Isparta evlerinde taş kaide üzerine oturan merdivenlere de rastlanılmaktadır. Bunlardan Hendenlerin Evi'nin (Katalog 106) üst kata çıkan merdivenleri değirmen taşı andıran büyük, düzgün ve yuvarlak bir taş üzerine oturtulmuştur. Ev büyük ölçülerde, iki katlı ve hanaylı tipindedir. Merdiven zemin kattaki taşlık bölümünde ortada yer almakta, üst kattaki kapalı hanay bölümüne ulaşmaktadır.

Isparta evlerinde merdiveni geniş taş kaide üzerine oturtulan başka bir örneğe rastlanmamaktadır. Taş birkaç parçadan oluşmaktadır. Ancak çok düzgün görünmektedir. Merdivenin zemininin sağlamlaştırılması kaygısının dışında bu derece büyük bir taş kaidenin kullanım amacı anlaşılamamaktadır. Müşerref Büyüksilleli Evi'nde (Katalog 99) yer alan evin merdiveni, üst katta üç basamakla çıkılarak burada bir seki oluşturmakta ayrıca sekinin batı yönündeki duvarda tek kanatlı kapağı bulunan ahşap bir gömme dolap bulunmaktadır (Levha 570, 571 ve 572).

Sonuç olarak Isparta'da merdiven sahanlıklarının üst katta kitaplık olarak değerlendirilmeleri yaygın bir anlayış olduğu görülmektedir. Bunların dışında merdiven sahanlıklarının üzerlerinin seki olarak yükseltildikleri ve küçük birer mekan olarak değerlendirildikleri söylenebilir.

Levha-570: Hendenlerin Evi'nin (Katalog 106) üst kata çıkan merdiveni.

Levha-571: Hendenlerin Evi'nin (Katalog 106) merdivenin kaidesi.

Levha-572: Müşerref Büyüksilleli Evi'nde (Katalog 99) merdiven ve üç basamakla çıkılan ahşap gömme dolap.

8. Üst Örtü Sistemi:

Türk evinin en ayırıcı niteliğinin dört yana eğimli çatısı olduğu söylenmektedir³⁷⁴. Isparta evlerinde genellikle dört yüzeyli kırma çatı kullanılmıştır. Bitişik olarak yapılan evlerde ise beşik çatı kullanılmaktadır. Çatılar dört yana eğimlidir ve bu tip çatılar oturma çatı yöntemi ile yapılmaktadır³⁷⁵. Bazı evlerde ve özellikle sıra evler tipinde yapılan evlerde iki yana eğimli çatılar da görülmektedir. Çatılar genellikle oluklu kiremitle kaplıdır. Marsilya kiremidine 'Malta Kiremidi' adı da verildiği, bu kiremit tipinin 1909'dan sonra kullanılmaya başladığı, ancak 1930'lardan sonra yaygınlaşmaya başladığı ifade edilmektedir³⁷⁶. Isparta evlerinin cephelerine, çıkmalar kadar çatı saçakları da zenginlik katmaktadır. Kırma çatılı olarak yapılan Isparta evlerinde saçaklar, genelde çıkmaların üzerine kapatacak biçimde geniş ve sade olarak yapılmışlardır. Çörtenlerin yerine ise sac malzemedan yapılan oluklar kullanılmaktadır.

Isparta Merkezinde daha önceleri düz damlı evlerin bulunduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Ancak günümüzde düz damlı ev kalmamıştır. Bu tip damlarda dam üzerine 10 cm kalınlığında killi toprak serildiği, bunun üzerine tuz serpildiği ve yağgu taşı ile sıkıştırıldığı belirtilmektedir. Üç yılda bir kez toprak serpilerek sıkıştırılmakta, bu işlem yazdan sonra yağın ilk yağmurda ve kardan sonra tekrar edilmektedir³⁷⁷. 1889 yılında Isparta'nın eski mahallelerinden Dere Mahallesi'ni gösteren bir fotoğrafta evlerin düz toprak damlı oldukları açıkça görülmektedir³⁷⁸. Günümüzde Isparta merkezinde düz toprak damlı çatı bulunmamaktadır (Levha 573, 574 ve 575).

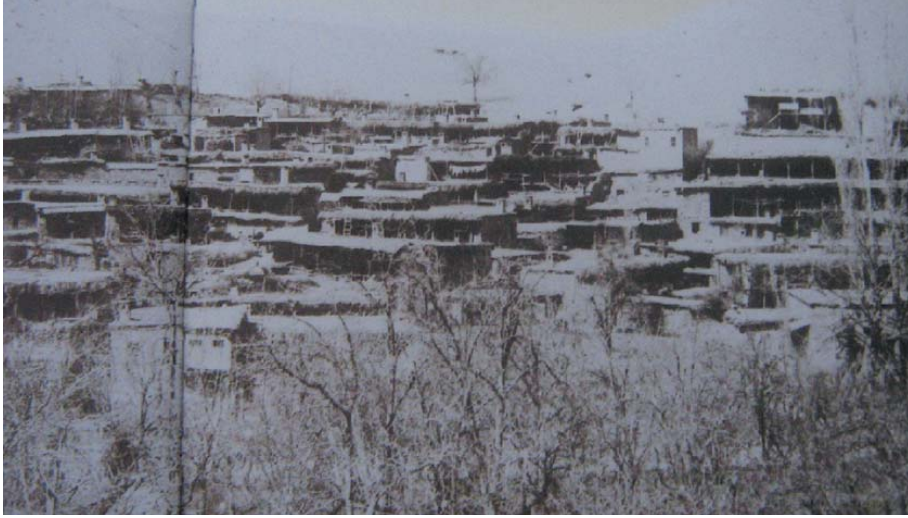
(374) Reha Günay, *a.g.e.*, s. 37.

(375) Reha Günay, *a.g.m.*, s. 86.

(376) Reha Günay, *a.g.m.*, s. 86.

(377) Reha Günay, *a.g.m.*, s. 86.

(378) *Isparta 1880-1980, a.g.e.*, s.23.

Levha-573: 1889 yılında Dere Mahallesi'nin fotoğrafında düz toprak damlı evler görülmektedir (Isparta 1880-1980, s. 22-23).

Tüm yapılarda burma ahşap çatı kullanılmaktadır. Üzerinde alaturka kiremit bulunan ahşap çatı 50 cm kadar bir saçakla bitmektedir. Bu saçaklar alçı veya ahşap kaplamalıdır³⁷⁹. Alçı içbükey profilli ve çita çakma süslemeli olanlar yaygındır. Yarım bodrumlu ve ortadan girişli cepheli evlerde orta aksta üçgen ya da yarım dairesel bir alınlık yapmaktadırlar. Bu durumda saçak altında kitabe veya dairesel bir süsleme bulunabilmektedir. Çatılar; yapının üstünde bulunan bir örtü malzemesi ile bunların oturduğu, genellikle ahşaptan yapılan döşeme, bu döşemeyi taşıyan mertekler, merteklerin oturduğu aşıklar ve son olarak çatı makasından teşekkül etmektedir.

Levha-574: Çelebiler Mahallesi 1412 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 22) dört yana eğimli kırma çatısı.

Levha-575: Ethem Pehlivan Evi'nin (Katalog 21) iki yana eğimli kırma çatısı. Yukarıdan görünüm.

Çatıların yapılışı şekline ve meyilli yüzeyin yükünü mesnetlere aktarmasına göre değişik isimler almaktadır. Çatının meyilli yüzeyi; genişliği az olan binalarda merteklere taşınabilir. Yüzey genişliği fazla olan binalarda çatının yükü makaslarla taşınır ve mesnetlere aktarır. Makasların çalışma sistemine göre oturma ve asma olarak iki kısma ayrıldıkları ve çatının şekline göre düzenlenmekte oldukları anlaşılmaktadır³⁸⁰.

(379) Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, *a.g.e.*, s. 6.

(380) Oturma Çatı; çatı taşıyıcı duvarlar veya kirişlerin bulunduğu bir döşeme üzerine oturtulur. Çatının taşıyıcı duvar veya kirişler üzerine oturtulması durumunda mesnet açıklığının en çok 4 m olması gerekmektedir. Oturma çatılarının inşaatına, taşıyıcı duvarlar üzerine, varsa döşeme üzerine yastık kirişlerini döşemekle başlanır. Sonra sırasıyla

Hüseyin Baykara Evi'nin (Katalog 11) çatısı Isparta evlerinin çatılarının kuruluş sistemi hakkında bir fikir vermektedir. Ev tek katlıdır ve bugün mevcut değildir. Çatı ahşap direkler üzerinde durmaktadır. Kiremitlerin altı ahşap döşelidir. Fethi Gülyavaş Evi'nin (Katalog 140) çatısı da yaklaşık aynı sistemle yapılmıştır. Ev iki katlıdır. Çatı bitmeden yarım bırakılmıştır. Bu nedenle üst katın tavanında ahşap kaplama bulunmamaktadır. Eğer ev bitmiş olsaydı muhtemelen üst katın tavanının diğer evlerde olduğu gibi ahşap kaplama olacağı tahmin edilmektedir. Uluborlu İlçesi Zincirli Mahallesi'nde Eski Kasaba yolu üzerindeki Mehmet Ali Yaltırak Evi kat çıkmalıdır. Evin üst katı kaplanmadan bırakılmıştır. Bu nedenle çatının kurulum sistemi açıklıkla burada görülebilmektedir. Bu sistem Isparta il merkezindeki evlerin çatılarıyla hemen aynıdır. Buna göre kırma çatıların yapılış sistemleri birbirlerinin aynısı olduğunu söyleyebiliriz (Levha 576, 577 ve 578).

Levha-576: Hüseyin Baykara Evi'nin (Katalog 11) ahşap çatı sistemi. İçeriden görünüm.

Levha-577: Fethi Gülyavaş Evi'nin (Katalog 140) ahşap çatı sistemi. İçeriden görünüm.

Levha-578: Mehmet Ali Yaltırak Evi'nin ahşap çatı sisteminin kurulumu.

Bacaların çatıya kadar olan bölümleri kerpiç dolgu, çatıdan yukarısı ise tuğla ile yapılmaktadır. Kare veya dikdörtgen formundaki bacaların kayda değer bir özelliği yoktur. Isparta evlerinde tuğla ile yapılmış baca sayısı bir hayli fazladır. Bacalar ocaklarla doğrudan ilgili gibi görünmektedir. Bunun yanı sıra düzgün köfke taşından yapılmış bazı bacalara da rastlanılmaktadır. Muhtemelen sonraki yıllarda yapılmış bazı evlerde ise zemin veya üst katlarda soba boruları için duvarlarda delikler bulunmaktadır. Sarıtepe Evi (Katalog 38) ve Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nin (Katalog 141) bacaları düzgün kesme köfke taştan yapılmıştır. Sarıtepe Evi'nde (Katalog 38) kuzey ve batı cephelerinde havalandırma delikleri bulunmaktadır. Deliklerin olduğu veya içeriden ocağa isabet eden bölükler düzgün köfke taş ile yapılmıştır. Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nin (Katalog 141) sadece kuzey duvarında havalandırma delikleri vardır.

Genellikle taş olan cephelerde yer alan bacalara ait havalandırma delikleri dış cephede görülebilmektedir. Ocakların üst katlarda bulunması nedeniyle havalandırma delikleri ikinci katlarda bulunmaktadır. Bacaların tepelerine çoğu kez metalden yapılmış külahların takıldığı görülmektedir. Evlerin avlularında bulunan bacalar ise çatılara oranla çok daha yüksektir. Bacaların bir çoğu günümüzde tamirat görmüş veya yenilenmiş durumdadır. Gazi Kemal Mahallesi, 1308 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 59) kuzey duvarı moloz taş örgüdür. Bu duvarda iki küçük pencere arasında biraz aşağıda kare formlu havalandırma deliği bulunmaktadır (Levha 579, 580 ve 581).

bırakma kirişleri, damlalık aşıklar ve mahya aşığı, göğüslemek, ukaşkal rüzgar kirişleri, mertekler örtü altı kaplaması ve son olarak da çatı örtüsü yerleştirilmektedir. Mahyaya en yakın aşık ile, mahya arasındaki uzaklık 2 m den fazla değilse, mahya aşığı konulmayabilir. Bu taktirde karşılıklı gelen iki mertek mahyada, zıvana geçirme ile birleştirilir. Bkz. <http://www.mobdek.8m.net/Ahsapcatilar.htm> 08.03.2009.

Levha-579: Sarıtepeilerin Evi'nin (Katalog 38) bacaları ve duvardaki bu bölümü düzgün kesme köfke taştan yapılmıştır.

Levha-580: Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nin (Katalog 141) sadece kuzey duvarında havalandırma delikleri vardır.

Levha-581: Gazi Kemal Mahallesi, 1308 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 59) kuzey duvarındaki havalandırma deliği.

Evlerde saçak altları ve uçları genellikle ahşap ile kaplanmıştır. Eski Isparta evlerinde değişik tiplerde saçaklar bulunmaktadır. Saçakları kendi içerisinde dört kısma ayırmak mümkündür. Bunlar;

- 1- Kısa ve düz saçakları,
- 2- Kısa ve içbükey saçaklar,
- 3- Uzun ahşap saçaklar,
- 4- İki kademeli saçaklar.

Yaygın olan tip kısa ve düz saçaklardır. Bunları sayı olarak içbükey saçaklar takip etmektedir. İçbükey saçaklar ahşap çatkı olup, bunun üzeri bağdadi sıva ile kapatılmaktadır. Uzun ahşap saçaklar ise çok nadir görülmektedir. Bu evler genellikle zengin evleri olarak bahsi geçen evlerdir. İki kademeli saçaklı tek eve rastlanılmıştır. Isparta il merkezinde düz saçaklı pek çok ev göstermek mümkündür. Katalog kısmına dahil edilen evlerden 113 tanesi kısa ve düz saçaklıdır. Bunların en tipik örneği Çelebiler Mahallesi, 1401 sokak, 9 nolu ev düz ve kısa ahşap saçaklara sahiptir (Levha 582).

Diğer evlerin saçakları da hemen hemen bunun aynısıdır. Düz saçaklı evlerin dışında geriye kalan 34 evin saçığı ise içbükeydir. İçbükey saçak tipleri ön cephede içbükey diğer cephelerde düz olan ve tüm cephelerde içbükey olanlar olarak kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır.

Kurtuluş Mahallesi Cevizli Sokak'ta bulunan ev (Katalog 127) içbükey saçaklı evlerin çok güzel bir örneği sayılabilir. Ev ön cephede içbükey saçaklara sahiptir. Yan cephelerden ise çok az bir kısmın saçakları içbükey durumdadır. Bu kısımlar bağdadi sıvalıdır. Diğer cepheler düz, kısa ve alt kısımları ahşap kaplama saçaklıdır. İçbükey saçaklarda sıkça görülen tip bu şekilde olanlardır. Genellikle tek katlı evlerde görülen bu saçak tipleri Yani sadece ön cephede içbükey olan saçaklar diğer cephelerde kısa ve düz olmaktadır. Kısa ve düz olan diğer cepheler sıvasız olup alt kısmı ahşap çitalarla kapatılmıştır (Levha 583).

Levha-582: Çelebiler Mahallesi, 1401 sokak, 9 nolu ev düz ve kısa olan ahşap saçaklara sahiptir.

Levha-583: Kurtuluş Mahallesi Cevizli Sokak'ta bulunan ev (Katalog 127) ön cephede içbükey saçaklara sahiptir.

İçbükey saçaklı evlerde çok nadir görülen tip ise evin dört cephesini dolaşan saçaklardır. Muhtemelen gayrimüslim evlerinde sıkça uygulanmaktadır. Şükrüye Veliöğlu Evi'nin (Katalog 6) saçakları bu şekildedir (Levha 584).

Yuvarlak alınlığı bulunan evlerde ise çok uzun saçakların bulunduğu görölmektedir. Bu saçakların alt kısımları ahşap çitakari tekniğinde süslemelidir. Şükrü Gülşen Evi'nin (Katalog 136) saçakları uzun ve çitakari tekniğinde süslemelidir. Diğer tüm yuvarlak alınlıklı evlerde saçaklar uzun ve süslüdür (Katalog 5, 8 ve 52). Yuvarlak alınlıklı evlerde uzun ve süslemeli saçakların kullanılması değişmeyen bir uygulama gibi görünmektedir. Uzun saçaklar tüm cepheyi hatta arka cephenin bir kısmı dahil dolanmaktadır (Levha 585).

Son grubu ise uzunluk olarak hemen hemen yok denecek kadar kısa olan ahşap saçaklar almaktadır. Bazı evlerin bu tipte olan düz ve kısa saçaklarının köfke taş plakalarla oluştuğu görölmektedir. Köfke plaka taşların çatıdan biraz taşırılmasıyla saçak oluşturulmuştur.

Levha-584: Şükrüye Veliöğlu Evi'nin (Katalog 6) saçakları tüm cephelerde içbükey ve kısadır.

Levha-585: Şükrü Gülşen Evi'nin (Katalog 136) saçak uzun ve altları çitakari tekniğinde süslemelidir.

Isparta'da çok eski örnekler olduğu düşünölen bazı evlerin saçaklarında yerel köfke plaka taşların kullanılarak saçak oluşturulduğu görölmektedir. Bu evler genellikle iki katlı ve hanaylı tipteki evlerdir. Plaka taşlar çatıdan 10-15 cm kadar taşkınlık yapmaktadır. Plaka taşlardan yapı-

lan saçaklar yok denecek kadar kısa tutulmuştur. Kurtuluş Mahallesi 1421 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 128) saçakları bu şekildedir. Turan Mahallesi 2101 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 135) altta içbükey, üstte dışbükey olmak üzere iki kademeli saçağı bulunmaktadır. Ev bu haliyle Isparta merkezinde tektir. Diğer evlerde iki kademeli saçağa rastlanılmamıştır (Levha 586 ve 587).

Levha-586: Kurtuluş Mahallesi 1421 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 128) ince plaka halindeki saçakları.

Levha-587: Turan Mahallesi 2101 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 135) altta içbükey, üstte dışbükey saçakları.

Genellikle bitişik düzen yapılmış evlerin yan cephelerinde saçak bulunmamaktadır. Ancak bunun kesin bir kural olmadığı anlaşılmaktadır. Bitişiginde ev bulunmayan bazı evlerde de iki yana meyilli kırma çatı tipi uygulanabilmektedir. Belki bunların daha önceleri bitişiginde ev bulunmaktayken sonradan bu evlerin yıkılmış olabileceği düşünülebilir. Ama bazı örneklerde bitişiginde çatısı daha düşük seviyede ev bulunmaktayken bu yönlerinde saçak yapılmadığı izlenmektedir. Kepeci Mahallesi, 1219 Sokak'ta yer alan evin (Katalog 114) iki yöne eğimli kırma çatısı bulunmaktadır. Evin kuzey cephesinde saçak yoktur. Ev yıkıldığından günümüzde mevcut değildir. İki yana eğimli çatısı bulunan bir hayli ev gösterilebilir (Katalog 11, 12, 13, 22, 29, 37, 43, 58, 60, 71, 77, 89, 90, 98, 99, 113, 114, 117, 128, 131, 132, 144...).

Isparta evlerinde yağmur sularının çatıdan akıtılması amacıyla teneke olukların yapıldığı görülmektedir. Evlerin büyük çoğunluğu teneke olukludur. Oluklar saçakların dört bir yanını çevrelemektedir. Çok nadir olarak olukları olmayan evle karşılaşmıştır. Muhtemelen oluşu olmayan evlerde yağmur suları oluklu kiremitler ve saçaklar vasıtasıyla aşağıya akıtılmaktaydı. Pek çok evde olduğu gibi Sermet Mahallesi'nde bulunan evin (Katalog 130) çatısı dört bir yandan teneke oluklarla çevrilidir (Levha 588 ve 589).

Levha-588: Kepeci Mahallesi, 1219 Sokak'taki evin (Katalog 114) saçağı.

Levha-589: Sermet Mahallesi'nde bulunan evin (Katalog 130) teneke oluklarla çevrilmiş saçakları.

9. Süslemeler:

İslam dininin insanlar için öngördüğü sade bir beden içinde zengin bir iç dünya yaratılması temel prensibinin evlere de yansıdığı anlaşılmaktadır. Dış cephede son derece sade bir özellik sergileyen evlerin iç mekânları, çeşitli süslemelerle zenginleştirilerek sıcak yaşama ortamları meydana getirilmiştir³⁸¹. Isparta evlerinde süslemeler dış cephede ve içeride; sofa tavanında ama çoğunlukla da odalarda görülmektedir. İki katlı evlerde dış cephelerdeki süsleme unsurlarının üst katlarda bulunduğu, zemin katlarda giriş sahanlığının dışında süsleme unsuru bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Dış cephede görülen süslemeler, genellikle ahşap ve alçı üzerine yapılmıştır. Taş süsleme oldukça azdır. Evlerin sıvaları üzerinde kalemişi süslemelere sıkça rastlanılmaktadır. Ahşap dış cephe süslemelerinin içerisinde saçak veya çıkma bordürleri, genellikle çatı saçaklarında ya da cumba alınlarında bulunan ahşap motiflerdir. Tamamen el işçiliği olan elemanlar, bakımsızlık yüzünden özelliklerini kaybedip, çürümektedirler³⁸². Çatı saçaklarının uçlarında görülen ahşap süslemelerin tamamına yakını testere dişi biçimlidir. Cumba saçaklarında görülen süslemeler ise tek, iki veya üç kuşak halinde yukarıya doğru kademeli olarak yükselen ahşap kabartma olarak yapılmışlardır. Cumba saçaklarındaki süslemelerde belli motifler kullanılmış, bunların dışına pek çıkılmamıştır.

Isparta'da Ermeni –Acem- evlerinin köşelerinde ve kapı girişlerinde bulunan süs mahiyetindeki bağıdadi sütunçeler ile cumba altlarındaki ahşap -stilize edilmiş- palmet motiflerinin, saçaklardaki aşırı süslemelerin, bu evlerin en belirgin özellikleri olduğu söylenmektedir³⁸³. Rum –Ecnebi- evlerinde Türk mimarisinde evlerin cephelerinde bulunmayan üçgen alınlık sıkça kullanılmıştır. Üçgen alınlıkların ortasında çoğu zaman yuvarlak süs mahiyetinde sağır pencereler veya kabartma, boyama şeklinde bir madalyon mevcuttur. Ayrıca bu tür evlerin girişlerinde sütun veya sütunçeler vardır. Aynı sütunçeleri bazı evlerin pencerelerinde de görmek mümkündür³⁸⁴.

Isparta sivil mimarlık örnekleri olarak incelenen evlerde, evlerin içerisi genellikle yalın olarak tasarlanmıştır. Üzerlerinde süsleme unsuru bulunan tavan, ocak ve dolaplar gibi elemanlara pek rastlanmamaktadır. İç mekânları fazla zengin olmayan bu evlerde tavanlar, şerbetlikler, ocaklar, aynalıklar ve dolaplar incelenmiştir.

Isparta evlerinde oda kapıları ve gömme dolapları süslemesiz ve oldukça sade olup yalancı tablalı denilen tipte yapılmıştır. Bazı evlerde davlumbaz nişlerinin ve musandıra adı verilen meyve kurutma bölümlerinin iki boyutlu ajur tekniğinde süslemeli oldukları tespit edilmiştir. Bazı evlerde genellikle yola bakan odaların tavanları ahşap çıtakari tekniğinde süslemelidir. Çoğu odalarda tavanlar ve raflar ise düz tahta ve çıtalarla yapılmıştır. Odaların en dikkati çeken tarafı, ocakların ahşap davlumbazlarındaki yaşmak ve külahlarının süslemeleridir. Evlerin odaları özenle işlenmiş, odaların tavanları genelde ahşap tekne tavan olarak tasarlanmıştır.

Ali Türk'ün, tescilli geleneksel Isparta evlerinde yaptığı incelemede; iç hacmin genelde yalın olarak tasarlandığı, süsleme ve bezemeli tavan, ocak gibi elemanlara pek rastlanmadığı tespit edilmiştir. İç mekân donatıları pek zengin olmayan bu evlerde plan elemanları olarak incelenen tavanların; genelde dikdörtgen ve yuvarlak kesitli tavanlar ahşap ya da alçı silmelerle çevrelendiği, bu silmelerin değişik motiflerle de bezenmiş olarak görülebildiği belirtilmiş, tavanların çoğunlukla ahşap işçiliğine sahip oldukları buna karşılık alçı tavanlara da rastlanıldığı söylenmiştir. İncelemeye göre; günümüzde tavan döşemelerinin hemen hemen hepsi orijinal halini yitirmiş çeşitli

(381) Gonca Büyükmihçi, *a.g.e.*, s. 142.

(382) Ali Türk, *a.g.m.*, s. 281.

(383) *Isparta 2003*, *a.g.m.*, s. 212.

(384) *Isparta 2003*, *a.g.m.*, s. 213.

boya müdahalelerine uğrayarak görünüşleri değiştirilmiştir. Bu konutlarda genellikle birden fazla tavan çeşitlerine rastlamak mümkündür³⁸⁵.

Hanaya açılan odalardan “Şah Nişi” de denilen ‘Baş Oda’ya birkaç basamaklı merdivenle girilmektedir. Baş odada süsleme evin diğer bölümlerine oranla daha zengindir. Tavanda ve tavan kenarında yer alan süslemelerde ahşap, alçı ve boya kullanılmıştır. Duvarlarda yer alan nişler, dolaplar ve bir insanın uzanabileceği yükseklikteki duvardan duvara raflar, Isparta evlerinde yaşamayı kolaylaştıran unsurlar olmaktadır. Ahşap süslemeler alçak oyma, nadiren derin oyma, ajur ve çakma tekniği olarak uygulanmaktadır.

Süsleme çeşitleri olarak bitkisel ve geometrik olarak iki tip süsleme ile karşılaşılmaktadır. Figürlü süslemeye rastlanılmamıştır. Bitkisel olanlar stilizedir. Yani süslemede gerçek bir örnek kullanılmamıştır. Süslemede unsuru olan motifler fazla bir çeşitlilik göstermese de aynı motifin değişik uygulamaları ile kompozisyonların zenginleştirildiği görülmektedir. Stilize edilmiş, kıvrım dallar ve yapraklar, kenger yaprakları, sekiz kollu yıldız, yumurta dizisi, dendan dişler, baklava dilimi, palmetler, lotuslar, çeşitli çiçek motifleri, çiçek demetleri ile selvi ağaçları bitkisel motiflerin en çok kullanılan çeşitleridir. Hanaya açılan odalara genellikle yan yana bulunan kapılardan girilmekte olup, bu odalar fazlasıyla tezyin edilmiştir. Tavandaki ahşap süslemeler ve duvardaki nişler ve dolaplar odalara ayrı bir hava verirler. Bunun sebebi insanların hayatlarının büyük bir bölümünü bu odalarda geçirmelerindendir³⁸⁶.

Isparta evlerinde ahşap süslemenin oldukça yaygın olması geleneksel biçimin terk edilmediğinin de bir göstergesidir. Isparta evlerinde incelediğimiz ahşap süsleme örneklerde geometrik motiflerin de yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Özellikle baklava dilimi şeklindeki panolar dış cephelerde ve hemen her süslemeli tavanda görülebilen elemanlardır. Bunun yanı sıra çıtalarla elde edilen kare, dikdörtgen, baklava dilimine benzer şekiller, zikzaklı ve zincirli olarak adlandırdığımız suyolları, kartuşlar ise diğer geometrik unsurları meydana getirmektedir. Tavan göbeklerinde sıklıkla karşılaşılan süsleme çeşidi ise çıtaların dekoratif şekilde çakılmasıyla oluşturulan yıldız biçiminde yüzeylerdir. Bazen baklava dilimi şeklinde panoların uygun olarak yerleştirilmesiyle yıldız kompozisyonunun elde edildiği örnekler bulunmaktadır. Tavanlardaki yaklaşık bütün süslemeler kaval silmelerin içinde bulunmaktadır. Bazen tavan süslemelerinin elipsli su yola adı verilen silmelerin içine alındığı da görülmektedir.

9.1. Ahşap Süslemeler:

Ahşap, Isparta’da çokça bulunabilen ve kolay temin edilen bir malzemedir. Bu nedenle evlerin pek çok yerinde ahşap kullanılmıştır. Evlerin pek çok yerinde kullanıldığı görülen ahşap malzeme çoğu kez süsleme unsurları vardır. Bu nedenle Isparta evlerindeki süslemelerin çoğunluğunu ahşabın oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Ahşap süslemeleri kendi içerisinde 13 başlıkta incelemek mümkündür.

1. Giriş sahanlığının ahşap süslemeleri,
2. Pencerelerin üzerindeki ahşap süslemeler,
3. Köşelerindeki pervazların süslemeleri,
4. Alınlıklardaki ahşap süslemeler,

(385) Ali Türk, a.g.m., s. 276.

(386) Isparta 2003, a.g.m., s. 208.

5. Kornişlerin ahşap süslemeleri,
6. Saçaklardaki ahşap süslemeler,
7. Oda kapılarının ahşap süslemeleri,
8. Davlumbazların ahşap süslemeleri,
9. Dolapların ahşap süslemeleri,
10. Musandıraların ahşap süslemeleri,
11. Eşikliklerin ahşap süslemeleri,
12. Yüklük üzerindeki korkuluklarının ahşap süslemeleri,
13. Tavanların ahşap süslemeleri.

9.1.1. Giriş Sahanlığının Ahşap Süslemeleri:

Geleneksel Isparta evlerinin dış cephelerinde ahşap süslemeler oldukça fazla görülmektedir. Süslemeler en fazla; giriş sahanlıkları, kornişler –kat silmeleri- cephe köşelerindeki ahşap pervazlar, çatı altındaki duvarlar, saçak altları ve saçak uçlarında görülmektedir. Giriş sahanlığından başlamak gerekirse; en nadir rastlanan örneklerinden birisi giriş sahanlığının iki yanındaki yumuşatılmış ve adeta sahanlık üzerinde bir kemer havası veren volütler olduğu söylenebilir. Bunların içerisinde en süslü olanlarından birisi İskender Mahallesi İnce Sokak'taki evin (Katalog 94) giriş kapısı üzerindedir. Ev iki katlı ve yükseltilmiş girişlidir. Evin cephesinde cumbası yoktur. Ancak böyle bir giriş sahanlığının bulunması oldukça dikkat çekmektedir. Volütlerin derinliğinde büyük birer kenger yaprağı kabartması bulunmaktadır. Buna benzer olarak diğer bir volütlü kapı ise Suzan Esendir ve Süleyman Talay Evi'nin (Katalog 42) giriş sahanlığı köşelerindedir (Levha 590, 591, 592 ve 593). Ancak bu tür süslemenin Isparta'da yaygın olmadığı söylenebilir. Rastlanılan bu örnekler ise oldukça sınırlı sayıdadır. Bunlardan Suzan Esendir ve Süleyman Talay Evi'nin (Katalog 42) giriş sahanlığı köşelerindeki volütler diğerine oranla çok daha sadedir. Volüt derinliğinde kenger yaprağı bulunmamaktadır. Uçtaki kıvrımlar ise daha küçüktür. Ahşap ile yapılan bu tür volütlü süsleme unsuruna evlerde pek rastlanılmamaktadır.

Levha-590: İskender Mahallesi İnce Sokak'taki evin (Katalog 94) giriş kapısı.

Levha-591: İskender Mah. İnce Sokak'taki evin (Katalog 94) kapısının volütleri.

Levha-592: Suzan Esendir ve Süleyman Talay Evi'nin (Katalog 42) kapısının volütleri.

Levha-593: Suzan Esendir ve Süleyman Talay Evi'nin (Katalog 42) kapısının üzeri.

9.1.2. Pencerelelerin Üzerindeki Ahşap Süslemeler:

Isparta'da evlerde başlık tip olarak nitelendirilen pencereye çok az sayıda rastlanılmıştır. Başlıklı tip pencerelerin bazılarında ahşap süslemeler olduğu görülmüştür. Ancak bu tipte olan dört ev tespit edilebilmiştir. Bu nedenle Isparta için böyle bir süsleme tarzının tipik olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Pencerelelerinde ahşap süslemeli başlığı bulunan evler; Kurtuluş Mahallesi, Çayboyu Çınar Cadde, 108 numarada bulunan ev (Katalog 124), Gülşen Güllü Evi (Katalog 28), Hüseyin Baykara Evi (Katalog 11) ve katalogda yer almayan Turan Mahallesi Hallaç Sokak 10 ve 12 numarada bitişik olarak yer alan evlerdir. Isparta'da başlıklı pencereler çoğunlukla ahşap kabartma dendan motifi ile testere dişi motiflerinden oluşmaktadır.

Penceresinin üzerinde ahşap süsleme olan evlerden; Hüseyin Baykara Evi'nin pencerelerindeki başlık oldukça sadedir ve düz ikişer silmeden oluşmaktadır. Kurtuluş Mahallesi, Çayboyu Çınar Cadde, 108 numarada bulunan ev ile Gülşen Güllü Evi'nin pencere başlıkları bir sıra kabartma dendan motifinden oluşmaktadır (Levha 594, 595 ve 596).

Levha-594: Hüseyin Baykara Evi'nin (Katalog 11) pencere başlığı.

Levha-595: Gülşen Güllü Evi'nin (Katalog 28) pencere başlığı.

Levha-596: Kurtuluş Mah., Çayboyu Çınar Cadde, 108 numarada bulunan evin (Katalog 124) pencere başlığı.

Buna karşılık Turan Mahallesi Hallaç Sokak 10 ve 12 numarada bitişik olarak yer alan evlerde ise diğerlerinden farklı olarak yukarıda testere dişi motifi altta dendan motifi yer almaktadır. Isparta il merkezinde bu tür iki sıra süsleme kuşağı bulunan başka bir eve rastlanılmamıştır. Süsleme kuşağında dikkati çeken başka bir husus ise dendan motiflerinin burada kabartma olarak değil, oyma olarak yapılmasıdır. Ev bu yönüyle de diğerlerinden ayrılmaktadır (Levha 597).

Levha-597: Turan Mahallesi Hallaç Sokak 10 ve 12 numarada bitişik olarak yer alan evlerde ise diğerlerinden farklı olarak yukarıda testere dişi motifi altta dendan motifi yer almaktadır.

9.1.3. Köşelerindeki Pervazların Süslemeleri:

Isparta’da en sık karşılaşılan cephe süslemelerinden birisi de ahşap köşe pervazlarıdır. Pervazlar yani köşebentler evin cephesinde ilk dikkati çeken süsleme unsurlarının başında gelmektedir. Pervazlar evlerin cephesine ayrı bir görünüm katmaktadır. Hemen hemen her evde süslemeli veya sade ahşap pervazına rastlamak mümkündür. Tek katlı konutlarda cephe kenarlarına, iki katlı konutlarda ise cumba kenarlarına konan köşebentler, ahşap olabildiği gibi taştan malzemedendir yapılabilmektedir. Bunlardan ahşap olan köşebentlere ahşap köşe pervazı adı verilmektedir. Köşebentler veya plastırlar dekoratif amaçlı olarak kullanılmakta, taşıyıcı bir işlevi bulunmamaktadır. Köşe pervazlarından bir kısmının gövdesi düz ve sade olarak yapılmıştır. Bazı köşe pervazlarının gövdeleri ise ikişer, hatta üçer yivli olabilmektedir. Sütun izlenimi verilen bu pervazlarda başlık kısımları çoğunlukla yivli ve baklava dilimi kabartmalı olmaktadır. Ahşap köşe pervazları “Toskan Dorik” olarak adlandırılan tiplerde yapılmış olup bunun yanı sıra yivsiz başlıklı tiplerin de kullanıldıkları görölmektedir.

İskender Mahallesi İnce Sokak’ta bulunan evin (Katalog 96) ahşap köşe pervazının gövdesi sade, başlıkları ikişer yivlidir. Kadir Boylu Evi’nin (Katalog 36) ise ahşap köşe pervazının gövdesi ikişer yivlidir. Pervazın başlıkları yine ikişer yivlidir. Çelebiler Mahallesi, 1401 sokak, 9 nolu evin kuzeybatı köşesindeki köşe pervazının da gövdesi iki yivli, başlığı baklava dilimi kabartmalıdır. Isparta’da eski evlerdeki ahşap köşe pervazlarının tamamına yakını bu tipte yapılmışlardır. Gövdesi çift yivli ve başlığı baklava dilimi kabartmalı pervazlar çok sık görölmektedir. Çok nadir olarak gövdesi üç yivli olanlara da rastlanılmaktadır. Ahşap köşe pervazları cephe köşelerinde yer aldığı gibi bazı evlerin giriş sahanlığı köşelerinde de bulunabilmektedir. Ama tip olarak aynı pervazların kullanıldığı görölmektedir (Levha 598, 599, 600, 601 ve 602).

Levha-598: İskender Mah., İnce Sokak'taki evin (Katalog 96) ahşap köşe pervazı.

Levha-599: Sade köşe pervazının çizimi (Çizim B. Kayalı).

Levha-600: Kadir Boylu Evi'nin (Katalog 36) ahşap köşe pervazı.

Levha-601: Çelebiler Mahallesi, 1401 sokak, 9 nolu evin kuzeybatı köşesindeki köşe pervazı.

Levha-602: İki yivli ve baklava dilimi başlıklı köşe pervazı çizimi (Çizim D. Demirci).

Ahşap köşe pervazlarının Isparta evlerinin vazgeçilmez cephe süsleme unsurları olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bazı evlerde bunların yerlerinden söküldükleri görülmektedir. Demiralay Konağı Misafirhanesi'nde (Katalog 24) güney yönündeki zemin kat odasında sökülmüş pek çok ahşap köşe pervazının odanın bir köşesine atılı durumda olduğu görülmüştür. Pervazların sökülüş amacı anlaşılamamıştır.

Isparta'da sadece iki evde dış cephede ahşap çıtakari tekniğinde ışınsal süsleme bulunmaktadır. Bu nedenle Isparta evlerinde bu tür bir süslemenin pek kullanılmadığı söylenebilir.

9.1.4. Alınlıklardaki Ahşap Süslemeler:

Işınsal süslemelerden birisi eve giriş kapısı üzerindeki üçgen alınlıkta, diğeri evin çatısındaki üçgen alınlıktadır. Her iki ev de farklı mahallelerde bulunmalarına karşılık süslemeler aynı tarzda yapılmışlardır. Doğancı Mahallesi, 2416 Sokak'taki evde (Katalog 34) ışınsal süsleme, evin giriş kapısının üzerindeki üçgen alınlıkta olup alınlığı tamamen kaplamaktadır. İki katlı evin giriş kapısı kuzey yöndeki yola bakmaktadır. Evin cephesi, buradaki üçgen alınlık dışında hareketsizdir. Buna benzer bir ışınsal süsleme de Ömer ve Galip Gürdal Evi'ndedir (Katalog 65) (Levha 603 ve 604).

Levha-603: Doğancı Mahallesi, 2416 Sokak'taki evin (Katalog 34) kapısı üzerindeki üçgen alınlığındaki çıtakari tekniğinde yapılmış ışınsal süsleme.

Levha-604: Ömer ve Galip Gürdal Evi'nin (Katalog 65) çatısındaki çıtakari tekniğinde ışınsal süsleme.

Ancak Ömer ve Galip Gürdal Evi'ndeki süsleme çatısındaki üçgen alınlıktadır. Ev iki katlı ve gönyeli çıkmalıdır. Bu evin ilginç bir yönü gönyeli çıkma yapan kısmın çatısında çok küçük ölçüde üçgen bir alınlık oluşturulmasıdır. Bu durum diğer benzer evlerde bulunmamaktadır. Bu üçgen alınlığın içerisi çitakari tekniğinde ışınsal süslemelidir.

9.1.5. Kornişlerin Ahşap Süslemeleri:

Isparta evlerinin en çok dikkati çeken süsleme unsurlarından birisi cumba altı saçaklarıdır. Bazı evlerde ahşap korniş süslemesiz olarak yapılmaktadır. Isparta'da geleneksel olarak yapılan evlerin pek çoğunda zemin ve üst katı evin dış cephesinde sınırlayan ahşap süsleme kuşakları yani kornişler çok sık olarak kullanılmıştır. Dik kesim tekniğinde ahşap kabartma olarak yapılmışlardır. Bazı evlerde bunlar evin tüm cephesini dolanan saçaklarda görülmektedir. Bazı evlerde üç cephede de görüldüğü olmaktadır. Bu süsleme çeşidi aynı zamanda korniş –kat silmesi- olarak bazen tek, bazen iki, üç, hatta dört sıralı bordürler halinde karşımıza çıkmaktadır. Eğer iki veya daha fazla kuşak halinde olursa ahşap süsleme yukarıya doğru kademeli olarak yükselmektedir. Kuşaklar üzerinde dendan, asma yaprağı, testere dişi, püskül motifi ve yarım dairelerin tekrarından oluşan motifler yer almaktadır. En yaygın olanı testere dişi ve dendanlı kuşaklardır. Bunun dışında uç kısımları yarım daire biçimli olan ahşap kabartma kat silmeleri de görülmektedir. Bazı evlerde bu sayılan süslemelerin üzerinde ikinci bir sıra olarak dendan motifli kabartmanın yer aldığı da görülmektedir. Yarım dairelerin tekrarından oluşan motif ile püskül motifine sıkça rastlanırken asma yaprağı motifi nadir olarak görülmektedir. İncelemelerimizin sonucunda Isparta il merkezinde kornişlerde görülen ve bir kısmı mahalli olarak isimlendirilen bu motifleri aşağıdaki biçimde sıralamak mümkün olmaktadır;

- 1- Testere dişi motifi,
- 2- Dendan motifi,
- 3- Yarım dairelerden oluşan motif,
- 4- Püskül motifi,
- 5- Asma yaprağı motifi.

Genellikle Isparta evlerinde kornişlerde üstteki sade silme sayılmazsa çoğunlukla tek sıra süsleme kuşağının olduğu görülmektedir. Kornişinde tek sıra süsleme kuşağı bulunan evlerden birisi Nevzat Orhan Evi'dir (Katalog 78). Ev iki katlı ve kuzey yöndeki yola doğru çift cumbalı olup ön cephesinde üstte düz bir silme, altta tek sıra stilize asma yaprağı kabartmalı ahşap kornişin yer aldığı görülmektedir. Nevzat Orhan Evi'ndeki bu asma yaprağı biçimindeki süsleme; Isparta evlerinin cephesinde yer alan en sade süsleme örneklerinden birisidir (Levha 605 ve 606).

Levha-605: Nevzat Orhan Evi'nin (Katalog 78) ön cephesinde üstte silme, altta tek sıra stilize asma yaprağı kabartmalı ahşap süsleme kuşağı.

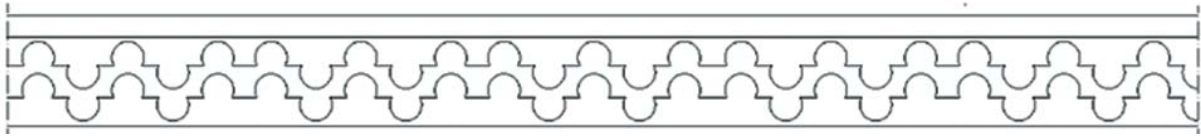

Levha-606: Nevzat Orhan Evi'nin giriş cephesinde üstte kaval, altta tek sıra asma yaprağı kabartmalı ahşap süsleme kuşağının çizimi (Çizim D. Demirci).

Aynı motifin tekrarından oluşan örnekler oldukça fazladır. Bunlardan birisi Nuri Karataş Evi'nde (Katalog 79) bulunmaktadır. İki katlı evin kuzeye bakan ön cephesinde, alt ve üst katları tek sıra stilize asma yaprağından oluşan ahşap kabartma bir korniş sınırlandırırken arka cephesinde uçları yarım daire biçiminde sonlanan, iki sıra bordürlü ahşap kabartma kornişin olduğu görülmektedir. Ev bu yönüyle ilginçtir. Çünkü Isparta evlerinde süsleme unsurlarının yola bakan cephelerde yer aldıkları görülmektedir. Burada ise bahçeye bakan arka cephede süsleme unsuru bulunmaktadır (Levha 607 ve 608).

Levha-607: Nuri Karataş Evi'nde (Katalog 79) cumba saçaklarında süsleme kuşağı.

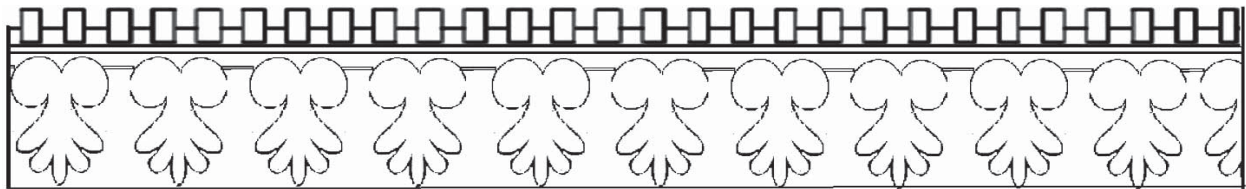
Levha-608: Nuri Karataş Evi'nde cumba saçaklarında bulunan süsleme kuşağının çizimi (Çizim B. Kayalı).

Bazı evlerde üstte silme ve bunun altında tek veya iki sıra süsleme kuşağı varken bazı evlerde süsleme kuşağının üstünde fazladan dendan motifi yer almaktadır. Bu tip süslemelerde dendan motifinin altında çoğunlukla stilize asma motifi bazen de yarım dairelerden oluşan süsleme kuşaklarının olduğu görülmektedir. Zemin ve üst katı sınırlayan dendan motifli kuşaklı evlerin sayısı diğer süslemeli evlerde olduğu kadar oldukça fazladır.

Keçeci Mahallesi 2312 Sokak'ta bulunan evde zemin kat ile üst katı üstte dendan motifli altta tek sıra asma yaprağından oluşan ahşap kabartma bir korniş sınırlandırmaktadır. Böylece ev dendan ile stilize asma yaprağı motifli iki sıra bordürlü bir örneği oluşturmaktadır. Gökcan Aldoğan Evi'nde (Katalog 67) buna benzer biçimde dendan motifinin hemen altında bir sıra asma yaprağı motifi vardır. Ev iki sıra süsleme kuşağıyla dendan motifi kullanılan evlerin içerisinde sade sayılabilir (Levha 609 ve 610).

Levha-609: Gökcan Aldoğan Evi'nde (Katalog 67) dendan motifinin hemen altında bir sıra asma yaprağı motifi vardır.

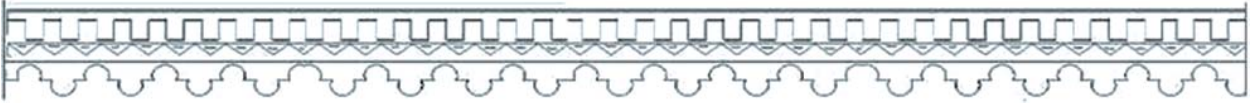

Levha-610: Gökcan Aldoğan Evi'nde ahşap kornişte bulunan süslemenin çizimi (Çizim D. Demirci).

Buna karşılık Fitnet, Mustafa ve Ali Haydar Doğan'a ait evin (Katalog 66) süslemesi üstte dendan bunun altında bir sıra testere dişi motifi ve bunun altında da yarım dairelerden oluşan üç sıra süsleme kuşaklıdır. Evin süslemesi diğer bu tip ahşap süslemeli evlere oranla biraz daha fazladır (Levha 611 ve 612).

Levha-611: Fitnet, Mustafa ve Ali Haydar Doğan'a ait evin (Katalog 66) ahşap kornişinde bulunan süsleme kuşacı.

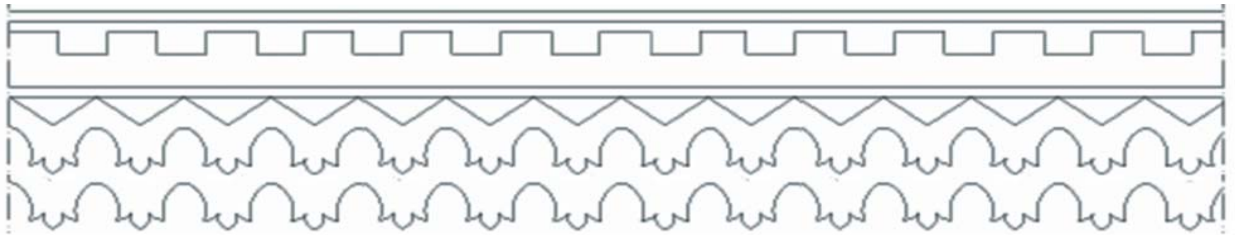

Levha-612: Fitnet, Mustafa ve Ali Haydar Doğan'a ait evin ahşap kornişinde bulunan süsleme kuşacının çizimi (Çizim D. Demirci).

İskender Mahallesi İnce Sokak'ta bulunan evin (Katalog 94) birinci ve ikinci katlarını dört sıra bordürlü ahşap kabartma korniş sınırlandırmaktadır. Bu yönüyle geleneksel Isparta evlerinin en süslü olanıdır diyebiliriz. Kornişte en altta iki sıra püskül motifi, bunun üzerinde testere dişi ve en üstte dendan motifi kabartma olarak yer almakta ve kademeli olarak yukarıya doğru yükselmektedir. Evde cumba bulunmamaktadır. Düz cepheli olmasına rağmen kornişinin oldukça süslemeli olmasıyla dikkat çekmektedir. Isparta il merkezinde bu tür süslemeli başka bir eve rastlanılmamıştır (Levha 613 ve 614).

Levha-613: İskender Mahallesi İnce Sokak'ta bulunan evin (Katalog 94) ahşap süslemeleri.

Levha-614: İskender Mahallesi İnce Sokak'ta bulunan evin ahşap süslemelerinin çizimi (Çizim D. Demirci).

Buna göre geleneksel Isparta evlerinde; stilize asma yaprağı, testere dişi ve püskül motifi olarak nitelendirilen süslemeler silme ve dendan motifi ile birlikte kullanılmıştır. Bu motiflerden bazılarının örneğin dendan ve testere dişi motifinin bazı evlerin pencere lentolarında kullanıldığı da görülmektedir. Çatıların saçak uçlarında da bu motiflerin bazılarına rastlanılmaktadır. Bu nedenle silme, dendan motifi ile birlikte stilize asma yaprağı, testere dişi ve püskül motiflerinin Isparta evlerinde karakteristik olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

9.1.6. Saçaklardaki Ahşap Süslemeler:

Geleneksel Isparta evlerinde genellikle tek katlı ve yuvarlak alınlıklı evlerde saçakların çok uzun oldukları ve altlarının ahşap çıtakari tekniğinde süslandıkları görülmektedir. Süslemelerde kasetlemenin dışında belli bir kural bulunmamaktadır. Kasetler kare veya dikdörtgen formludur. Kasetlerin içerisindeki motifler geometrik ve stilize bitkisel olarak yapılmaktadır. Her evde farklı motifler kullanılmaktadır. Ancak tek katlı ve yuvarlak alınlıklı evlerin dışında üçgen alınlıklı bir evde ve iki katlı, alınlıksız olan başka bir evde de bu tür süsleme biçimiyle karşılaşmıştır. Buna göre saçak altı süslemesi için evin tek katlı ve yuvarlak alınlıklı olması şart değildir. Yani saçak altı süslemeleri kat adedi, alınlık tipine bağlı olmamaktadır. Bunlardan en güzel ve en farklı saçak altı süslemesine sahip olan Gülay Yıldırım Evi'dir (Katalog 89). Üçgen alınlıklı olan bu evin diğer tek katlı evlerden farklı olarak saçak altlarında ve giriş sahanlığı tavanında ahşap süslemeler vardır. Süslemeler oldukça zengin olup kasetler içerisinde yer almaktadır. Saçak altlarındaki süslemeler evin dış duvarının renginde maviye boyanmıştır. Giriş sahanlığı tavanında ahşap kabartma süsleme olması dolayısıyla tipinin tek örneği kabul edilebilir (Levha 615 ve 616).

Levha-615: Gülay Yıldırım Evi'nin (Katalog 89) giriş sahanlığı tavanı

Levha-616: Gülay Yıldırım Evi'nin ahşap saçak altlarındaki süslemeler

İki katlı ve hareketsiz cepheli olması yönüyle diğer farklı bir ev Kepeci Mahallesi, 1215 Sokak'ta (Katalog 117) bulunmaktadır. Evin saçak altları tek katlı evlerde olduğu gibi ahşap kasetleme tekniğinde süslenmiştir (Levha 617). Bu evin saçaklarında sadece geometrik üç motif tekrar edilmekte iken, Gülay Yıldırım Evi'nin (Katalog 89) ahşap saçak süslemeleri geometrik ve stilize bitkisel beş motifin tekrarından oluşmaktadır. Bazı evlerde saçak altı süslemeleri sadece ikişer motifin tekrarından oluşmaktadır. Bu evler diğer evlere oranla daha sade süslemeye sahiptir.

Levha-617: Kepeci Mahallesi, 1215 Sokak'taki evin (Katalog 117) ahşap saçak altı süslemeleri.

Toru Mehmet Güncan Evi'nde (Katalog 5) ise çift asma yaprağı ile küçük baklava dilimleri dikdörtgen silmelerin içerisinde yüksek kabartma olarak yer almıştır. Baklava dilimleri yuvarlak alınlık altında, asma yaprakları diğer kısımlarda yer almaktadır (Levha 618).

Levha-618: Toru Mehmet Güncan Evi'nin (Katalog 5) ahşap saçak altı süslemeleri.

Şükrü Gülşen Evi'nde (Katalog 136) tek asma yaprağı motifi yüksek kabartma olarak tekrar edilmiştir. Ancak saçak altlarındaki Toru Mehmet Güncan Evi'nde olduğu gibi bakımsızlık yüzünden çürümeye başlamıştır (Levha 619).

Levha-619: Şükrü Gülşen Evi'nin (Katalog 136) saçak altı süslemeleri.

Aydın Gökmen (Katalog 52), Toru Mehmet Güncan (Katalog 4) Şükrü Gülşen (Katalog 136) evleri tek katlı ve yuvarlak alınlıklıdır. Bunlar gibi İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü olarak kullanılan binanın (Katalog 8) da yuvarlak alınlığı bulunmaktadır. Bu binanın saçak altlarında dikdörtgen silmelerin içerisine alınmış baklava dilimleri bulunmaktadır. Diğerlerine göre daha sade yapılmış ve beyaz renkte boyanmıştır. Saçak altı süslemeleri birbirlerine benzemekle beraber birbirlerinin aynısı değildir. Her birisi farklı olarak yapılmıştır. Aynı ustanın eseri olsalar bile muhtemelen, ustanın maharetini konuşturduğu, doğaçlama olarak yapıldıkları ve süsleme çeşitlerinde belli bir kuralın olmadığı anlaşılmaktadır.

Sade olarak yapılan saçak altları süslemeleri Turan Mahallesi Hallaç Sokak 12 numarada bulunan Ev ile Aydın Gökmen Evi'nde (Katalog 52) görülmektedir. Her iki evde süslemeler birbirine benzeyen ikişer motifin tekrarından oluşmaktadır. Çıtakari tekniğinde yapılan saçak altlarında yaklaşık her bir metrede küçük dikdörtgen kasetlerin içerisinde baklava dilimi biçimli süsleme alçak kabartma olarak yer almaktadır (Levha 620 ve 621).

Sade olarak yapılan saçak altları süslemeleri Turan Mahallesi Hallaç Sokak 12 numarada bulunan ev ile Aydın Gökmen Evi'nde (Katalog 52) görülmektedir. Her iki evde süslemeler birbirine benzeyen ikişer motifin tekrarından oluşmaktadır. Çıtakari tekniğinde yapılan saçak altlarında yaklaşık her bir metrede küçük dikdörtgen kasetlerin içerisinde baklava dilimi biçimli süsleme alçak kabartma olarak yer almaktadır (Levha 620 ve 621).

Levha-620: Turan Mahallesi Hallaç Sokak 12 numarada bulunan evin saçak süslemeleri.

Levha-621: Aydın Gökmen Evi'nin (Katalog 52) ahşap geometrik saçak altı süslemeleri.

Sonuç olarak saçak altı süslemeleri Isparta evlerinde nadiren görülmektedir. En sade olanları iki ayrı motifin tekrarı ile yapılmıştır. Daha fazla motifin tekrarından oluşan saçak altı süslemelerinin bazılarında baklava dilimi veya dikdörtgen kasetlerin ortasında yüksek kabartma olarak yapılmış bitkisel süslemenin de yer aldığı görülmektedir. Kullanılan motifler; geometrik motifler (baklava dilimi, dikdörtgen, kare) olup, bazen Şükrü Gülşen (Katalog 136), Toru Mehmet Güncan (Katalog 4) ve Kepeci Mahallesi, 1215 Sokak'taki evde (Katalog 117) olduğu gibi geometrik motiflerin ortasında yüksek kabartma rozetler de bulunmaktadır. Ancak Gülay Yıldırım Evi'nde (Katalog 89) tüm bu evlerin dışında farklı motiflerin (dört lale, gülçe ve göz gibi) kullanıldığı görülmektedir.

Isparta evlerinde saçak uçları ahşapla kapatılmaktadır. Bazı örneklerde saçak uçlarının kabartma süslemeli ahşap ile sonlandığı görülmektedir. Ancak bu durum yaygın değildir. Çoğunlukla saçak uçlarında düz ahşap parçalar kullanılmaktadır. Saçak uçları süslü olan evlerde ise saçak uçlarında genellikle testere dişi motifinin kullanıldığı görülmektedir. Saçaklarında testere dişi motifinin kullanıldığı bir ev de İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü binasıdır (Katalog 8). Yapının saçak uçlarında testere dişi biçimli kabartma motif dört cepheyi de dolanmaktadır. Buna benzer biçimde Mustafa Altınbaş Evi'nde (Katalog 71) saçak uçları da İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü binasında olduğu gibi olduğu gibi testere dişi motifi ile çevrelenmiştir. Aynı şekilde diğer bir saçak ucu da

Eşref Karcan Evi'ndedir (Katalog 123). Bu motif farklı mahallelerde ve farklı tipte evlerde görölmektedir (Levha 622, 623 ve 624).

Levha-622: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü binasının (Katalog 8) saçak uçlarında süslemeler.

Levha-623: Musatafa Altınbaş Evi'nin (Katalog 71) saçak uçlarında süsleme bordürü.

Levha-624: Eşref Karcan Evi'nin (Katalog 123) saçak uçları.

Eyüp Bey Evi'nde (Katalog 125) saçak uçlarında diğer evlerden farklı olarak asma yaprağı biçiminde ahşap kabartma süsleme bordürü yer almaktadır. Evin dört cephesini de dolanmaktadır. Böyle bir süsleme diğer evlerde görölmemektedir (Levha 625).

Levha-625: Eyüp Bey Evi'nde (Katalog 125) saçak uçlarında asma yaprağı biçiminde ahşap kabartma süsleme bordürü.

Testere dişi kabartması bunun dışında birkaç evde daha karşımıza çıkmıştır. Ancak çatı ve saçakların sıkça yenilenmesi ve değiştirilmeleri sonucu bu süslemeler zamanla kaybolmaktadır. Bunların yerine saçak uçlarında daha farklı ve geleneksel olmayan bazı süslemelerin yapıldığı görülmektedir. Saçak ucu süslemeleri Eyüp Bey Evi (Katalog 125) hariç diğer evlerde testere dişi biçiminde uygulanmıştır. Kayhan Konur Evi'nde (Katalog 14) önceleri saçak uçlarında süsleme bulunmazken restorasyon sonrasında geleneksel olmayan tarzda süsleme bordürünün yapıldığı görülmektedir (Levha 626).

Levha-626: Kayhan Konur Evi'nde (Katalog 14) son yıllarda yapılmış saçak ucu bordürü.

9.1.7. Oda Kapılarının Ahşap Süslemeleri:

Isparta evlerinde kapıların büyük çoğunluğu süslemesizdir. Yalancı tablalı denilen tiplerde, tek, iki ya da daha fazla ahşap tablanın bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş kapılar çoğunluğu teşkil etmektedir. Bu tablaların üzerlerinde süsleme unsurları görülmemektedir. Boya ile süslenmiş, geçmeli ya da ahşap oyma tekniğinde süslü kapıların bulunmadığı söylenebilir. Isparta'da üzerinde süsleme unsuru bulunan çok az kapı örneği vardır. Bunlardan birisi Tahir Paşa Konağı'nın (Katalog 121) üst katındaki oda kapılarıdır. Kapılar çift kanatlı yapılmış olup kanatları siyah boya ile üçer bölüme ayrılmıştır. Boya ile üçer tablalı gibi görünüm verilmesi istenilen kapı kanatları aslında tek parça ahşap malzemeden yapılmışlardır. Boyalar ince silmeler halindedir. Köşelere isabet eden yerlere stilize bitkisel motifler yapılarak süsleme zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Erol Büyükselçuk Evi'nin (Katalog 58) zemin katında, güneydoğu köşedeki oda kapısı kartuşludur. Evin oda kapısı üstte kare, altta dikdörtgen formlu tabladan oluşmaktadır. Tablaların köşeleri kesilerek kartuş biçiminde düzenlenmiştir. Bu haliyle oda kapısının monotonluğu giderilmiş ve cephesine zenginlik katılmıştır (Levha 627, 628, 629, 630, 631 ve 632).

Bazı evlerde kapıların son dönemde yapıldıkları ve boya ile süslandikleri görülmektedir. Ama bu durum yaygın değildir. Bunlardan birisi Çelebiler Mahallesi 1410 Sokak 15'de bulunan evin (Katalog 15) üst kattaki oda kapılarıdır. Kapılar tek kanatlı ve dörder yatay dikdörtgen tabladan oluşmaktadır. Tablalar ve kapı koyu kahverengi boyalıdır. Tablaların çapraz olarak stilize bitkisel motif benzeri açık sarı renkte bir bordür ile süslandikleri görülmektedir. Ancak geleneksel olmayan bu süslemenin daha geç yıllarda yapılmış olması muhtemel görünmektedir. Çünkü süslemenin çeşidinden önce kapının diğer Isparta evlerindeki kapılara benzememesi geleneksel çizginin dışında olması, son yıllarda yapılmış olabileceğini oldukça kuvvetlendirmektedir.

Levha-627: Tahir Paşa Konağı'nın (Katalog 121) üst katındaki oda kapısı.

Levha-628: Erol Büyükselçuk Evi'nin (Katalog 58) zemin katında, oda kapısı.

Levha-629: Çelebiler Mah. 1410 Sokak 15'de bulunan evin (Katalog 15) üst kat oda kapısı.

İncelenen evlerin içerisinde oda kapılarının da aynı evlerdeki cümle kapılarındaki malzeme ve teknikle yapıldıkları anlaşılmaktadır. Oda kapıları genellikle, krem renginde, gri renkte veya mavi renklerde boyanmaktadır. İncelenen tüm evlerde belli renklerin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Çelebiler Mahallesi 1410 Sokak 15'de bulunan evin (Katalog 15) üst katındaki oda kapıları geleneksel olmayan tipte süslemelidir. Zaten kapının yapılış tarzı da bunu göstermektedir. Kapı üst üste konulmuş dört yatay dikdörtgen tabladan oluşmaktadır. Diğer evlerdeki oda kapıları ise genellikle dikey olarak yerleştirilen dikdörtgen tablalardan oluşmaktadır.

Levha-630: Tahir Paşa Konağı'nın (Katalog 121) üst katındaki oda kapısı detayı.

Levha-631: Erol Büyükselçuk Evi'nin (Katalog 58) zemin katında, oda kapısı detayı.

Levha-632: Çelebiler Mahallesi 1410 Sokak No: 15'de bulunan evin (Katalog 15) üst kattaki oda kapısı detayı.

Isparta il merkezi dışında ilçelerde süslemeli kapılara daha fazla rastlanıldığı söylenebilir. Bunlardan Gönen İlçesi İğdecik Köyü'nde Demirci Mehmet Efe'nin bir süre ikamet ettiği konak kapı süslemeleri açısından dikkate değerdir. İki katlı konak kuzey yöndeki yola doğru tek cumba ile çıkma yapmaktadır. Zemin kattaki kapılar tek kanatlıdır. Zemin katta ana yola bakan iki odanın kapı kanatları geçirme tekniğinde yapılmıştır. Kanatların ortasında üç boyutlu derin oyma tekniğinde yapılmış gülçe motifli bitkisel bir bezeme bulunmaktadır. Yine üst katta yola bakan oda kapılarının kanatlarının ortasındaki ahşap panoda; üç boyutlu derin oyma tekniğinde yapılmış yanlarda bitkisel bezeme ile bunların ortasında papatya yaprağını andıran birer rozet bulunmaktadır. Alçak oyma tekniğinde süslemeli bir kapı da Gelendost ilçesinde Tahsin Oral Evi'ndedir (Levha 633, 634, 635, 636, 637 ve 638).

Levha-633: Gönen'de Demirci Efe Konağı'nın zemin kat kapısı.

Levha-634: Demirci Mehmet Efe Konağı'nın üst kat oda kapısı.

Levha-635: Tahsin Oral Evi'nin (Afşar Köyü) ana giriş kapısı.

Gelendost İlçesi, Afşar Köyü'nde Tahsin Oral Evi'nin ana giriş kapısı doğu yöndedir. Çift kanatlı ahşap kapının kanatları altlı üstlü ikişer dikdörtgen tabladan oluşmaktadır. Tablaların çevresi ve binisinin üzeri tekli zencirek motifli kazıma tekniğinde süslüdür. Ama bu kapıda derin oyma değil alçak oyma tekniği kullanılmıştır. Uzaktan bakıldığında kapının süslemesi görülememektedir.

Levha-636: Demirci Efe Karargah Konağı'nın zemin kat kapısının detay görünümü.

Levha-637: Demirci Mehmet Efe Konağı'nın zemin kat kapısının detay görünümü.

Levha-638: Tahsin Oral Evi'nin (Afşar Köyü) ana giriş kapısının detayı.

9.1.8. Davlumbazların Ahşap Süslemeleri:

Ocaklar ve davlumbazları geleneksel nitelikli Isparta evlerinin vazgeçilmez öğeleri olarak karışımıza çıkmaktadır. En süslemelisinden en sadesine kadar pek çok evde ocak ve bunun üzerinde bir davlumbazı vardır. Davlumbazların yaşmak ve külahları bazen ahşaptan bazen de alçıdan yapılmaktadır. Özellikle ahşap davlumbazlı olanlar süsleme yönüyle hemen hemen birbirinin aynıdır. Alçı davlumbazlı ocaklarda ise daha çeşitli formlara rastlanılmaktadır. Bu nedenle ocakları iki ana başlık halinde incelemek mümkündür;

- 1- Ahşap davlumbazlı ocaklar,
- 2- Alçı davlumbazlı ocaklar,
  - a- Kaş kemerli ocaklar,
  - b- Yatay dikdörtgen formda davlumbazlı ocaklar.

Ahşap davlumbazlı ocakların ajur tekniğiyle süslü olanlarında, yaşmak üzerinde beş yada yedi sıra niş bulunabilmektedir. Bunun yanı sıra çok sade olarak yapılmış davlumbazlar da vardır. Sade olan davlumbazlar genellikle evlerin alt katlarında ya da kış evi olabilecek fazla itina ile yapılmış odalarında yer almaktadır.

Ajur tekniğiyle süslü olan ahşap davlumbazlı ocaklardan birisi Hendenlerin Evi'nin (Katalog 106) üst katındadır. Ahşap davlumbazlı bu ocak evin kuzey duvarında yer almaktadır. Isparta evlerinde bulunan süslemeli ocaklar için güzel bir örnek teşkil eden ocağın yaşmağı ajur tekniğinde yapılmış yedi nişlidir. Nişlerin üstünde yine ajur tekniğinde yapılmış bir sıra geometrik motif yaşmağı dolanmaktadır. Konik formdaki külahı kısa ve üzeri sıvalıdır. Buna benzeyen diğer bir ocak Erol Büyükselçuk Evi'nin (Katalog 58) zemin katında bulunmaktadır. Ev iki katlı ve çift cumbalıdır. Evin zemin katında yer alan ocak doğu yöndeki duvarı üzerindedir. Bu ocak da yedi yaşmak tahtasından oluşmakta, yaşmağın alt bölümü Hendenlerin Evi'nde olduğu gibi "C" ve "S" kıvrımlarıyla oluşturulmuştur. Kemerli yaşmakta yedi adet ajur tekniğinde yapılmış niş bulunmaktadır. Ancak "C" ve "S" kıvrımlarının sayısı bu ocakta daha fazladır. Külah ise aynı biçimde konik olarak sonlanmaktadır. Ocağın diğerinden bir farkı da yeşil boya ile boyanmasıdır. Ahşap davlumbazlı ocakların içerisinde en süslemeli olan tipler bunlardır. Yaşmak ve külahları hemen aynı ustanın elinden çıkmış gibi görünmektedirler. Ama alçı olanlar kadar yaygın değildiler. Belki ahşap olan bu tür ocakların yapımının daha zor olması, ev yaptıran kimseleri daha çok alçı davlumbazlı ocak yapmaya sevk etmiş olabilir (Levha 639 ve 640).

Alçı ocakların en yaygın tipi ise kaş kemerli ocaklardır. Bu ocaklar ahşap aksam üzerine alçı kullanılarak yapılmışlardır. Ocakların süslemesi külahlarındadır. Yaşmak kısımları olmayıp sanki sadece külahtan oluşmuş gibi görünmektedirler.

Levha-639: Hendenlerin Evi'nin (Katalog 106) üst katındaki ahşap davlumbazlı ocak.

Levha-640: Erol Büyükselçuk Evi'nin (Katalog 58) zemin katında bulunan davlumbazlı ocak.

Duvardan fazla taşlıklık yapmayan kaş kemerli ocaklar birbirlerine çok benzemektedirler. Bu özellikleriyle de odaların dekorasyonlarına ayrı bir hava vermektedirler. Sadece bazıları iki kademede halinde daralmaktadır. Ancak Isparta'da yaşayanlar tarafından oldukça rağbet gördükleri bir gerçektir. Bu tip ocaklardan Vesile Aker Evi'nin (Katalog 62) üst katında ve Gazikemal Mahallesi 1316 Sokak adresindeki evin (Katalog 60) üst katında bulunmaktadır. Bunların dışında benzer şekilde Sermet Mahallesi 1902 (Katalog 130) ve Keçeci Mahallesi 2312 Sokaklarda (Katalog 111) bulunan evlerde bulunan davlumbazlar sayılabilir (Levha 641 ve 642).

Levha-641: Vesile Aker Evi'nin (Katalog 62) üst katındaki ahşap davlumbazlı ocak.

Levha-642: Gazikemal Mahallesi 1316 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 60) üst katındaki ahşap davlumbazlı ocak.

9.1.9. Dolapların Ahşap Süslemeleri:

Isparta'da ahşap dolaplarda süsleme unsurlarına pek rastlanılmamaktadır. Bazı evlerde dolap kapaklarındaki monotonluğu gidermek amacıyla kapakların tablalarının sade bir süslemeyle zenginleştirildiği görülmektedir. Çok nadir olan süslemelerden birisi Hatice Kapılı Evi'ndedir (Katalog 92). Evin üst kat odasındaki ahşap gömme dolapların kapakları, alçak oyma tekniğinde yapılmış kartuşlarla süslenmiştir. Dolapların üzeri boyanmadan doğal renginde bırakılmıştır. Ahşap dolapların boyanmadan bırakılması Isparta'da yapılan tipik bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğancı Mahallesi 2416 Sokak'ta bulunan evde de (Katalog 33) aynı şekilde tek tablalı olduğu görülen aynı dolaplar şekilde boyanmadan bırakılmıştır (Levha 643 ve 644).

Levha-643: Hatice Kapılı Evi'nin (Katalog 92) üst kat odasındaki ahşap dolapların kapakları.

Levha-644: Doğancı Mah. 2416 Sokak'ta bulunan evde (Katalog 33) tek tablalı dolap kapakları.

Tüm dolap kapaklarının içerisinde Hendenlerin Evi'nde (Katalog 106) bulunan kapaklarının daha farklı bir yeri vardır. Evin üst katında batı yönde bulunan odanın batı duvarında yer alan dolap kapakları diğer evlerde bulunan kapaklara göre daha süslüdür. Ahşap gömme dolaplarının kapaklarında alçak oyma tekniğinde yapılmış stilize selvi motifi görülmektedir. Boyanmadan bırakılan dolap kapakları diğer evlerde bulunan örneklerine göre süslemeli kabul edilebilir. Isparta'da bu derece süslü olan başka bir dolap kapağına rastlanılmamıştır (Levha 645 ve 646).

Levha-645: Hendenlerin Evi'nde bulunan (Katalog 106) bulunan dolap kapakları.

Levha-646: Hendenlerin Evi'nde bulunan (Katalog 106) kapaklarının çizimi (Çizim D. Demirci).

9.1.10. Musandıraların Ahşap Süslemeleri

Isparta'da musandıralardan bazılarında monotonluğun giderilmesi için köşelerin yumuşatıldığı ve süsleme unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. Musandıralar ahşap dolaplarla birlikte aynı duvarda yer alırlar. Musandıraların üst kenarlarında bazen dik kesim tekniğinde yapılmış iki boyutlu ahşap işçiliği görülmektedir. Musandıraların üzerlerinde bazen tek bazen de ikişer niş yer almaktadır. Nişlerin kenarları genellikle ajur işçilikli olup adeta dantel gibi işlenmektedir. Tahir Paşa Konağı (Katalog 121) ve Demiralay Konağı Misafirhanesi (Katalog 24) musandıraları bize bu konuda fikir vermektedir. İncelenen evlerin içerisinde musandıraya pek rastlanılmamıştır. Demiralay Konağı Misafirhanesi'nin (Katalog 24) musandıranın üzerinde bulunan nişlerin köşeleri ajur işçiliğiyle yumuşatılmıştır. Musandıranın ön cephesinde bir kemer havası verilmek istenmiştir. Bu iki musandıranın ise zengin kabul edilebilecek kişilerin evlerinde bulunduğu dikkati çekmektedir (Levha 647 ve 648).

Levha-647: Tahir Paşa Konağı'nın (Katalog 121) üst katındaki musandıra nişi.

Levha-648: Demiralay Konağı Misafirhanesi'nin (Katalog 24) zemin katındaki musandıra nişi.

Günümüze kalabilen nadir musandıralardan birisi Mehmet Ali Işık Evi'ndedir (Katalog 50). Bunun yanı sıra Demiralay Konağı Misafirhanesinin (Katalog 24) musandırası da aynı biçimde yapılmış, köşeleri yumuşatılmıştır. Mehmet Ali Işık Evi'nde bulunan musandıranın köşelerinde küçük volütler oluşturulurken Demiralay Konağı Misafirhanesinin musandırasının köşeleri ajur işçiliği ile yumuşatılmış ve süslenmiştir. İki musandıra arasındaki bir fark da Mehmet Ali Işık Evi'ndeki musandıranın üzeri iki gözlü ve kapaklı dolap olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık Demiralay Konağı Misafirhanesinin musandırasının üzeri yine ajur işçiliği ile süslenmiş musandıra nişi olarak değerlendirilmiştir (Levha 649, 650 ve 651).

İlçelerde musandıraların kullanımı çok daha fazladır. Aksu İlçesi, Hacı Memiş Evi'ndeki ve Eğirdir İlçesi, Barla Kasabası'nda mülkiyeti Mustafa Sinap'a ait evin musandıraları ilçelerde bulunan süslemeli musandıralara örnek teşkil etmektedir (Levha 652 ve 653).

Levha-649: Mehmet Ali Işık Evi'nde (Katalog 50) musandıranın süsleme detayı.

Levha-650: Demiralay Konağı Misafirhanesi'nin (Katalog 24) musandıranın süsleme detayı.

Levha-651: Demiralay Konağı Misafirhanesi'nin (Katalog 24) musandırası.

Levha-652: Aksu İlçesi, Hacı Memiş Evi'ndeki musandıra.

Levha-653: Eğirdir İlçesi, Barla Kasabası'nda Mustafa Sinap Evi'nin musandırası.

Mustafa Sinap'a ait ev yıkılmıştır. Hacı Memiş Evi'ndeki musandıranın üst köşelerindeki küçük volütler yüklüğün cephesine zenginlik katmaktadır. Mustafa Sinap Evi'ndeki musandıra ise diğerlerine göre daha sadedir. Bu musandıra Mehmet Ali Işık Evi'ndeki musandıraya süsleme ve form açısından çok benzemektedir. Kasaba olmasına rağmen Barla'da pek çok eski evde zengin ahşap işçiliklerine rastlanılmaktadır. İlçelerdeki musandıraların boyanmadan bırakıldıkları dikkati çekmektedir. Diğer ilçelerdeki evlerin içerisinde bu derece süslü ahşap dolap, musandıra, aynalık bulunmadığı anlaşılmaktadır. Mustafa Sinap Evi'nin içerisindeki zengin ahşap aksam bugün mevcut değildir. Hacim olarak birbirine yakın olan musandıralara süsleme olarak Isparta merkezi ile ilçeleri arasında bazı farklar bulunduğu da görülmektedir.

9.1.11. Eşikliklerin Ahşap Süslemeleri:

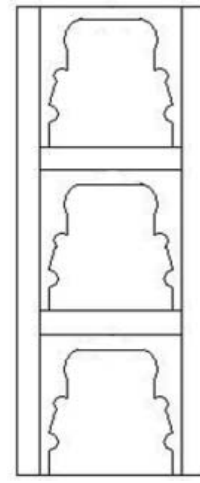
Bazı evlerde "Medine Nişi" olarak adlandırılan büyükçe süslü nişler bulunmaktadır³⁸⁷. Nişler üçer büyük göze sahiptir. Genellikle nişler süsleme ve ölçü olarak birbirine yakın yapılmaktadır. Eşiklik tabir edilen odaların giriş kapılarının sağında veya solunda yer almakta ve ahşap malzeme ile yapılmaktadırlar. Kapıların sağında veya solunda bulunan Medine nişlerinin aynı zamanda odanın içerisinde dışardan görülmemesi amacıyla yönelik yapıldığı, yani mahremiyetle de ilgisi olduğu sanılmaktadır. Görünüş olarak tek hacimden oluşan musandıraları andıran bu mimari elemanlar, daha küçük ölçülerde ve daha sade yapılmışlardır. Isparta'da Medine nişi kullanımına çok nadir rastlanılmıştır. Büyük ölçülerdeki bazı evlerde görülmektedir. Bu nedenle Isparta'da Medine nişi kullanımının yaygın olduğu söylenemez. İki evin içerisinde Medine nişine rastlanılmıştır. Buna karşılık musandıralar ahşap dolaplarla birlikte kullanılan ve bunlarsız düşünülmemeyen evin vazgeçilmez mimari elemanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Hilmi Özdoğancı Evi'nin (Katalog 98) üst kat odalarında kapıların solunda, Hendenlerin Evi'nin (Katalog 106) üst kat odalarında kapıların sağında, kapı eşikliklerindeki böyle nişler vardır. Medine nişleri form olarak birbirine yakındır (Levha 654, 655 ve 656).

Levha-654: Hilmi Özdoğancı Evi'nde (Katalog 98) kapının solundaki Medine nişi.

Levha-655: Hendenlerin Evi'nde (Katalog 106) kapının sağındaki Medine nişi.

Levha-656: Medine nişinin çizimi (Çizim D. Demirci).

Medine nişleri form olarak birbirine benzemekle beraber süslemelerinde detay farkları vardır. Birisi üç diğeri dört gözlüdür. Hilmi Özdoğancı Evi'nin (Katalog 98) nişi odanın rengine boyanmasına rağmen, Hendenlerin Evi'nde (Katalog 106) boyanmadan yalın halde bırakılmıştır.

(387) Müzeyyen Gökçen Kalaycı, *a.g.e.*, s. 109. Eserde bu tür üç gözlü nişlerin "Medine nişi" olarak adlandırıldığı belirtilmektedir.

9.1.12. Yüklük Üzerindeki Korkuluklarının Ahşap Süslemeleri:

Ahşap dolapların üzeri bazı evlerde oda içerisinde mekan sağlamak amacıyla yönelik olarak ahşap korkulukla kapatılmakta ve buraya az kullanılan büyük ölçülerdeki ev eşyaları konulmaktadır. Burası bir insanın uzanacağı yükseklikten biraz fazladır. Bu nedenle daha az kullanılan eşyalar konulmaktadır. Korkuluk süslemelerinde çoğunlukla dik kesim tekniğinde yapılmış stilize bitkisel motifler konu edilmiştir. Süslemeler aynı motifin tekrardan oluşmakta ve odanın içerisindeki monotonluğu gidermektedir.

Remziye Tatar Evi'ndeki (Katalog 90) korkulukların süslemeleri Isparta'da çok sık görülen motiflerdir. Bu evdeki korkulukla, Hatice Kapılı Evi'nde (Katalog 92) ve Keçeci Mahallesi, 2312 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 100) yüklük ve dolapları üzerindeki korkuluk süslemeleri birbirine çok yakındır. Özellikle Hatice Kapılı Evi'nde (Katalog 92) ve Remziye Tatar Evi'nde (Katalog 90) bulunan korkuluklar birbirinin aynısıdır.

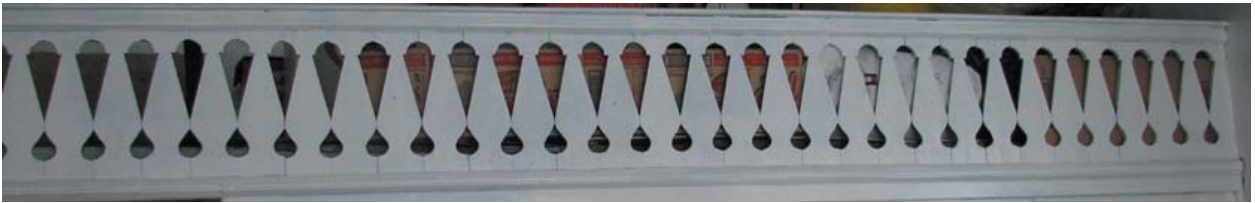
Hatice Kapılı Evi ve Remziye Tatar Evi de aynı mahallede ve yan yanadır. Bu iki evin dolap ve korkuluklarını muhtemelen aynı usta tarafından yapılmış olmalıdır. Dolaplar ve korkuluklar boyanmadan doğal renginde bırakılmıştır. Her üç evdeki korkuluk motifleri stilize olarak yapılmış selvi ağacını andırmaktadır. Isparta evlerinde yüklük üzeri korkuluklarda çok sık olarak kullanılan bu motif, çoğu zaman odanın renginde boyanmaktadır (Levha 657, 658 ve 659).

Levha-657: Hatice Kapılı Evi'nin (Katalog 92) yüklük ve dolapların üzerindeki korkuluk süslemeleri.

Levha-658: Remziye Tatar Evi'nin (Katalog 90) yüklük ve dolapları üzerindeki korkuluk süslemeleri.

Levha-659: Keçeci Mahallesi, 2312 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 100) yüklük ve dolapları üzerindeki korkuluk süslemeleri.

Birkaç evde korkuluk süslemelerinin biraz daha farklı olduğu görülmektedir. Örneğin Hilmi Özdoğancı Evi'nin (Katalog 98) üst katında, kuzeybatı köşedeki odanın dolaplarının üzeri daha özenle yapılmıştır. Dolap kapaklarının süslemesiz olmasına karşılık bunların üzerindeki ahşap korkuluk dik kesim tekniğinde yapılmış, stilize selvi motifli süslemelidir. Diğer evlerde stilize motiflerin ortaları oyulmazken, Hilmi Özdoğancı Evi'nde motiflerin ortaları da oyularak daha düzgün şekiller elde edilmiştir. Bu evde yüklük ve dolaplar oda kapısının sağında yer almaktadır (Levha 660). Evlerin pek çoğunda stilize selvi motifleri kullanılırken Sermet Mahallesi, 1208 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 131) korkulukları bunların dışında kalmaktadır. Evde ahşap dolaplarının üzerinde müsenna olarak yani ters düz olarak yapılmış stilize lale motifleri bulunmaktadır. Her iki örnekte de ahşap aksamlar odanın renginde boyanmıştır. Süslemeler dik kesim tekniğindedir (Levha 661).

Levha-660: Hilmi Özdoğancı Evi'nin (Katalog 98) dolap ve yüklükleri üzerindeki korkuluk süslemeleri.

Levha-661: Sermet Mahallesi, 1208 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 131) dolap ve yüklükleri üzerindeki korkuluk süslemeleri.

9.1.13. Tavanların Ahşap Süslemeleri:

Isparta evlerinde tavanlar; ortasında daire ya da elips biçiminde ahşap oyma göbek bulunan 'göbekli' tavan veya ahşap kenar motifleri ile zenginleştirilmiş kademeli 'tekne' tavan olarak tasarlanmıştır³⁸⁸. Isparta evlerinde tekne tavan tipi yaygın olarak kullanılmaktadır. Çoğunlukla dikdörtgen ve yuvarlak kesitli tavanlar ahşap ya da alçı silmelerle çevrelenmiştir. Bu silmeler bazen değişik bezemelerle süslenmiş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tavanlar çoğunlukla ahşap olsa da bazen alçı malzeme ile yapılan tavanlara da rastlanmaktadır. Bugün bu tavan döşemelerinden pek çoğu çeşitli boyalarla boyandıklarından orijinal görünümleri değişmiş ve özgünlüklerini kaybetmiş durumdadırlar. Isparta evlerinde birden fazla tavan tipinin olduğu görülmektedir. Evlerdeki tekne tavanların eğrisel bağdadi sıvalı kenar yüzeylerinde genellikle alçı kabartma Barok üslupta yapılmış bitki demeti sıkça kullanılan bir süsleme çeşididir.

(388) Gonca Büyükmihçi, *a.g.e.*, s. 172. Eserde tavanların sınıflandırmasında göbekli ve tekne tavanlı olarak ayırma gidildiği görülmektedir.

Evlerin tavanlarındaki itina ile işlenen orta kısmına ‘göbek’ adı verilmektedir³⁸⁹. Alçı tavan süslemelerine sahip bazı evlerde tavan köşelerinde köşe üçgen bezemeler de kullanılmıştır. Alçı süslemeli tavanlarda, köşe bezemelerin içerisinde palmet motifleri ve Barok bitki demetleri yapılmıştır. Bitkisel süslemeler içerisinde Barok özellikler taşıyan “S”, “C” kıvrımları ile lotus çiçekleri ağırlıktadır. Ahşap üzerine kalemişi süsleme örneğine rastlanılmamıştır. Tavan göbekleri çoğunlukla alçı kabartma madalyon biçimli yapılmaktadır. Çok nadir örneklerde elips biçiminde alçı kabartma tavan göbeği bulunmaktadır. Kartuş motifi daha büyük ölçülerdeki evlerin tavana geçişteki içbükey eğrisel yüzeylerinde de karşımıza çıkmaktadır. Genellikle alçı kabartma olarak yapılmış bütün örneklerde içleri palmet, çiçek, baklava dilimi gibi motiflerle süslenmiştir. Kartuşların uçları ise bazen değişik biçimlerdeki palmetlerle sonlandırılmıştır. Bazı ahşap tavan göbekleri, merkezden kenarlara doğru çıtalarla ışımsal olarak bölünmüştür³⁹⁰. Ahşap tavanlarda kenarlarda sade bir silme bulunmaktadır. Köşebent kullanımına rastlanılmamıştır. Ahşap tavanları süsleme açısından dört kısma ayırmak mümkündür;

- 1-Çapraz çakılan tek sıra çıta ile süslemeli tavanlar,
- 2-Birbirine karşı çapraz çakılarak baklava dilimi oluşturulmuş tavanlar,
- 3-Tek sıra çıta zemin üzerine, yıldız göbekli tavanlar,
- 4-Baklava dilimi zemin üzerine yıldız göbekli tavanlar.

Ahşap tavanların içerisinde çapraz olarak tek sıra çıta çakılarak monotonluğu giderilen tavanlar vardır. Böyle tavanlar en sade süsleme biçimine sahip olanlardır. Bunlardan birisi Gazikemal Mahallesi 1316 Sokak’ta bulunan evdedir (Katalog 60). Evin odalarında çapraz biçimde çakılmış tek sıra çıta ile sade bir süsleme oluşturulmuştur. Ancak evde tavan göbeği yoktur. Böyle sade süslemeli başka evlere rastlanılmamıştır. Genellikle evlerde çapraz çakılan çıtaların yanı sıra yıldız biçimli tavan göbekleri konulmaktadır. Isparta evlerinin tavanlarında zemin olarak en fazla kullanılmış olan motiflerden birisi baklava dilimidir. Baklava dilimi de aynı yıldız motifinde olduğu gibi, baklava dilimi biçiminde panolar ve çıtaların çakılmasıyla elde edilen baklava dilimi yüzeyler olmak üzere iki şekilde kullanılmıştır. Saçak altı kaplamalarındaki bazı örneklerde baklava dilimi panoların yüzeyi değişik geometrik ve bitkisel motiflerle de süslendiği görülmektedir. En fazla görülen ahşap tavan tiplerinden birisi çıtaların çapraz olarak çakılarak baklava dilimleri oluşturulmuş tavanlardır.

Tavanlarda birbirine dik olarak çakılmış çıtalara Hendenlerin Evi’nin (Katalog 106) dışında rastlanılmamıştır. Böyle çakılmış çıtalar tavan yüzeyinde kareler oluşturmaktadır. Bu tip bir tavan Isparta’da Hendenlerin Evi’nin haricinde bir de Eğirdir ilçesinde görülmüştür. Karelere bölünmüş bir tavanın çok daha sade olduğu düşünülmüş olmalı ki bunun yerine Isparta il merkezinde çapraz çakılarak baklava dilimi oluşturulmuş tavanlar tercih edilmiştir. Gazikemal Mahallesi 1307 Sokak’ta bulunan evin (Katalog 69) tavanı bu şekildedir. Kulalıların Evi olarak bilinen Çetin Oral Evi’nin (Katalog 23) üst katında bulunan ve yola bakan odanın tavanı da ile Remziye Tatar Evi’nin (Katalog 90) tavanları ve Hatice Kapılı Evi’nin (Katalog 92) tavanları da böyledir (Levha 662, 663, 664, 665, 666 ve 667).

(389) Celal Esat Arseven, *a.g.e.*, s. 115.

(390) Gönen İlçesi Demirci Mehmet Efe Konağı’nın üst kat tavanları böyledir.

Levha-662: Gazikemal Mahallesi 1316 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 60) tavanları.

Levha-663: Gazikemal Mahallesi 1307 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 69) baklava dilimi motifli tavanı.

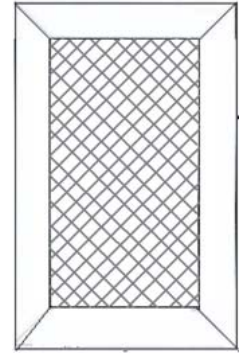
Levha-664: Kulalılar Evi'nin (Katalog 23) baklava dilimi motifli tavan detayı.

Levha-665: Remziye Tatar Evi'nin (Katalog 90) tavanları

Levha-666: Hatice Kapılı Evi'nin (Katalog 92) tavanları.

Levha-667: Çıtakari tekniğinde yapılmış baklava dilimi motifli tavanların çizimi (Çizim D. Demirci).

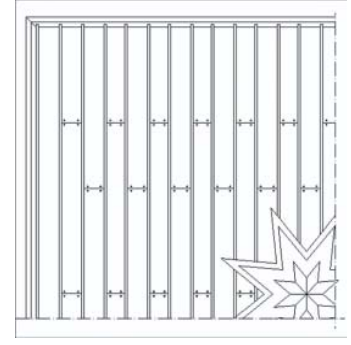
Isparta il merkezindeki evlerde sekiz kollu yıldız motifi ahşap tavan göbekleri sıkça kullanılmıştır. Genellikle yıldız tavan göbeklerinin iç kısımları baklava dilimlerinin uç kısımlarının birleştirilmesinden meydana gelmektedir. Göbeklerin farklı renklerde boyandığı örnekler de çok az evde görülmektedir. Tavan süslemelerinin içerisinde yıldız göbekli ahşap tavanlar oldukça yaygındır. Bazı küçük detaylar hariç süsleme biçimi hemen hemen aynıdır. Hendenlerin Evi'nde (Katalog 106) üst katta kuzeybatı köşede bulunan odanın üst katındaki tavanında; çıtalarla baklava dilimleri halinde düzenlenmiş, tavanın ortasında ise sekiz kollu yıldız biçimli tavan göbeği bulunmaktadır. Tavan göbeği diğer örnekler göre çok sade yapılmıştır. Tavan ile göbek boyanmadan ahşap doğal renginde bırakılmıştır. Evin tavanı ve tavanın içbükey kenarlarındaki Barok üslupta yapılmış alçı süslemeleri bulunmaktadır. Hilmi Özdoğancı Evi'nin (Katalog 98) kuzeybatı köşesindeki odanın tavanında buna benzer biçimde sekiz kollu yıldız biçimli bir tavan göbeği vardır. Ancak tavan göbeği diğerine oranla daha büyük ölçülerdedir. Tavan ve göbeği odanın renginde sarıya boyanmıştır. Ev ise bugün tamamen yok olmuştur (Levha 668, 669 ve 670).

Levha-668: Hendenlerin Evi'nin (Katalog 106) tavanında sekiz kollu yıldız motifi.

Levha-669: Hilmi Özdoğanlı Evi'nin (Katalog 98) tavanında sekiz kollu yıldız motifi.

Levha-670: Hilmi Özdoğanlı Evi'nin tavanının çizimi (Çizim B. Kayalı).

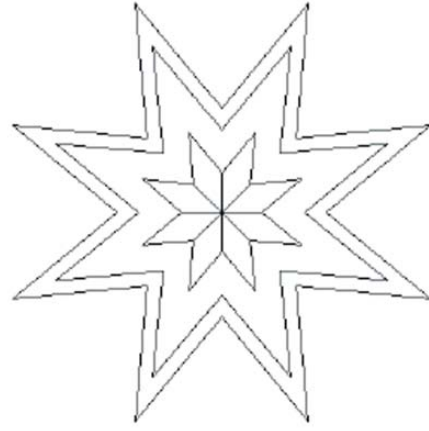
Bu evdeki motifte yıldızın içerisine konulan sekiz adet baklava dilimi nedeniyle motif iç içe geçmiş iki adet sekiz kollu yıldız olarak algılanmaktadır. Tavan göbeklerine genellikle oturma mekanlarında rastlanılmaktadır. Bazı evlerin sofasında da sekiz kollu yıldız göbekli tavanların olduğu görülmektedir. Buna karşılık Erol Eriş Evi'nin (Katalog 40) mutfak olarak kullanılan mekanın tavan göbeği sekiz kollu yıldız biçimlidir. Yıldız motifinin dış kısmı koyu yeşil boyalı içerisi ise açık yeşil renkte boyalıdır. Ancak evin yapımında burasının mutfak olarak tasarlanıp tasarlanmadığı bilinmemektedir. Odanın birisinin sonradan mutfağa çevirilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Çünkü bir oda büyüklüğündeki mutfağın bir köşesinde betonarme duvarlı küçük ayrı bir mekan daha oluşturulmuş, burası bölünmüştür.

Değişik renklerde boyanmış yıldız biçimli tavan göbeğinin birisi de Tahir Paşa Konağı'nda (Katalog 121) söz konusudur. Konağın sofasındaki sekiz kollu yıldız biçimli tavan göbeği içerisindeki baklava dilimleri bordo renkte, yıldızın kolları ise pembe renkte boyanmıştır. Baklava dilimleriyle yıldızın kolları arasındaki düz silme yeşil renktedir. Boyanmış olan bu tavanlarda, tavanın içbükey kenarlarında süsleme unsuru bulunmamaktadır. Sekiz kollu yıldız biçimli tavan göbeklerinin eski Isparta evleri için karakteristik olduğu söylenebilir. Bazı küçük farklılıklar dışında sekiz kollu yıldız tavan göbekleri yaklaşık birbirlerinin aynısıdır. Tavan düz veya baklava dilimi olarak çitakari tekniğinde süslü olan ahşap tavanlarda yıldız biçimli göbekler kullanılabilir (Levha 671, 672, 673 ve 674).

Diğer tavanlara benzemeyen, farklı ahşap süslemeli bir tavan Tevfik Turak Evi'ndedir (Katalog 85). Ev iki katlı olup, evin üst katında yer alan odaların ahşap tavan saçakları oldukça süslemelidir. Evin yola bakan ön cephesi hareketsizdir.

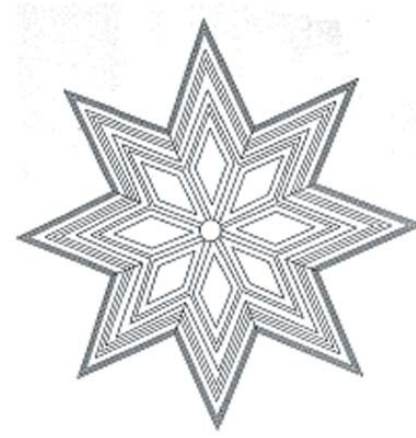
Levha-671: Erol Eriş Evi'nin (Katalog 40) mutfak olarak kullanılan mekanın tavan göbeği.

Levha-672: Erol Eriş Evi'nin tavan göbeğinin çizimi (Çizim D. Demirci).

Levha-673: Tahir Paşa Konağı'nda (Katalog 121) sofada bulunan tavan göbeği.

Levha-674: Tahir Paşa Konağı sofasında bulunan tavan göbeğinin çizimi (Çizim S. Toğanaş).

Tevfik Turak Evi'nin (Katalog 85) tavan saçaklarında görülen süslemeye diğer evlerde rastlanılmamıştır. Güneybatı odanın ahşap tavan kenarlarında alçak kabartma; testere dişi ve baklava dilimleri işlenmiştir. İki sıra yatay konulmuş baklava diliminin aralarında birer adet dikey konulmuş baklava dilimi motifiyle süsleme bordürünün oluşturulduğu görülmektedir. Güneybatı odanın tavanı diğer odalara göre daha sade yapılmıştır. Kuzeydoğu ve güneydoğu köşelerde bulunan odalarda yeşil ve sarı rengin tonlarının kullanıldığı süslemelerde genellikle testere dişi, boncuk dizisi, dendan motifleri bordürler halinde iki kademeli tavanın saçaklarını çevrelemektedir. Evin tavanı bu haliyle eski Isparta evleri içerisinde farklı bir konumu bulunmaktadır (Levha 675, 676 ve 677).

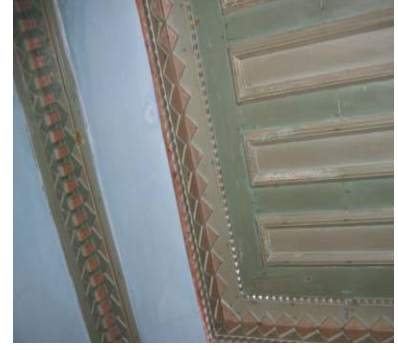
Keçeci Mahallesi 2318 Sokak'ta bulunan evde (Katalog 110), evin tavanında göz ya da akrebe benzeyen bir ahşap süsleme görülmektedir. Ev iki katlı ve hareketsiz cephelidir. Tavan göbeği kare formudur. Siyah zemin üzerine beyaz renklerle yapılmıştır. Ahşap olan evin tavanında herhangi bir süsleme olmamasına karşılık göbek oldukça süslemeli görünmektedir. Bu tip bir tavan göbeğine Isparta evlerinde rastlanılmamaktadır. Göz veya akrebi andıran tavan göbeğinin etrafı çok ince biçimde bitkisel süsleme ile çevrelenmiştir. Muhtemelen nazara karşı yapılmış olduğu düşünülmektedir. Geleneksel olmadığı tahmin edilen bu tavan göbeğinin sonraki yıllarda yapıldığı düşünülmektedir.

Levha-675: Tevfik Turak Evi'nin (Katalog 85) güneybatı köşesindeki odanın ahşap tavanı.

Levha-676: Tevfik Turak Evi, güneydoğu köşesinde yer alan odanın ahşap tavanı.

Levha-677: Tevfik Turak Evi'nde, güneydoğu köşede yer alan odanın tavanındaki süsleme.

Demirci Mehmet Efe'nin ikamet ettiği konağın tavanları il merkezindeki evlerde olduğu gibi tekne tavan olarak yapılmıştır. Üst katta güney yöndeki oda tavanlarında daire biçimli ahşap çitakari tekniğinde yapılmış ışımsal süslemeli büyük tavanları vardır. Tavanların ortasında göz biçimli tavan göbekleri bulunmaktadır. Işımsal süslemeli tavan büyük elips formudur. Ortadaki tavan göbeği ise muhtemelen nazara karşı yapılmış olmalıdır (Levha 678, 679 ve 680).

İlçelerde farklı tavan süslemeleri bulunmaktadır. Eğirdir Hamam Mahallesi 36. Sokak'ta bulunan evde üst katta oda tavanı birbirine dikey çakılmış çitakari küçük kare formlu galerilere bölünmüştür. Tavanın dört köşesinde ikişer baklava diliminden oluşan köşe süslemeleri ile ortada yıldız biçimli tavan göbeği vardır.

Levha-678: Keçeci Mah. 2318 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 110) tavanında göz ya da akrebe benzeyen bir ahşap süsleme.

Levha-679: Demirci Mehmet Efe'nin ikamet ettiği konakta ışımsal çitakari ahşap süsleme.

Levha-680: Demirci Mehmet Efe'nin ikamet ettiği konakta ışımsal çitakari ahşap süsleme detayı.-tavan göbeği-

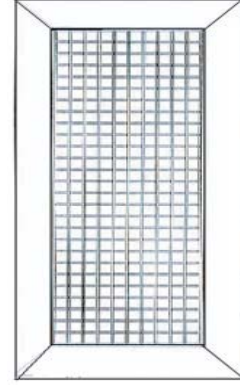
Yıldız biçimli tavan göbeği diğer Isparta il merkezindeki göbeklerle hemen hemen aynıdır. Ancak tavanın kare formlu galerilere bölünmesi uygulamasına Isparta il merkezindeki tavanlarda rastlanılmamaktadır (Levha 681, 682 ve 683).

Levha-681: Eğirdir Hamam Mahallesi 36. Sokak'ta bulunan evde üst katta oda tavanı.

Levha-682: Eğirdir Hamam Mahallesi 36. Sokak'ta bulunan evde üst katta oda tavan detayı.

Levha-683: Eğirdir Hamam Mah. 36. Sokak'ta bulunan evdeki tavanın çizimi (Çizim S. Ünlüdil?).

Isparta il merkezinde bulunan evlerin tavan süslemelerine benzer biçimde ilçelerde de bazı konutların tavanları vardır. Ancak süslemenin farklılığının anlaşılması açısından değişik Eğirdir İlçesi, 285 ada, 4 parselde bulunan evin tavanı ile Uluborlu İlçesi, Zincirli Mahallesi, 186 ada, 2 parseldeki evin tavan göbeğindeki yıldız kabartması gösterilebilir.

Bu tavan göbekleri il merkezi ile farklılıklar göstermektedir. Ancak özellikle Eğirdir'de bulunan evin tavanının çok yeni olduğu, mimarimizde pek rastlanılmayan bu tavan tipinin ev sahibinin zevkine göre yapıldığı tahmin edilmektedir. Eğirdir İlçesi'ndeki evin ahşap tavanı balık sırtı tabir edilen biçimde küçük ahşap çitalardan oluşturulmuştur. Muhtemelen geç yıllarda yapılmış olmalıdır. Uluborlu'daki örnekte ise madalyon içerisindeki tavan göbeği ilginçtir (Levha 684 ve 685).

Levha-684: Eğirdir İlçesi 285 ada, 4 parselde bulunan evin tavanı.

Levha-685: Uluborlu İlçesi, Zincirli Mahallesi 186 ada 2 parseldeki evin tavan göbeği.

9.2. Taş Süslemeler:

Isparta'da taşın süsleme elemanı olarak kullanıldığı örnekler oldukça sınırlıdır. Evlerin içerisinde taş süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Tamamıyla düzgün kesme taş malzeme ile yapılan evlerin cephelerinde yer alan bu süsleme unsuru da iki katlı evlerin her iki katında bulunabilmektedir. Evleri dış cephesinde değişik biçimlerde taş süsleme unsurları görülebilmektedir (Katalog 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 15, 25, 29, 39, 40, 52, 55, 57, 64, 67, 69, 78, 81, 85, 92, 101, 102, 115, 117, 123, 124, 129, 133, 134, 136, 139, 140 ve 142). Cephedeki taş süslemeleri iki ana başlıkta incelenebilir.

1. Taş köşebentler,
2. Taş izlenimi verilen söveler,
3. Diğer süslemeler.

Evlerin cephelerinde yer alan taş köşebentler cepheye zengin bir görünüm katmaktadır. Cephelelerdeki taş süslemelerin büyük çoğunluğunu taş köşebentler oluşturmaktadır. İkinci sırayı ise taş söveler almaktadır. Bunların dışında küçük ölçülerdeki süslü taş işçiliği ise iki evde görülebilmektedir (Katalog 81 ve 92). Taş köşebentleri aşağıdaki şekilde ayırmak mümkündür;

1. Dişli taş köşebentler,
  - a- Tek cepheli olanlar,
  - b- Çift cepheli olanlar,
2. Dişli olmayan – düz- taş köşebentler,
3. Yalancı -köşebent süsü verilen- taş köşebentler.

Dişli taş köşebentlerin kullanımı oldukça yaygındır. Ancak çoğunluğu oluşturan tek yönlü olanlardır. Bunlar evin cephesinde muhtemelen süsleme amaçlı yapılmışlardır. Köşebentler evlerin iki köşesinin yanı sıra giriş kapısının da her iki yanında da bulunmaktadır. Çift yönlü olarak taş köşebent kullanımı olarak Eşref Karcan Evi (Katalog 123) gösterilebilir. Evin zemin kat köşelerinde çift yönlü dişli taş köşebent kullanılmıştır. Eşref Karcan evinin dışında Dudu-Meral Toka evinde (Katalog 133) çift yönlü taş köşebent kullanımı vardır. Buna karşılık tek yönlü olan taş köşebentlerin sayısı ise üç adettir (Katalog 1, 117, 124). Bunlardan birisi İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü binasının (Katalog 1) zemin kat köşelerindedir. Bu tip köşebentler evlerin tek cephesinde ve tek yönlü olarak yer almaktadır (Levha 686, 687, 688 ve 689).

Dudu-Meral Toka Evi'nin (Katalog 133) giriş kapısında ve Kurtuluş Mahallesi Çayboyu Cadde'deki evin (Katalog 124) giriş kapısındaki dişli taş köşebentler diğerlerinde olduğu gibi giriş kapısının her iki yanında da yer almaktadırlar. Çok eski, hatta antik dönemlerde blok taşlarla yapılan yapılarda depreme veya sallantıya karşı köşelerde geçmeli taş kullanıldığı bilinmektedir (Levha 690 ve 691).

Taş köşebentlerin bazılarının dişli olarak değil, düz olarak yapıldıkları görülmektedir. Bu tipler pek yaygın değildir. Muhtemelen aynı yıllarda ve aynı ustanın elinden çıkmış olabilecekleri kanaatine varılmaktadır. Çünkü yapılaş teknikleri birbirlerine çok benzemektedir.

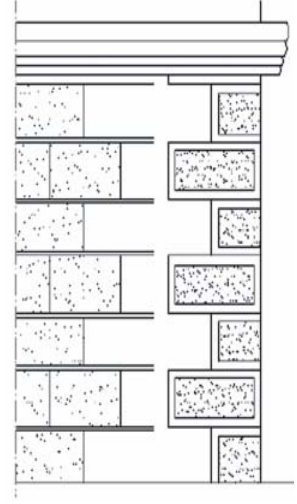
Levha-686: Eşref Karcan Evi'nin (Katalog 123) taş köşebendi.

Levha-687: Kepeci Mahallesi 1215 Sokak'ta evin (Katalog 117) taş köşebendi.

Levha-688: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü binasının (Katalog 1) taş köşebendi.

Levha-689: Taş köşebentlerin çizimi (Çizim B. Kayalı).

Levha-690: Dudu-Meral Toka Evi'nin (Katalog 133) giriş kapısında bulunan köşebentler.

Levha-691: Kurtuluş Mah. Çayboyu Cadde'deki evin (Katalog 124) giriş kapısındaki köşebentleri.

Dişli olmayan taş köşebentlerin başlıkları ve kaideleri hemen hemen aynıdır. H. Hüseyin Toka (Katalog 134), Şükrüye Veliöğlü (Katalog 6), Isparta Belediyesi Kültür Evi binası (Katalog 142) ve Hasan Çoban Evi (Katalog 137) düz taş köşebent örneklerindedir (Levha 692, 693, 694 ve 695).

Isparta'da diğer taş süslemelerden farklı olarak giriş sahanlığının her iki yanında yer alan ve sütun izlenimi veren yuvarlatılmış plastrın kullanıldığı tek ev bulunduğu görülmüştür. Evin zemin katının sadece yola bakan cephesi düzgün kesme taşlarla yapılmıştır. Sermet Mahallesi 1208 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 129) giriş kapısında plastr diyebileceğimiz bu taş sütunçe adeta duvardan koparak dışarıya çıkmış gibi görünmektedir. Evin bu anlamda diğer bir benzeri bulunmamaktadır.

Levha-692: H. Hüseyin Toka Evi'nin (Katalog 134) düz taş köşebentleri.

Levha-693: Şükrüye Velioglu Evi'nin (Katalog 6) düz taş köşebentleri.

Levha-694: Isparta Belediyesi Kültür Evi binasının (Katalog 142) düz taş köşebentleri.

Levha-695: Düz taş köşebentleri çizimi (Çizim B. Kayalı).

Evlerde köşebentlerde evlerin giriş sahanlığının iki tarafı, pencere söveleri ve cephelerin köşelerine isabet eden bölümlerde buna benzer şekilde geçmeli taş izlenimi verilmek istendiği, bunun da taşların kabartılarak gerçekleştirildiği düşünülmektedir. İlginç olan bir nokta bazı evlerin cephesinin diğer köşelerinde taş köşebent olmamasıdır. Yalnızca yol cephesinde yapılan bu taş işçiliğinin tamamen süslemeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü giriş sahanlığında taş köşebent bulunan evlerde cephe köşelerinde de köşebentlerin yer alması Isparta'da bir kural gibi görülmektedir (Levha 696).

Bir kısım evlerde taş söveli pencereler yine kapılar gibi taş süslemenin ana unsurlarını oluşturmaktadırlar. Genellikle pencerelerdeki taş süsleme kemer kilidi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kurtuluş Mahallesi Çayboyu Caddesi'nde bulunan evin (Katalog 124) yola bakan zemin kat penceresi söveli basık kemerli ve kilit taşlıdır. Ancak evin üst katındaki pencereleri böyle değildir. Kargir olarak yapılan ve üzeri sıvanan bazı örneklerde pencere ve kapı söveleri ile cephe köşelerinde bulunan köşebentler düz ve süslemesiz olarak karşımıza çıkmaktadır. Tevfik Turak Evi'nin (Katalog 85) köşebentleri, pencere ve kapı söveleri üzeri sıvalı ve düzdür. Düz olarak yapılan bu tip süslemelerin genellikle her iki katı da moloz taş ile yapılmış evlerde yapıldıkları anlaşılmaktadır. Belki de kabartılarak üzeri sıvanan köşebentlerin evin düzgün kesme taş ile yapılmış gibi izlenim vermek amacına yönelik olduğu söylenebilir (Levha 697 ve 698).

Bazen bu söve ve köşebentlerin tuğla hareketleriyle oluşturulduğu nadir örnekler de görülmektedir. Bu tip evlerde tamamı düzgün taş ile inşa edilen evlerde olduğu gibi taş veya tuğla kornişler bodrum, zemin ve üst katı sınırlandırmaktadır. Çeşitli şekillerde kullanılabilen tuğla malzemenin, kemerli pencere yapımına da müsait olması bu evlerde kendini belli etmektedir. Fuat Özkurt Evi'nin (Katalog 25) kapı ve pencere söveleri tuğla ile yapılmış olup üzeri sıvanmıştır. Söveleri ve korniş tuğla ile yapılan bu evde zemin kat pencerelerinde kemer kullanımı görülmektedir. Sadık Öncü ve Çetin Atman Evi'nin (Katalog 139) cephesinde buna benzer şekilde yapılmıştır. Evin duvarlarının bağdadi tekniğinde yapılmış olmasına karşılık pencere, kapı söveleri ve korniş tuğla kullanılarak kabartılmıştır. Evlerin köşebentleri de aynı şekilde yapılmıştır (Levha 699 ve 700)

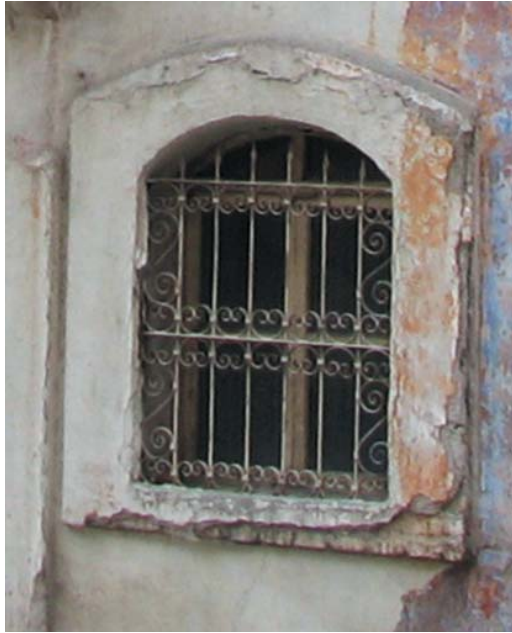
Levha-696: Sermet Mahallesi 1208 Sokak'taki evin (Katalog 129) plastırı.

Levha-697: Kurtuluş Mah. Çayboyu Caddesi'nde bulunan evin (Katalog 124) yola bakan zemin kat penceresi.

Levha-698: Tefik Turak Evi'nin (Katalog 85) kapı ve pencere söveleri.

Levha-699: Fuat Özkurt Evi'nin (Katalog 25) pencere sövesi.

Levha-700: Sadık Öncü ve Çetin Atman Evi'nin (Katalog 139) pencere sövesi.

Isparta il merkezinde farklı taş süslemeleri bulunan iki ev vardır. Bunlardan Tefik Tatar Evi (Katalog 81) taş süsleme açısından zengin sayılabilir. Süslemeler evin tüm cephesinde kendini göstermektedir. Evin cümle kapısı yuvarlak taş kemerli olup zemin kat ile üst kat dandan motifli taş bir korniş sınırlamaktadır. Böyle bir süslü taş korniş diğer evlerde bulunmamaktadır. Adeta ahşap kabartma örneklerine benzeyen bu korniş iki kademelidir. Dandan kabartmanın üzerinde dışbükey bir silme vardır. Evin yuvarlak kemerli taş kapısı, cumba altındaki kalemişi süslemele-riyle diğer örneklerinden oldukça farklı olduğu anlaşılmaktadır.

Hatice Kapılı Evi’nde (Katalog 92) ise evin köşesinde Mühr-i Süleyman olarak bilinen altı kollu yıldız ve hilal motifi taş üzerine kabartma olarak resmedilmiştir. Evin bu köşesi pahlıdır. Aynı köşede bir de hak edilmiş yani kazınmış üçgen vardır. Süslemeler evin kuzeydoğu cephesindeki pahlı kısmın üzerinde ve sağ tarafında bulunmaktadır. “Mühr-i Süleyman” motifi tuğla malzeme ile yapılmış dairenin ortasında taş kabartma olarak yer almaktadır. Ancak Mührü Süleyman iç içe geçmiş iki eşkenar üçgenden oluşmakta iken burada tek üçgen vardır. İkinci motifin bitirilmeyen yarım bırakılmış olması muhtemel görünmektedir. Bu motifin uğur ve bereket getirdiği ve Isparta’da bir cami dahil olmak üzere başka eserlerin üzerinde de yer aldığı bölgede görüştüğümüz yaşlı kişiler tarafından ifade edilmektedir. Her iki ev aynı sokaktadır. Hilal motifi ise daha belirsiz ve eğreti olarak çizilmiştir (Levha 701, 702, 703 ve 704).

Levha-701: Tefik Tatar Evi’nin (Katalog 81) cephesindeki taş süslemeyen detay.

Levha-702: Hatice Kapılı Evi’nin (Katalog 92) köşesindeki Mühr-i Süleyman.

Levha-703: Hatice Kapılı Evi’nin (Katalog 92) köşesindeki üçgen motifi.

Levha-704: Hatice Kapılı Evi’nin (Katalog 92) köşesindeki hilal kabartması.

9.3. Boya İle Yapılan Süslemeler:

Isparta evlerinde sıkça karşılaşılan bir süsleme çeşidi kalemî süslemelerdir. Boya ile yapılan süslemeler iki ana başlık altında toplanabilir.

1. Evlerin dışında yer alan süslemeler,
2. Evlerin içerisinde yer alan süslemeler.

18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılda Ege bölgesindeki evlerin dış duvarlarında kalem işi süslemenin yaygınlaştığı belirtilmektedir³⁹¹. İncelenen evlerden 28 adedinin dış cephesinde boya ile yapılmış süsleme bulunmaktadır (Katalog 22, 36, 38, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 53, 54, 61, 62, 66, 68, 71, 80, 81, 91, 92, 93, 108, 109, 112, 113, 121, 128 ve 141). Süsleme evlerin üst katlarında bağdadi duvarlar üzerine yapılmaktadır. Suut Kemal Yetkin; “Osmanlılar güzelliği aşırı süste değil, çizgilerin ve şekillerin uyumunda, sadeliğinde, onların ahenginde aramışlardır. Mimari süslemede kullanılan öğeler, İslam sanatının türlü bölgelerinde görüldüğü üzere, bitki, çizgi ve yazı unsurlarından oluşur.” demektedir³⁹².

(391) Sedat Hakkı Eldem, *Türk Evi*, “Osmanlı Dönemi-I”, TAÇ Vakfı, , Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, 1984, İstanbul, 1984, s. 62.

(392) Suut Kemal Yetkin, *Türk Mimarisi*, Bilgi Yayın ve Basımevi, Ankara 1970, s. 227,

Isparta il merkezindeki boya ile yapılan dış cephe süslemleri de söylendiği şekilde çoğunlukla Rumi, stilize bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kıvrımdallı madalyonlar en fazla görülen çeşitlerdir. Isparta’da sıklıkla görülen bir süsleme unsuru da evlerin saçak altlarında genellikle ‘Maşallah’ yazılarını çevreleyen Barok üslup özellikleri taşıyan dal ve yapraklardır. Bunlara ‘nazarlık’ denildiği anlaşılmaktadır³⁹³. Dış cephe duvarında saçakların altlarına yakın yerlerde yapılmaktadır. Bazen de Arap harfleriyle yazılan “Maşallah” kelimesiyle madalyon oluşturulmuştur. Bu tip süslemeler mavi, siyah ve yeşil renkler kullanılarak yapılmaktadır. Bunun dışında cephe köşelerine çift yönlü yapılan Korint başlıklı sütunlar sıkça karşılaşılan süsleme unsurları olmaktadır.

Cephesinde Barok üslubunun bariz olarak görüldüğü grift diyebileceğimiz süslemeye sahip birkaç ev vardır (Katalog 48, 49, 81, 92 ve 108). Bu süslemelerden birisi Hatice Kapılı Evi’nde (Katalog 92) bulunmaktadır. Evin cumba altında çok düzgün bir biçimde yapılmış kalemşi süsleme vardır. Bu süslemede Rumi motifler, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır. Ayrıca “C” ve “S” kıvrımlı stilize bitkisel motiflerin üzerinde karşılıklı iki güvercin figürü gerçekçi olarak resmedilmiştir. Hatice Kapılı Evi’nde (Katalog 92) bulunan süslemeler diğer evlere oranla daha özenli yapılmış olup kuş figürleri diğer evlerde bulunmamaktadır. Tevfik Tatar Evi’nin (Katalog 81) giriş sahanlığı tavanında ve cumba altlarında kenger yapraklarını anımsatan Rumi motifler vardır. Bu evin süslemelerinde kıvrımlar çok belirgin değildir. Bu motiflerde siyah ve sarı renkler kullanılmıştır. Her iki evde de süsleme motiflerinin içerisinde hilal ve çok kollu yıldızlar vardır. Hilal ve çok kollu yıldızlar birbirine karşı değil dışa dönük olarak yapılmışlardır. Süslemeleri çok ince işçilik gösteren bu iki ev birbirlerine komşu durumdadır. Muhtemelen süslemeler de aynı usta tarafından yapılmış olmalıdır.

Cemile Başsilleli Evi’nde (Katalog 48) yine Rumi motifli süslemelerde sarı ve siyah renkler kullanılırken motifler diğer evlerdeki gibi belirgin değildir. Altın yaldızlı sarı renk bu evde daha belirgin olarak kullanılmıştır. Daha kaba ve özentisiz işlenmiştir. Üçgen alınlık üzerinde sarı ve siyah renkli kıvrımdallı bir madalyon seçilmektedir. Süslemelerin üçgen alınlık ve bunun altındaki giriş sahanlığının tavanında olduğu görülmektedir. Ev günümüzde mevcut değildir. Geçirdiği bir yangın sonucu yanarak tamamen yok olmuştur (Levha 705, 706 ve 707).

Levha-705: Hatice Kapılı Evi’nde (Katalog 92) cumba altında kuş figürlü kalemşi süsleme vardır.

Levha-706: Tevfik Tatar Evi’nde (Katalog 81) cumba altında kalemşi süsleme vardır.

Levha-707: Cemile Başsilleli Evi’nde (Katalog 48) kalemşi süslemeler.

(393) Yüksel Sayan, *a.g.e.*, s. 58.

Farklı bir uygulama olarak Vesile Aker Evi'nde (Katalog 62), evin doğu yöne bakan cephesinde pencere seviyesinin üzerinde kıvrımdallı bitkisel süsleme ve çıkma köşesinde Korint başlıklı çift yönlü bir sütun boya ile yapılmıştır. Ayrıca bitkisel süslemenin sağında Arap harfleri ile madalyon biçiminde yapılmış "Maşallah" kelimesi görülmektedir. Kıvrımdallı madalyonun özentisiz biçimde yapıldığı görülmektedir (Levha 708, 709 ve 710). Bu süslemeler günümüzde mevcut değildir.

Levha-708: Vesile Aker Evi'nde (Katalog 62) kalemışı süslemelerden köşede yer alan Korint başlığı süslemesi.

Levha-709: Vesile Aker Evi'nde "Maşallah" yazısı.

Levha-710: Vesile Aker Evi'nde cephedeki kırırmdallı madalyon.

Süleyman Güngör Evi'nde (Katalog 68), evin yine doğu yöne bakan dış cephe duvarında aynı şekilde kırırmdallı madalyon, kuzeye bakan köşede Arap harfleri ile madalyon biçiminde yapılmış "Maşallah" kelimesi ve çıkma köşesinde Korint başlıklı çift yönlü bir sütun boya ile yapılmıştır. Maşallah yazısının her iki yanında ya Hafız kelimesi yer almaktadır. Kıvrımdallı madalyon yan yana iki adettir. Süslemelerde mavi ve siyah renk kullanılmıştır. Süleyman Güngör Evi'nin (Katalog 68) cephesindeki bu süslemeler daha özenli yapılmıştır. Korint başlıklarına, ayrıca Keçeci Mahallesi 2301 Sokak'taki evde (Katalog 108) ve Sarıtepelerin Evi'nde (Katalog 38) rastlanılmaktadır. Kıvrımdallı madalyonlara, maşallah yazılarına Vesile Aker Evi (Katalog 113), Alaybeyoğlu Evi'nde de (Katalog 80) rastlanmaktadır. Bu tip süsleme Isparta evlerinde karakteristiktir. Çelebiler, Gazikemal, Turan Mahallesi gibi şehir merkezine yakın olan yerleşim yerlerinde daha yoğun oldukları görülmektedir. Boya ile yapılan bu tip süslemeler hemen hemen birbirinin aynısı gibidir. Bazılarında korint başlıklı sütun bulunmazken bazılarında Maşallah kelimesinin olmadığı da görülmektedir (Levha 711, 712 ve 713).

Boya ile yapılan diğer bir dış cephe süslemesi ise genellikle yola bakan cephe duvarlarının kasetlere bölünmesi ile oluşturulmaktadır. Isparta'da pek çok evin cephesinde böyle bir süslemenin olduğu ancak zamanla boyaların silindiği duvarlardaki boya izlerinden anlaşılmaktadır.

Levha-711: Süleyman Güngör Evi'nde (Katalog 68) kalemîşi süslemelerden köşede yer alan Maşallah yazısı.

Levha-712: Süleyman Güngör Evi'nde köşede Korint başlığı.

Levha-713: Süleyman Güngör Evi'nde kalemîşi süslemelerden kıvrımdallı madalyon.

Süslemeler yeşil, mavi sarı, kahverengi ve siyah renkteki boylarla yapılmaktadır. Pencere seviyesinin üzerinde bir sıra kaset yapıldığı ve bundan sonra kasetlerin daha yukarılarda devam etmediği anlaşılmaktadır. Kasetler dikdörtgen formlu olup, farklı ölçülerdedir. Bağdadi duvarlarda ve ikinci katlarda yapılan bu süsleme unsuru kimi zaman yukarıda bahsedilen kıvrımdallı, sütunlu ve Arapça yazılı süslemelerle birlikte yapılmaktadır. Evlerin cephelerinde yer alan bu tür süslemelerin zamanla evin duvarının onarılması veya boyanması sonucunda silindikleri görülmektedir (Katalog 22, 36, 68, 121 ve 128). Bu tür süslemeleri iki ayrı grupta toplayabiliriz;

1-Çok büyük ölçülerde dikdörtgen kasetlere bölünmüş süslemeler,

2-Normal kesme taş ölçülerinde olan süslemeler.

Pek çok evde süslemelerdeki dikdörtgen kasetlerin ölçüleri, ev yapımı için kullanılan normal bir düzgün köfke taştan çok daha büyüktür. Bu da süslemenin düzgün kesme taş örgüsü süs olmadığı daha farklı bir anlam taşıdığını göstermektedir. Buna karşılık bazı evlerde dikdörtgen kasetlerin ölçüleri, ev yapımı için kullanılan normal bir düzgün köfke taş ölçülerinde ve boya ile yapılan çizgilerin daha ince olduğu görülmektedir. Bunların dış cephede taş örgüsü süsü vermek için yapıldıkları anlaşılmaktadır. Örneğin Çelebiler Mahallesi 1412 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 22) yola bakan batı cephesi siyah renkte boya ile kasetlere bölünmüştür. Bu tür süslemeler yalnızca üst katlarda görülmektedir. Tahir Paşa Konağı'nın (Katalog 121) kuzey cephesi ise daha büyük dikdörtgenler şeklinde ve mavi boya ile kasetlenmiştir. Turan Mahallesi 1421 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 128) cephesi de Tahir Paşa Konağı gibi mavi boya ile büyük kasetlere bölünmüştür.

Bunların dışında Süleyman Güngör Evi'nin (Katalog 68) ve Kadir Boylu Evi'nin (Katalog 36) yola bakan dış cepheleri dikdörtgen küçük kasetlere bölünmüş durumdadır. Bu tür olan cephe süslemeleri bulunan ev sayısı diğerlerine oranla çok fazla görünmektedir. Isparta'da kesme taş ölçülerinde ve ince çizgilerle yapılan Kalemîşi bezemenin çok tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bunlardan Turan Mahallesi 1421 Sokak'ta bulunan ev ile Tahir Paşa Konağı'nda mavi boya kullanılırken, Çelebiler Mahallesi 1412 Sokak'ta bulunan ev ve Kadir Boylu Evi'nde siyah boya kullanılmıştır. Süleyman Güngör Evi'nde (Katalog 68) kahverengi boya kullanımı görülmektedir (Levha 714, 715, 716, 717 ve 718).

Levha-714: Çelebiler Mahallesi 1412 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 22) yola bakan batı cephesi siyah renkte boya ile kasetlere bölünmüştür.

Levha-715: Tahir Paşa Konağı'nın (Katalog 121) kuzey cephesi ise daha büyük dikdörtgenler şeklinde ve mavi boya ile kasetlenmiştir.

Levha-716: Kadir Boylu Evi'nde (Katalog 36) yola bakan dış cepesindeki dikdörtgen küçük kasetler. **Levha-717:** Turan Mahallesi 1421 sokak'ta bulunan evin (Katalog 128) dış cepesinde dikdörtgen küçük kasetler.

Levha-718: Süleyman Güngör Evi'nin (Katalog 68) dış cepesinde dikdörtgen küçük kasetler.

Dikkati çeken bir husus büyük ölçülerdeki dikdörtgenler genellikle mavi ve çok nadiren de sarı renklerde ve kalın çizgilerle yapılırken, normal kesme taş izlenimi vermek için yapıldığı düşünülen küçük ölçülerdeki dikdörtgenlerin tamamının siyah renkte ve çok ince çizgilerle yapılmış olmasıdır.

Isparta'da çok az rastlanan yine kasetlere bölünerek boya ile yapılmış bir süsleme de saçak altlarında olanlardır. Yapılan incelemelerde iki evde bu tür süslemeye rastlanılmıştır. İskender Mahallesi 1308 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 93) cumbasının çatı saçakları altında kırmızı bordürle çerçevelenmiş dört kaset bulunmaktadır. Kasetlerin içleri sarı renkte boyanmıştır. Ortadaki kaset içerisinde beş kollu yıldız motifi, yanlardaki kasetlerin içerisinde bitkisel bezemeler vardır. Evin cumbası hariç yan duvarları moloz taş örgüdür. Muzaffer Evran Evi'nde (Katalog 47), evin saçaklarında sarı zemin ortasında bitkisel bezemeler vardır. Bu süslemenin diğerinden farklı tarafı kasetler bordürle çerçevelenmemiştir. Süslemeli saçaklar evin üç cephesini çevrelemektedir (Levha 719, 720, 721 ve 722).

Levha-719: İskender Mah. 1308 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 93) çatı saçakları süslemesi.

Levha-720: İskender Mahallesi 1308 Sokak'ta bulunan evin saçaklarındaki süsleme detayı.

Levha-721: Muzaffer Evran Evi'nde (Katalog 47) çatı saçakları süslemesi.

Levha-722: Muzaffer Evran Evi'nde (Katalog 47) süsleme detayı.

Boya ile yapılan süslemelerin bir kısmını da baskı yöntemi ile yapılan süsleme kuşakları oluşturmaktadır. Saçağın hemen altında yer almakta ve tüm cepheleri dolanmaktadır. Motif ve renk yönüyle birbirlerine çok yakın olan bu süslemelerin pek çoğunun kaybolduğu, bazılarının duvarlarında küçük parçalar halinde kaldığı görülmektedir. Genellikle iki kuşak halinde yapılan bu süslemede sarı, gri ve siyah renkler kullanılmaktadır. Sarı zemin üzerine beş yapraklı papatya benzeri bitkisel motifin kullanıldığı görülmektedir. Kadir Boylu Evi'nde (Katalog 36) ve Zehra Gümüş ve Zehra Ülker Evi'nin dış cephesinde saçağın hemen altında (Katalog 44) bu şekilde süslemeler vardır. Zehra Gümüş ve Zehra Ülker Evi'nde süslemeler silinmiştir. Çok az bir kısmı bize süslemenin çeşidi hakkında bilgi vermektedir. Muzaffer Evran Evi'nde (Katalog 47) şablonla yapıldığı tahmin edilen bu süsleme sadece üçgen alınlığın altındadır. Cephede diğer kısımlarda görülmemektedir.

Bu süslemenin önceleri pek çok evde bulunduğu ancak zamanla silinerek yok olduğu tahmin edilmektedir (Levha 723, 724 ve 725).

Levha-723: Kadir Boylu Evi'nde (Katalog 36) dış cephedeki süsleme kuşağı.

Levha-724: Zehra Gümüş ve Zehra Ülker Evi'nde (Katalog 44) dış cephedeki süsleme kuşağı.

Levha-725: Muzaffer Evran Evi'nde (Katalog 47) dış cephedeki süsleme kuşağı.

M. Şefik Doğan Evi'nde (Katalog 61) baskı yöntemiyle yapılan tipik süslemelerin dışında farklı bir süsleme kuşağının olduğu görülmektedir. Evin cephesindeki siyah boya ile yapılan süsleme bordüründe palmet motifleri ve Barok bitki demetleri bulunmaktadır. Böyle bir süsleme bordürüne başka bir evde rastlanmamıştır. Süslemenin Rumi motifler ile Barok tarzında yapılmış olması nedeniyle daha geç dönemlere ait olabileceği tahmin edilmektedir. Buna benzer bir süsleme de Keçeci Mahallesi 2301 Sokak'taki evin (Katalog 108) kuzeye bakan cephe duvarındadır. Zemin kat ile üst katı ayıran kalın silme üzerinde palmet motifleri ve Barok bitki demetleri vardır. Ancak bu süslemeli silmenin üzeri beyaz boya ile boyanarak süsleme kuşağı kapatılmıştır. M. Şefik Doğan Evi'nde (Katalog 61) bulunan evin saçağın altındaki cephe duvarında bulunan baskı süslemeye son derece benzemektedir. Boyanın renkleri aynıdır. Muhtemelen bu iki evdeki süslemeler tek ustanın elinden çıkmış olmalıdır (Levha 726 ve 727).

Levha-726: M. Şefik Doğan Evi'nde (Katalog 61) saçağın hemen altında duvar üzerinde baskı yöntemiyle yapılan süsleme.

Levha- 727: Keçeci Mahallesi 2301 Sokak'taki evin (Katalog 108) kuzeye bakan cephe duvarındaki süsleme kuşağı. Üzeri beyaz boya ile kapatılmıştır.

Isparta evlerinin cephesinde zencerek motifine de rastlanılmaktadır. Bunun tek örneği Keçeci Mahallesi 2301 Sokak'taki evin (Katalog 108) kuzey duvarındadır. Kuzeye bakan cephe duvarında saçakların hemen altındaki dış cephe duvarında sarı ve siyah boya ile beyaz zemin üzerine zencerek motifini yapılmıştır. Buna benzer bir süsleme başka bir evde görülememiştir (Levha 728).

Levha- 728: Keçeci Mahallesi 2301 Sokak'taki evin (Katalog 108) saçak altındaki süsleme kuşağı.

Yine bazı evlerin cephelerinde diğer evlerde pek rastlanmayan bazı süsleme çeşitleri bulunmaktadır. Bunlardan birisi Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nin (Katalog 141) kuzey yönünde pencerelerin hemen üzerindedir. Evin dört tarafı bahçedir. Konak tipinde yapılmış olduğu söylenebilir. İki katlı olan evin üst kat penceresinde, pencerenin hemen üzerinde diğer evlerden farklı olarak boya ile yapılmış süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemede üstte düz silmeler ile bunun altında dendan motifleri vardır. Ancak bu süsleme silinmiş durumda olup çok dikkatli bakıldığında bu motifler seçilebilmektedir.

Duvarında zencerek motifini olan Keçeci Mahallesi 2301 Sokak'taki evin (Katalog 108) doğu yönündeki bahçe giriş kapısının üzeri kırma çatılı ve üçgen alınlıklı olup alınlık içerisinde siyah renkte boya ile yapılmış Rumi motifleri ve Barok üslupta yapılmış bitki demeti bulunmaktadır. Ev bu yönüyle de farklılık göstermektedir. Kapıların üzerinin kırma çatı ile örtülmesi sadece birkaç evde görülmektedir. Kapının üzerinde böyle bir süsleme çeşidine Isparta'da başka bir evde rastlanılmamıştır (Levha 729 ve 730).

Levha-729: Hamidoğlu Hüseyin Ağa Evi'nin (Katalog 141) kuzey yönünde pencerelerin hemen üzerindeki süsleme detayı.

Levha-730: Keçeci Mahallesi 2301 Sokak'taki evin (Katalog 108) doğu yönündeki kapı alınlığının süslemesi.

18. yüzyıldan itibaren Türk sanatını etkileyen Barok ve Ampir üslubun manzara tasvirleri bir örneğin dışında görülmemektedir. Bu örneklerdeki resimler evin dış cephesinde değil, iç duvarlarında ve tavan eteklerinde yer almaktadır. Katalog 121'de bulunan Tahir Paşa Konağı bunun tek örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Konağın oda duvarlarında manzara tasvirleri, oda kapılarının üzerinde yazılı süslemelerde vardır. Bu tür süslemenin zengin ya da şehrin ileri gelenlerine mahsus olduğu tahmin edilmektedir.

Isparta evlerinde, evlerin dış cephelerine veya içerisine resim yapma geleneğinin Tahir Paşa Konağı (Katalog 121) dışında uygulanmadığı görülmektedir. Tahir Paşa Konağı tek çatı altında, doğu-batı doğrultusunda ikiye bölünmüş olup, iki ayrı ailenin kullanımına açılmıştır. Yapı iki katlı, dış sofalıdır. Resimlerin yapıldığı odalar üst katta bulunmaktadır. Konak bugün mevcut değildir. Yanarak yok olmuştur³⁹⁴.

Evin doğu bölümünde bulunan bey odasında, duvarlardan tavana geçişte dört bir tarafında küçük alçı kabartma çelenklerin içerisinde birer cami resmi -veya benzeri dini yapılar- tasvir edilmiştir. Resimlerde mavi, sarı, yeşil renkler ile altın yıldız kullanılmıştır. Yapılan bilimsel incelemelerde köşk ve cami tasvirlerinin de 'tek yapı tasvirleri' sınıfına girmekte olduğu belirtilmektedir³⁹⁵.

Resimlerden ikisi büyük birer camiyi, birisi muhtemelen bir şadırvanı veya Mescid-i Aksa'yı tasvir etmektedir. Dördüncüsü ise bizim mimarimize benzemeyen burçları bulunan kale, üçgen alınlıklı yapılar gibi geniş bir manzarayı tasvir etmektedir (Levha 731, 732, 733 ve 734).

Levha-731: Tahir Paşa Konağı'nın (Katalog 121) doğu yöndeki bey odası tavan kenarı resimleri.

Levha-732: Tahir Paşa Konağı'nın doğu yöndeki bey odası tavan kenarı resimleri.

Levha-733: Tahir Paşa Konağı'nın doğu yöndeki bey odası tavan kenarı resimleri.

Batı bölümünde kapıların kitabeliklerinde yeşil kırmızı sarı renkler kullanılarak yapılmış kurdeler, çelenkler ile bunların içerisinde stilize bitki demetleri vardır. Ancak kapıların üzerindeki boya ile yapılan bu süslemeler birbirinin aynısıdır. Adeta kalıpla yapılmış gibidir. Doğu taraftaki bir şerbetlik içerisinde en altta tren, üzerinde manzara bununda üzerinde büyük bir perde motifi tasviri vardır (Levha 735 ve 736).

Tasvirler gerçekçi üslupta yapılmışlardır. Şerbetlik içerisinde en yukarıda çok kollu Barok üslupta yapılmış bir yıldız vardır. Batıda bulunan bey odasının doğu ve batı duvarında ise çok büyük boyutlarda, madalyonlar içerisinde manzara resimleri yapılmıştır.

(394) Evle ilgili bilimsel ve geniş bir çalışma Doç. Dr. Bahattin Yaman tarafından yapılmıştır. Daha geniş bilgi için bkz. Bahattin Yaman a.g.m., s. 96-108. Ayrıca restorasyonu için teknik çalışmalara başlanılmış olması, evle ilgili bazı bilgilerin bize kadar ulaşmasına neden olmuştur.

(395) M. Ali Esmer, a.g.e., s. 51.

Levha-734: Tahir Paşa Konağı'nın bey odası resimleri.

Levha-735: Tahir Paşa Konağı'nın batı bölümünde şerbetlik.

Levha-736: Tahir Paşa Konağı'nın batı bölümünde kapı üzerindeki süslemeler.

Konağın bir özelliği oda kapılarının üzerinde güzel sözlerden oluşan yazı panolarının bulunmasıdır. Toplam on iki adet yazı panosu odaların ve müstemilatın kapılarının üzerinde yer alır. Bunlardan altı adedi Arap harfleriyle Türkçe olup, diğer altı adedi Arapça ayet ve hadislerdir.

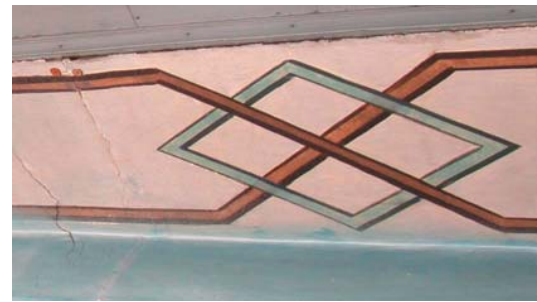
Tahir Paşa Konağı'nda Batı sofasının duvarlarının tavanla birleştikleri bölüm üst bölümleri altta dalga, üstte zikzak benzeri bordürle çevrelenmiştir. Dalga motifinin altında dal, üstünde küçük papatyaya benzer motifler duvarların boyunca tekrar edilmiştir. Zikzak motifi mavi, beyaz gri ve gri rengin tonlarıyla oluşturulmuştur. Sofanın ahşap ve düz tavanının kenarları krem rengi zemin üzerine kahverengi ve mavi silmelerle çevrelenmiş olup, silmeler tavanın uzun ve kısa kenarlarının ortasında birbirinden geçmektedirler. Geçişin olduğu yerlerde mavi renkte birer baklava dilimi bulunmaktadır (Levha 737 ve 738).

Tahir Paşa Konağı'nda tavan saçaklarındaki küçük madalyonlar içerisinde cami ya da daha küçük dini yapı resimleri, duvarlardaki çok büyük madalyonlar içerisinde de manzara resimleri yer almaktadır. Bu resimler incelendiğinde sadece ilk iki gurubun içerisine girdikleri görülmektedir. Isparta evlerinde ahşap tavan kenarlarının bu biçimde süslenmesi karakteristik değildir. Muhtemelen ithal yani il dışından getirilen bir usta tarafından, evin sahibinin zevkleri doğrultusunda yapılmış olmalıdır. Bununla beraber yapının neresinde ve nasıl bir resmin yapılacağı hususlarının bir kurala bağlı olmadığı belirtilmektedir³⁹⁶.

Batılılaşma döneminde Türk evlerindeki resimli süslemeleri Manzara tasviri, tek cami ya da yapı tasviri, tek gemi tasviri ve natürmort tasviri gibi altı gurup halinde incelenmektedir³⁹⁷.

Levha-737: Tahir Paşa Konağı'nın (Katalog 121) batı sofasının tavana yakın kısmındaki iki sıra süsleme kuşağı.

Levha-738: Tahir Paşa Konağı batı sofasının tavan bordürü.

(396) Rüçhan Arık, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları No. 947, Ankara, 1988, s. 135.

(397) Rüçhan Arık, *a.g.e.*, s. 119.

Hem Batılı hem de geleneksel özellik gösteren resimlerdeki Batı etkisi, resmin kendisinden çok bunun Barok kartuş vb. Avrupai süsleme yüzeylerinde yer almasıyla kendini gösterdiği³⁹⁸, Anadolu'da evlerde yapılan resimlerinin İstanbul'daki yapılmış olan resimler gibi kronolojik bir gelişme göstermedikleri belirtilmektedir³⁹⁹.

Konağın batı yönündeki bey odasının doğu ve batı duvarlarında iki büyük madalyon içerisinde deniz, dağ, gemi ve ağaç tasvirleri yer almaktadır. Duvar kahverenginde kalın bir silmeyle çerçevesizdir. Bu manzara tasvirlerinde bulunan dağ, deniz ve gökyüzü gibi unsurlar kendi renklerinde yapılmıştır. Manzarada yeşil, mavi, kırmızı, beyaz ve sarı renkler kullanılmıştır. Bu manzaranın bilinen belli bir yeri değil, sanatçının kendi kafasında canlandırdığı hayali bir yeri tasvir edildiği düşünülmektedir (Levha 739 ve 740).

Isparta evlerinde çok nadir olarak tavan göbekleri ile Tahir Paşa Konağı'nın batı sofası tavanının kenarları dışında diğer bazı illerde olduğu biçimde ahşap tavan boyama geleneği bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Levha-739: Tahir Paşa Konağı, batı bölümünün bey odasının batı duvarı.

Levha-740: Tahir Paşa Konağı, batı bölümünün bey odasının doğu duvarı.

9.4. Cephede Sıva Üzerine Yapılan Süslemeler:

Sıva üzerine muhtemelen mala kullanılarak yapılan süsleme çeşidi de Isparta'da sıkça uygulanmıştır. Sıva üzerine derz aralıkları çizilerek bağdadi olan duvarların sanki kesme taş ile yapılmış gibi bir izlenim verilmek istenmektedir. Hatta günümüze yakın yıllarda yapılan evlerdeki beton sıvaların üzerinde dahi bu geleneksel süsleme tarzının uygulandığı görülmektedir. Sıva üzerinde yapılan bu süsleme genellikle evlerin bazen zemin katlarında ama çoğu kez üst katlarında yola bakan cephelerinde yer almaktadır. Hem zemin katı hem de üst katında, dış cephe sıvalarının mala ile çizilmesi sonucunda cephesi süslenmiş evler de vardır. Bazı evlerin sadece cumbalarının veya sadece zemin katlarında su basmanlarına kadar olan kısmı mala işçiliktir. Isparta'da mala ile yapılan bu süslemenin karakteristik olduğunu söylemek mümkündür.

Katalogda bulunan evlerden 11 adedinde mala işçiliği ile yapılmış bu tip süsleme görülmektedir (Katalog 17, 31, 42, 53, 55, 98, 108, 116, 122, 114 ve 147). Çalışmamız için esas aldığımız evlerin dışında da pek çok evde bu tür süslemeler bulunmaktadır. Farklı olarak Nuray Gözaydın ve Süleyman Gözaydın Evi'nin (Katalog 55) sadece arka cephesinde mala ile yapılmış süsleme-

(398) Rüçhan Arık, *a.g.e.*, s. 2.

(399) Rüçhan Arık, *a.g.e.*, s. 140.

nin olduğu görülmektedir. Sıvanın büyük çoğunluğu döküldüğünden kalan kısmında mala işçiliği olduğu anlaşılmaktadır. Bu evin dışında yola bakan cephelerde ve derz çizgilerinin dikdörtgen formda olduğunu söyleyebiliriz.

Sıva üzerine yapılan süslemeler bazen subasmanı seviyesinde kalmakta iken bazen tüm duvar yüzeyine uygulanmıştır. Süslemenin su basmanı seviyesinde kaldığı evlere örnek olan Neriman Görgülü Evi'nde (Katalog 122) sıva siyah renktedir. Kepeci Mahallesi 1219 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 116) yine ön cephesinde yine bu şekilde sıva üzerinde mala ile yapıldığı tahmin edilen işçilik vardır. Bu evde de süsleme subasmanı seviyesinde kalmaktadır. Evin üst kısımlarında uygulanmamıştır. Ev sarı renkte sıvalıdır. Doğancı Mahallesi 2435 Sokak'ta bulunan ev (Katalog 31) iki katlı olup, evin sadece küçük olan cumbasında sıva üzerinde mala işçiliği ile yapılmış süsleme görülmektedir. Süsleme evin cumba dışında kalan yan kısımlarında uygulanmamıştır (Levha 741, 742 ve 743).

Katalog dışında pek çok evde sıva üzerindeki süslemeye rastlamak mümkündür. Bazı evlerde süslemeler kesme taş izlenimi vermek amacıyla bu tür bir süsleme kullanılmakta iken giriş sahanlığının sağında ve solunda sıva üzerine yapılan işçilikle baklava dilimi motifi meydana getirilmiş evler vardır.

Levha-741: Neriman Görgülü Evi'nde (Katalog 122) subasmanı seviyesindeki sıva üzerine yapılan süsleme.

Levha-742: Kepeci Mahallesi 1219 Sokak'ta bulunan evde (Katalog 116) subasmanı seviyesindeki sıva üzerine yapılan süsleme.

Levha-743: Doğancı Mahallesi 2435 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 31) cumbasında sıva üzerine yapılan süsleme.

Turan Mahallesi Hallaç Sokağı 10 ve 12 numaralarda bulunan birbirine bitişik iki evde zemin katlarda sıva üzerinde mala ile yapılan süsleme tekniği kullanılmıştır. Süsleme tarzı hemen her iki evde de birbirinin aynısıdır. Cephe duvarlarında aynı ölçülerde derz aralıkları oluşturulurken giriş sahanlığının her iki yanında baklava dilimleri yapılmıştır. Cephelerde, kesme taş izlenimi veren motifin dışında başka bir motifin kullanılmadığı görülmektedir. Buna göre kesme taş izlenimi veren motif geleneksel Isparta evlerinde en çok tutulan ve sevilen motif olma özelliğini taşımaktadır (Levha 744, 745 ve 746).

Levha-744: Turan Mahallesi Hallaç Sokağı 10 ve 12 numaralarda bulunan evlerin zemin katlarının yan yana görünümü.

Levha-745: Turan Mahallesi Hallaç Sokağı 12 numarada bulunan evin giriş sahanlığı.

Levha-746: Turan Mah.Hallaç Sokağı 10 numarada bulunan evin giriş sahanlığının görünümü.

Süleyman Talay ve Suzan Esendir Evi (Katalog 42) ve Fikret Göksel Evi'nde (Katalog 17) ise ön cephede ve üst katın tamamında sıva üzerinde süsleme vardır. Süleyman Talay ve Suzan Esendir Evi siyah renkte sıvalıdır. Evlerin her ikisi de ikişer katlı olup üst katları bağdadi duvarlıdır. Buna karşılık Keçeci Mahallesi 2301 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 108) doğu ve kuzey cephelerinde sıva üzerinde mala ile yapılmış süsleme vardır. Ev sarı renkte sıvalıdır (Levha 747, 748 ve 749).

Levha-747: Süleyman Talay ve Suzan Esendir Evi'nin (Katalog 42) ön cephesinde sıva üzerine yapılan süsleme.

Levha-748: Fikret Göksel Evi'nin (Katalog 17) ön cephesinde sıva üzerine yapılan süsleme.

Levha-749: Keçeci Mahallesi 2301 Sokak'ta bulunan evin (Katalog 108) ön cephesinde sıva üzerine yapılan süsleme.

Katalog dışındaki evlerden Turan Mahallesi Hallaç Sokak 10 numarada bulunan evin sokağa bakmayan kuzey cephesi, Kurtuluş Mahallesi 2308 Sokak 10 numaradaki evin sadece cumbasının sıvası mala işçiliklidir. Bu evin bitişiğindeki gönyeli çıkmalı evin çıkmalarının da sıvası mala işçiliklidir. Her ikisinin yan yana olan görünümü Isparta'da sıva üzerine yapılan bu tip bir süsleme hakkında güzel fikir vermektedir (Levha 750, 751 ve 752).

Levha-750: Turan Mahallesi Hallaç Sokağı 10 numarada bulunan evin kuzey cephesi.

Levha-751: Kurtuluş Mahallesi 2308 Sokak 10 numarada bulunan evin cumba cephesi.

Levha-752: Kurtuluş Mah. 2308 Sokak 10 numarada bulunan evin cumbası ile hemen bitişigindeki evin gönyeli çıkması.

Vesile Atay Evi'nin (Katalog 113) mala işçiliği ile yapılan süslemesi diğer evlerden çok farklıdır. Sıva üzerine yapılan süsleme evin yola bakan cephesindedir. Diğer evlerde bu süslemeler çizgilerle yapılırken Vesile Atay Evi'nin üst katında cumba altlarında ve giriş kapısının üzerinde toplam altı adet kabartma halinde, sıva ile yapılmış adeta bir kartuşu andıran süsleme vardır. Kesme taş izlenimi veren bu kabartmaların muhtemelen cephedeki monotonluğun giderilmesi için yapıldıkları düşünölmektedir. Vesile Atay Evi'nde (Katalog 113) bulunan bu tip süslemenin Isparta'da başka bir örneğine rastlanılmamıştır (Levha 753).

Levha-753: Vesile Atay Evi'nin (Katalog 113) yola bakan cephesindeki süsleme.

Sonuç olarak, evlerde duvardaki sıva üzerine derz aralıkları çizilerek kesme taş izlenimi verilme istenmiştir. Bu tekniğin eşit ölçülerde olabilmesi muhtemelen kalıplarla yapıldığı düşünölmektedir. İncelenen evlerde derz aralıklarının yaklaşık eşit ölçülerde oldukları görölmektedir. Bu işçilikle ilgili tam bir genelleme yapmak zor gibi görünmektedir. Çünkü evlerin farklı cephelerine veya bu cephelerde belli kısımlarda yapılabilmektedir. Sıvaların rengi krem, sarı veya siyah renklere sahiptir. Öncelerden bu tür süslemeli olan ev sayısının oldukça fazla olduğu, ancak evlerin büyük bölümünün sonradan onarılması, dış sıvaların yenilenmesi sonucunda bu işçiliğin zamanla kaybolduğu tahmin edilmektedir.

9.5. Alçı Süslemeler:

Dış cephelerde alçı işçilikli süslemeler, ahşap süslemelerden çok daha gösterişli olmaktadır. Daha fazla ustalık istediği düşünölen bu süslemeler genellikle alnlık içerisindeki madalyonlar şeklinde kendini göstermektedir. İncelenen evlerden 27 adedinin dış cephesinde alçı işçiliği görölmüştür (Katalog 1, 4, 5, 8, 14, 24, 28, 30, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 52, 81, 91, 93, 94, 112, 113, 122, 131, 134, 137, 139 ve 140). Alçı işçiliği ile yapılan süsleme evlerin cephelerinde ve içerisinde görölmektedir. Cephelerde bulunan alçı süslemeler; evlerin giriş sahanlığının köşeleri ve tavanında, alnlıklardaki madalyonlarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. Alçı süsleme çeşitlerini;

- 1-Evlerin cephesinde yer alan alçı süslemeler,
  - a- Giriş sahanlığı köşeleri,
  - b- Alınlıklarda bulunan madalyonlar,
  - c-Köşe sütunçeleri ve destek konsolları,
  - d-Giriş sahanlığının tavanlarında bulunan süslemeler,
- 2-Evlerin içerisinde yer alan alçı süslemeler,
  - a-Şerbetlikler,
  - b-Davlumbazlar,
  - c-Tavan süslemeleri.

biçiminde ana ve alt başlıklar altında incelemek mümkündür.

Bazı evlerin giriş sahanlıklarının üst köşelerinde kemer süs vermek için alçı süsleme kullanılmaktadır. Bu süsleme bazı evlerde üçgen alınlıklarda da uygulanmaktadır. “S” kıvrımı olarak giriş sahanlığı köşelerinde yer alan alçı işçiliği evlerin cephesini süslemektedir. “S” kıvrımlarından bazılarının uçlarında küçük volütler vardır. Toru Mehmet Güncan Evi’nde (Katalog 5) giriş sahanlığının iki köşesinde “S” kıvrımları vardır. Ayrıca sahanlığın tavanında madalyonları ve köşebentleri bulunmaktadır (Levha 754).

Kınık Evi’nde (Katalog 91) giriş kapısının her iki köşesinde de “S” kıvrımları ile kıvrımların ucunda birer küçük volüt vardır. Cemile Başsilleli Evi’nde de (Katalog 48) durum böyledir. Tevfik Tatar Evi’nde (Katalog 81) ise “S” kıvrımın ucu üç yapraklı bir palmetle sonlanmaktadır. Palmet yüksek kabartma olarak yapılmıştır (Levha 755, 756 ve 757).

Levha-754: Toru Mehmet Güncan Evi’nde (Katalog 5) giriş sahanlığının üst köşeleri.

Levha-755: Kınık Evi’nin (Katalog 91) giriş kapısı.

Levha-756: Cemile Başsilleli Evi’nin (Katalog 48) giriş kapısı köşesinde volütlü kıvrım.

Levha-757: Tevfik Tatar Evi’nin (Katalog 81) palmet kabartmalı sahanlık köşesi.

Dış cephedeki alçı süslemenin büyük çoğunluğunu üçgen alınlık içerisindeki ya da alınlık içerisinde olmayan madalyonlar oluşturmaktadır. Bazı evlerde alçı madalyonlar kıvrımdallı olarak yapılabildiği gibi madalyon dairevi olarak ta yapılabilmektedir. Kıvrımdallı madalyonlar genellikle üçgen alınlık içerisinde değildir. Bu kural birkaç evde bozulmaktadır. Tevfik Tatar Evi (Katalog 81), Isparta Belediyesinin mülkiyetinde olan evde (Katalog 113) ve Hasan Çoban Evi'nde (Katalog 137) üçgen alınlık içerisinde kıvrımdallı madalyonlar görülmektedir. Bu madalyonlar yüksek kabartma olarak yapılmıştır. Ancak, madalyonlar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü binasında (Katalog 8) olduğu gibi bazı evlerde alçak kabartma olarak yapılabilmektedir (Levha 758, 759 ve 760).

Levha-758: Tevfik Tatar Evi'ndeki (Katalog 81) kıvrımdallı madalyon.

Levha-759: Hasan Çoban Evi'nde (Katalog 137) kıvrımdallı madalyon.

Levha-760: Isparta Belediyesinin mülkiyetinde olan evde (Katalog 112) kıvrımdallı madalyon.

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü binası (Katalog 8) yuvarlak alınlığı içerisinde ise alçak kabartma kıvrımdallı madalyon bulunmaktadır. Bu madalyonun yapılış tarzından dolayı sonradan ihdas edildiği tahmin edilmektedir. Daha kolay yapıldığı anlaşılan bu madalyon için muhtemelen fazla emek ve zaman harcanmaması, diğer yüksek kabartma madalyonlardan sonra yapıldığı izlenimini kuvvetlendirmektedir.

Bunların dışında H. Hüseyin Toka Evi'nde (Katalog 134) bulunan alçı süsleme çok daha farklıdır. Üçgen alınlık içerisinde madalyon yerine alçı kabartma Rumi süsleme vardır (Levha 761 ve 762).

Kıvrımdallı madalyonlar bazen üçgen alınlığı bulunmayan evlere de yapılmaktadır. Bu madalyonlar alçak kabartma olup bazen içerisinde boya ile yazılan tarihin yer aldığı görülmektedir. Bu tip evler çok azdır. Ancak içine boya ile tarih yazılan böyle bir madalyon sadece Vesile Aker Evi'nin (Katalog 113) cephesinde görülebilmiştir (Levha 763).

Kimi evlerde üçgen alınlık içerisinde sadece dairesel silmelerden oluşan alçı madalyonlar görülmektedir. Bu alçı madalyonların ortak yönleri kıvrımdallı olanlara göre daha sade ve genellikle ortasında yazı veya tarih bulunmasıdır.

Levha-761: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü binası'nda (Katalog 8) bulunan kıvrımdallı madalyon.

Levha-762: H. Hüseyin Toka Evi'nde (Katalog 134) üçgen alınlıkta bulunan alçı süsleme.

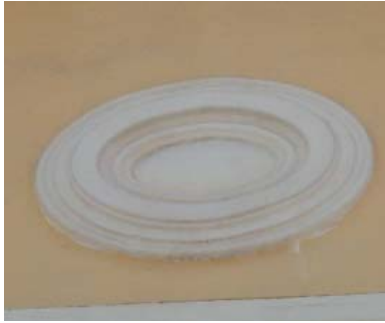
Levha-763: Vesile Aker Evi'nin (Katalog 113) cephesindeki madalyon.

Üçgen ya da yuvarlak alınlık içerisinde yer alan dairevi madalyon tipleri kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır.

1-Sadece dairesel silmelerden oluşurlar,

2-Dairesel silmenin üzerinde sanki madalyonun kulpu varmış gibi görünen tipler.

Birinci grupta olanların sayısı oldukça fazladır (Katalog 1, 4, 14, 28, 93, 94, 105, 122, 131, 139). Buna karşılık ikinci grupta olan alçı madalyon sayısı ise oldukça azdır (Katalog 5 ve 43). En sade tipteki madalyonlardan birisi Keçeci Mahallesi'nde bulunan İsmail ve Emine Kılıcı Evi'nin (Katalog 105) madalyonudur. Bu madalyon tek silmeden oluşmaktadır. Şaban Karadağ Evi'nde (Katalog 4) ise iç içe geçmiş iki daire biçimli silme söz konusudur. Bu evdeki madalyon açık kahverenginde boyanmıştır. Gülşen Güllü Evi'ndeki (Katalog 28) madalyonun etrafı küçük beş kollu yıldız kabartmalarıyla çevrilidir. Madalyonun etrafında 24 adet kabartma yıldız olduğu birisinin yerinden düştüğü anlaşılmaktadır. Madalyonun içerisinde siyah boya ile tarih yazılıdır (Levha 764, 765 ve 766).

Levha-764: İsmail ve Emine Kılıcı Evi'nin (Katalog 105) madalyonu.

Levha-765: Şaban Karadağ Evi'ndeki (Katalog 4) madalyon.

Levha-766: Gülşen Güllü Evi'ndeki (Katalog 28) madalyon.

Buna benzer biçimde Neriman Görgülü Evi'nde de (Katalog 122) madalyon içerisinde siyah boya ile tarih bulunmaktadır. Çetin Atman ve Sadık Öncü Evi'nde (Katalog 139) tarih alçı kabartma olarak yazılmıştır. Diğer evlerde cephede yıldızla çevrili olan madalyon tipi görülemez. Genellikle düz silme ile çevrili madalyonlar oldukça fazladır. Madalyonun kalıbı olup olmadığı bilinmemektedir. Ancak iç içe silmelerle ve gayet düzgün olarak yapılan, Isparta'da çok yaygın olan madalyon tipinin bir ölçü ve kalıpla yapılmış olması muhtemel görünmektedir.

İkinci tip madalyon Süheyla Açıkalın Evi'nin (Katalog 43) cephesinde bulunmaktadır. Bu tip örneklerden çok az görülmektedir. Madalyonun alt kısmı küçük bir yarım daire olarak aşağı sarkmakta, madalyonun üstünde sanki tutamağı anımsatan kulp bölümü görülmektedir. Toru Mehmet Güncan Evi'nin (Katalog 5) cephesindeki madalyonu ise biraz daha farklıdır. Madalyonun üst